

AZƏRBAYCANIN İCTİMAİ –SİYASİ TARİXİNDƏ İSTİQLAL MƏFKURƏSİ

Azərbaycan xalqının üç min ildən artıq dövlətçilik tarixi istiqlal uğrunda qəhrəmancasına mübarizə səhifələri ilə zəngindir. Bu tarixin təxminən iki min ili azadlıq, müstəqilliyini bərpa etmək uğrunda mübarizə illəri olmuş və bu mübarizə XX yüzillikdə davam etmişdir.

Əvvəlki dövrlərdən fərqli olaraq XIX əsrin sonu XX əsrin əvvəllərində milli – azadlıq hərəkatının şüurlu inkişafı üçün onun siyasi xəttinin yaranması zərurəti meydana çıxmışdır.

Bu siyasi xətt XIX əsrin 70-ci illərindən kapitalizmin inkişafı, milli hərəkatın yüksəlişi ilə təşəkkül tapmağa başlamış və XX əsrin əvvəllərində Azərbaycanda formalaşmış üç ictimai-siyasi cərəyan içərisində aparıcı ideoloji xətt olan milli-istiqlal ideologiyasının yaranması ilə nəticələnmişdir.

Milli-istiqlal məfkurəsinin rəhbərliyi ilə Azərbaycan xalqı rus imperiyasının əsarətindən azad olmaq uğrunda mübarizə aparmış, 1918-ci il mart faciəsi kimi dəhşətlərlə üzləşmiş, şəhidlər vermiş və şərqdə ilk demokratik respublika olan Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətini yaratmışdır. Azərbaycanın müstəqillik əldə etməsində rus imperiyasının dağılmasının şərtlərindən obyektiv amillərlə yanaşı, xalqın şüurunda özünə yer tapmış istiqlal məfkurəsinin də böyük rolu olmuşdur. Cəmi 23 ay yaşamasına baxmayaraq qısa müddətlə milli dövlətçilik üçün gördüyü çox böyük işlərlə yanaşı, xalqa azadlığın nə olduğunu dadızdıran Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti o zamankı tarixi sərəitin əlverişsiz olması səbəbindən təklənmiş və 27aprel 1920-ci il bolşevik işğalı nəticəsində öz müstəqilliyini itirərək rus imperiyasını başqa adla bərpa etmiş sovet imperiyasının əsarəti altına düşmüşdür.

1920-1991-ci illərdə sovet imperiyası rejiminin yeritdiyi kütləvi qırğınlar, həbslər, sürgünlər vasitəsilə xalqı kökündən, milli ənənələrindən, tarixindən ayırmaq, zorakılıqla ruslaşdırmaq və s. kimi qeyri humanist siyasət istənilən nəticəni vermədi. Bunun əsas səbəbi Azərbaycan xalqının 70 illik sovet əsarəti dövründə də istiqlal məfkurəsinə sədaqətli qalması, onu ürəyində yaşadaraq çağdaş milli azadlıq hərəkatına qədər mühafizə edib göz bəbəyi kimi qoruması idi.

1988-ci başlayan çağdaş milli- azadlıq hərəkatını şərti olaraq iki dövrə bölmək olar. Bunlardan biri İstiqlal dövrü (oktyabr 1988-fevral 1991), ikinci isə 18 oktyabr 1991-ci ildən başlayaraq hazırda da davam edən hürriyyət uğrunda mübarizə dövrüdür. Bu dövrlər çağdaş tariximizin çox az tədqiq olunan sahəsini təşkil edir ki, bununda obyektiv və subyektiv səbəbləri var. Bu səbəblərdən ən başlıcası milli-azadlıq hərəkatı nəticəsində əldə olunmuş istiqlaldan keçmiş partnomenklaturanın bəhrələnməsi və hakimiyyətə yiyələnməsidir. Məhz hakimiyyətdə təmsil olunmuş bu təbəqənin müasir dövrdə fəaliyyəti nəticəsində tariximizin sovet dövrünə xas saxtalaşdırılması prosesi davam edir, milli-azadlıq hərəkatı tarixinə və hərəkatın liderlərinə qarşı düşmən münasibət bəslənilir, böhtan kampaniyası təşkil olunur. Bununla yanaşı sovet dövrünün ənənələri başqa formada bərpa edilərək, dövlət səviyyəsində çoxlu saylı yubileylər keçirilir, həmin dövrün reabilitasiyasına cəhd edilərək durğunluk illəri kimi tarixə düşmüş 70-80-ci illər coşqun yüksəliş illəri kimi təbliğ olunur. Məhz bu səbəbdən 1988-1999-cu illər tarixinin obyektiv tədqiqi problem kimi qalmaqda davam edir.

Milli-azadlıq hərəkatının başlanğıcında xalqın qarşısında eyni zamanda bir neçə çox çətin vəzifənən həll edilməsi durmuşdur. Bunlar ərazi bütövlüyümüzə qarşı qəsd məqsədilə süni surətdə qızışdırılan Dağlıq Qarabaq probleminin aradan qaldırılması, sovet imperiyasına qarşı istiqlal mübarizəsi və eyni zamanda ölkə həyatının demokratikləşdirilməsinin təşkilindən ibarət idi. Bu üç vəzifəni eyni zamanda həyata keçirmək həddindən artıq çətin və demək olar ki, qeyri mümkün idi. Buna görə də Azərbaycan tarixinin şanlı səhifələrindən birini təşkil edən çağdaş milli-azadlıq hərəkatı liderləri arasında çox qızğın müzakirələr getmiş və nəticədə hərəkat iki qanada ayrılmışdır. Birinci siyasi xəttin düzgünlüyü sonrakı mərhələdə istiqlalın qələbəsi ilə tam sübut olunmuş və bundan sonra hürriyyət uğrunda çətin mübarizə dövrü başlanmışdır. İstiqlaldan hürriyyətə ideyasının qəbul edən minlərlə hərəkat nümayəndələri, milli-azadlıq hərəkatının qətiyyətli lideri Etibar Məmmədovun ətrafında birləşərək, ölkədə partiyalaşma ənənəsinin əsasını qoymuşdur.

Azərbaycanın ictimai-siyasi həyatında öz nüfuzunu, gücünü, aydın ideoloji xətti, milli dəyərlərin standartlarına uyğun şəkildə təşkil olunmuş Milli İstiqlal Partiyası Azərbaycan istiqlalının bərpası ərəfəsi, yəni 15 oktyabr 1991-ci il tarixdə Dövlət

televiziyaşının partiyanın yaradılması barədə Təşkilat Komitəsinin bəyannaməsi haqqında məlumat verməsi və bir gün sonra “Millət” qazetinin sınaq nömrəsində bu bəyannamə dərc olunması ilə siyasi səhnəyə qədəm qoydu.

Bununla da Azərbaycanın siyasi həyatında çoxpartiyalığın əsasının qoyulması ilə yeni dövr başlandı.

3-4 iyul 1992-ci il təsis qurultayından sonra, 17 iyul 1992-ci il tarixdə AMİP Ədliyyə Nazirliyi tərəfindən Azərbaycanda yaranmış ilk siyasi partiya kimi dövlət qeydiyyatından keçirildi.

AMİP ilk rəsmi dövlət qeydiyyatından keçmiş partiya olmaqla yanaşı, Azərbaycanda yeni ənənələrin əsasını qoyan partiya kimi tarixə düşmüşdür. Yarandığı gündən öz ideoloji baxışlarını aydın şəkildə müəyyənləşdirən, milli dəyərlərin, milli dövlətçiliyin qarantı kimi daim prinsipliliyi ilə digər partiyalardan fərqlənən, ölkədə yaranan təhlükəli ənənələrə, əvvəl hakimiyyətə gəlib sonra seçki keçirmək ənənələrinə qarşı barışmaz mübarizə aparan, hakimiyyətə gəlməyin yeganə yolu kimi demokratik seçkilər uğrunda var gücü ilə çalışan, demokratik islahatların zəruriliyini təbliğ etməklə yanaşı bu islahatları keçirilməsi üçün qanunlar paketi işləyib hazırlayan və iqtidardan bu qanunların həyata keçirilməsini qətiyyətlə tələb edən məhz Azərbaycan Milli İstiqlal Partiyası olmuşdur.

Gərgin və mübarizələrlə dolu keçdiyi 7 illik dövrdə daim həm sağdan, həm də soldan təzyiqlərə məruz qalmasına baxmayaraq, öz əqidəsinə sadıq qalıb prinsiplial mübarizəsini uğurla davam etdirmişdir.

AXÇ hakimiyyəti dövründə AMİP-in konstruktiv müxalifət kimi irəli sürdüyü əsas tələblərdən biri, yeni Konstitusiya qəbul edilməsi və Azərbaycanda A. Mütəllibovu 5 mart 1991-ci ildə hakimiyyətdən yıxan, həmin il mayın 14-də yenidən hakimiyyətə gətirib, bir gün sonra yenidən hakimiyyətdən devirən simasız parlamentin buraxılması və yeni parlament seçkilərinin keçirilməsi idi. Çox təəssüf ki, yeni Konstitusiya qəbul etməyən yeni parlament seçkiləri keçirilməsində maraqlı olmayan iqtidarin özünün də hakimiyyətinə həmin parlament son qoymuşdur.

1993-cü ilin iyun hadisələrindən sonra hakimiyyətə gələn indiki iqtidara qarşı da konstruktiv müxalifətdə duran AMİP öz prinsiplial xəttindən dönməyərək, dövlətçilik,

müstəqillik və demokratiya əleyhinə olan bütün hallara qarşı barışmaz mübarizə aparmışdır. Məsələn, 8 may 1994-cü ildə iqtidar bədnam Bişkek protokolunu imzaladıqdan sonra, mayın 19-da respublikanın 22 partiya və ictimai təşkilatlarının nümayəndələri və müxalifətçi millət vəkilləri mövcud ictimai-siyasi böhrandan çıxmış yolunu müzakirə etmək üçün Milli İstiqlal Partiyasının gərargahına gəlmiş və” Rus qoşunları gəlməyəcək”, “ Diktaturaya yol verilməyəcək” şuarı altında Milli Müqavimət Hərəkatının yaradıldığını elan etmişlər. Bundan sonra partiya qarşı təzyiqlərin güclənməsinə baxmayaraq, dövlətçiliyimizə qarşı mövcud təhlükə aradan qaldırılmışdır.

Yarandığı gündən ideoloji xəttini qəti surətdə müəyyən edən AMİP sağ-mərkəzçi mühafizəkarlıq ideologiyasını özünün ideologiyası kimi qəbul etmişdir. Tərkibində 20 mindən artıq üzvü Azərbaycanın bütün rayonlarını əhatə edən 66 rayon təşkilatında birləşdirən AMİP “millət” sözünə etnik deyil, dövlətçilik mövqeyindən yanaşır. Azərbaycançılıq xətti partiyanın ideoloji baxışlarında əsas istiqamətlərdən birini təşkil edir.

Konstruktiv müxalifət mövqeyindən çıxış edən AMİP müasir dövrdə ölkədə qarşı durmanın, bir-birinə barışmaz siyasi qütbləşmənin əleyhinədir. Azərbaycanın ictimai-siyasi həyatında AMİP-in bu mövqeyi onun Azərbaycan dövlətçiliyinə sədaqətindən irəli gəlmişdir.

Prezident seçkiləri ərəfəsi seçki qanununu qeyri-demokratik hesab edərək seçkiləri boykot edən müxalifətin digər qanadından fərqli olaraq AMİP seçkilərdə iştirakın zəruri olduğunu bəyan edərək, bu gərgin və çətin prosesdə təkbaşına iştirak etmişdi. AMİP belə hesab edirdi ki, qəbul olunmuş seçki qanunun çatışmamazlıqlarına baxmayaraq əvvəlki qanunlarla müqayisədə bəzi cəhətlərinə görə yeni qanun daha demokratikdir. Əgər bu qanuna riayət olunarsa seçkidə iştirak edib, iqtidara qalib gəlmək mümkündür. Çünki əvvəlki qanunlardan fərqli olaraq yeni qanunda seçki komissiyalarının təşkili, seçkinin nəticələrinin bir nüsxəsinin namizədlərin nümayəndələri və müşaidəçilərə verilməsi və s. haqqında maddələri seçkilərin nəticələrinin əvvəlki illərdə olduğu kimi saxtalaşdırılmasının qarşısını almağa imkan verir. Bundan başqa AMİP belə hesab edirdi ki, H.Əliyev iqtidarından demokratik seçki gözləmək sadələvhlükdür və qanunların işləmədiyi təqdirdə ən ideal qanunlar qəbul olunsaydı belə onların heç bir əhəmiyyəti

olmayacaq. Demokratik seçkinin keçirilməsinə əhalinin siyasi fəallığını artırmaqla, onları seçkilərə cəlb etməklə, seçicilərin öz qüvvələrinə və seçkilərə inamını qaytarmaqla nail olmaq mümkündür.

Seçki ərəfəsi apardığı müvəffəqiyyətli seçki kampaniyası ilə əhalinin etimadını qazanan AMİP və onun prezidentliyə namizədi E.Məmmədov qələbəyə böyük inamla seçkilərə getdi.

11 oktyabr 1998-ci il prezident seçkilərində yeganə müxalif partiya kimi edən AMİP demokratik mübarizəyə hazır olmayan iqtidara qalib gəlmək əzmini nümayiş etdirdi. Seçkilərin nəticələrinə görə ikinci turun labüd olduğunu və bu turda prezidentliyə namizəd E.Məmmədovun qələbə çalacağından təşvişə düşən iqtidar, qanunları kobud surətdə pozmaq, total saxtalaşdırma və heç bir sənədə əsaslanmayan rəqəmlər elan etmək yolunu tutdu. Seçkidən sonra da qanunları pozmaqda davam edərək seçkinin nəticələrini dərc etməkdən çəkindi. Buna cavab olaraq seçkilərdə hüquqları pozulmuş AMİP-in təşəbbüsü ilə 27 müxalif partiya iqtidarın qeyri-legitim olmasını təsdiq edən sənədə imza atdılar. Bununla da Azərbaycanda hüriyyət uğrunda mübarizənin yeni mərhələsi, hakimiyyəti zəbt etmiş iqtidarın hakimiyyətdən qanuni yolla uzaqlaşdırılması mərhələsi başlandı. Prezident seçkilərində ölkə üzrə təşkil olunmuş məntəqə və ərazi komissiyalarının yarısından çoxunda nəticələri təsdiq edən sənədləri əldə edən AMİP-in Konstitusiya Məhkəməsinə, Ali Məhkəməyə və 9 rayon prokurorluğuna faktlarla müraciət etməsi iqtidarı təşvişə salmışdır. Ölkə başçısı 31 dekabr 1998-ci il tarixli fərmanı ilə seçkilərin nəticələrini saxtalaşdırmış şəxslərə amnistiya verməklə seçkiləri saxtalaşdırdığını dolayı yolla etiraf etmişdir. Azərbaycanda keçirilmiş prezident seçkilərində baş vermiş qanun pozğunluğu və total saxtalaşdırmalarla bağlı 58 ölkədə 73 sağ-mərkəzçi, mühafizəkar partiyaları birləşdirən, dünyada ən nüfuzlu Beynəlxalq təşkilatlardan olan Beynəlxalq Demokrat İttifaqı 1998-ci ilin noyabrında Tayvanda keçirdiyi illik icraçı toplantısında xüsusi qərar qəbul etmiş və AMİP-in öz hüquqlarının bərpası uğrunda mübarizəsini dəstəkləmişdir. AMİP-in Azərbaycanda legitim hakimiyyət uğrunda apardığı mübarizənin ölkə daxilində və beynəlxalq aləmdə qanunun aliliyini rəhbər tutan demokratik qüvvələr tərəfindən müdafiə olunması, bu mübarizənin haqq işi uğrunda mübarizə olduğunu və yaxın zamanlarda bu mübarizənin qələbə

çalacağından xəbər verir. AMİP-in son illər əldə etdiyi nailiyyətləri, xüsusilə prezident seçkilərində əldə etdiyi müvəffəqiyyətləri nəzərə alan Beynəlxalq Demokrat İttifaqı sentyabr 1999-cu il tarixdə keçirilmiş liderlərin Berlin zirvə toplantısından əvvəl yəni Mayamədə 1 may 1990-cu il tarixində keçirilmiş illik icraçı toplantıda AMİP –i təşkilatın tam hüquqlu üzvlüyünə qəbul etmişdir.

Azərbaycanın ictimai-siyasi həyatında İstiqlal və Hürriyyətə dayaq olacaq Etibarlı gələcək zamanın tələbidir.

Məhərrəm Zülfüqarlı Tarix elmlər namizədi

AMİP-i (təsis) qurultayında Etibar Məmmədovun siyasi məruzəsi

Mən bir daha sizi Azərbaycan Milli İstiqlal Partiyasının rəsmi surətdə təsis edilməsi münasibətilə təbrik edirəm. Partiyanın yaratdığı bu məsul və tarixi anda mənim edəcəyim çıxış siyasi məruzə adlanır. Siyasi məruzədə Azərbaycanın indiki vəziyyətinə qiymət verməli, partiya qarşısında duran vəzifələr müəyyən edilməlidir.

İçində yaşadığımız gerçəklik rus-sovet imperiyasının dağılması və Azərbaycanın milli müstəqilliyinin bərpa olunması ilə əlamətdardır. Bildiyimiz kimi, hələ AMİP-i yaratmaq niyyətini bəyan edərkən bizim partiyanın əsas məqsədlərindən biri məhz müstəqilliyə nail olmaq idi. Qeyd etdiyimiz müstəqillik bəllidir ki, böyük və gərgin mübarizə nəticəsində qazanılmışdır. Azərbaycanın istiqlalıyyət qazanması faktı bu mübarizənin, tarixi inkişafın labüd nəticəsi kimi qiymətləndirilməlidir. Bu yolda, bu uğurda millətin bütün təbəqələrindən olan oğlan və qızlar iştirak ediblər. Onların fədakar mübarizəsi və bir də tarixi inkişafın labüd, məntiqi nəticəsi olaraq imperiyanın çökdüyü, dağıldığı şəraitdə Azərbaycan bu böyük ideala qovuşmaq imkanı əldə edə bilmişdir. Bu, xalqımızın, dövlətimizin tarixində çox məsul bir məqamdır və bizim qarşımızda böyük vəzifələr qoyur. Çünki imperiyaların çökməsi global çətinliklərlə dolu, ağırlı-acılı bir prosesdir. Tarixi təcrübə də göstərir ki, bir çox imperiyaların dağılması böyük müharibələrlə nəticələnir, yaxud böyük müharibələr nəticəsində baş verir. SSRİ adlanan sovet imperiyası müharibə nəticəsində dağılmasa da, faktiki olaraq bu dağılma müharibələrə səbəb olub. Sovet imperiyasının süqutundan sonra yaranmış dövlətlərdəki

ağır vəziyyət demək olar ki, bir-birindən o qədər də fərqlənmir. Ən ağır vəziyyətdə olanlardan biri də Azərbaycanıdır.

Keçmiş SSRİ-nin yerindəki yeni dövlətlərdə hazırda mövcud olan iqtisadi-siyasi problemlər, çətinliklər, acınacaqlı vəziyyət təbiidir. Belə ki, yenə də təkrar edirəm, imperiyalar öz xoşuna yıxılmaz, imperiyalar dağıldıqdan sonra bir müddət yenidən dirçələ və dirilə bilmək ümidi qalır. Bu baxımdan da dağılma prosesi ciddi müqavimətlə müşayiət olunur ki, bu da regional müharibələrə gətirib çıxarır.

İndi Azərbaycan da belə bir müharibə şəraitindədir. Azərbaycan müharibədən başqa həm də dərin iqtisadi, siyasi böhran vəziyyətindədir və böyük təhlükə var ki, siyasi böhran daha da dərinləşə bilər. Bütün bu ağır iqtisadi, siyasi, hərbi durum Azərbaycanın coğrafi-siyasi vəziyyəti və bu vəziyyətin dünya siyasətində oynadığı əhəmiyyətli rolla bağlıdır. Bizim qarşımızda duran vəzifələr bunları tamamilə qiymətləndirə bilməkdən, ən əsası isə taktiki, strateji məqsədlərimizi tam aydınlaşdırmaqdan ibarətdir.

Azərbaycanın istiqlaliyyəti uğrunda mübarizəyə başlarkən dəfələrlə bildirmişdik ki, bizim hərəkət milli-azadlıq hərəkətidir. Lakin ümumxalq hərəkətinin sonrakı gedişində, onun milli-azadlıq hərəkətinə çevrilməsi dövründə bu hərəkətdə iştirak edən, ona yön verməyə çalışan liderlərin arasında mövcud olan ideya mübarizəsi hamıya bəlli faktdır. O da hamıya məlumdur ki, milli-azadlıq mübarizəsi yolunu qəbul etmək istəməyənlər çox idi. Ancaq hərəkətin sonrakı gedişi göstərdi ki, bizim geymət real və düzgün idi, yəni başladığımız mübarizə milli-azadlıq hərəkətiydi. Bizim deyəndə ki, azadlıqdan demokratiyaya getməliyik, demokratiyadan azadlığa yox-düz deyirdik və bugünkü hadisələr də, tarixi təcrübə də bizim fikrin düzlüyünü sübut elədi. Çünki azadlığı olmayan millət heç vaxt demokratiyadan danışa bilməz. Əvvəl azadlıq qazanılmalı, sonra demokratiya uğrunda mübarizə aparılmalıdır. Başqa bir dövlətin, imperiyanın tərkibində olub, demokratiya yolu ilə azadlıq qazanmaq istəyənlər indi səhv və yanlış fikirdə olduqlarını başa düşüblər. Bunu artıq millət də başa düşüb. Bircə fərq ondadır ki, demokratiya yolu ilə azadlıq əldə etməyi qarşıya məqsəd qoyanlar indi artıq demokratiyanı unudublar. Ancaq bizim milli istiqlal strategiyamızda demokratiya uğrunda mübarizə əsas prinsipial məqsədlərdən biridir və məhz bu gün demokratiyanın aktuallığından danışmaq olar. Çünki artıq azadlığı qazanmışıq və azadlığımızı yalnız

demokratiya ilə saxlaya və möhkəmləndirə bilərik. Demokratiyanın inkişafı zərurəti əldə etdiyimiz azadlığın davamlılığı, möhkəmliyi ilə ona görə bağlıdır ki, Azərbaycanın, yuxarıda qeyd etdiyimiz kimi coğrafi-siyasi vəziyyəti olduqca əhəmiyyətlidir və bir imperiyanın caynağından qurtula bilsə də, Azərbaycan hələ də dünyanın bir sıra super dövlətlərinin diqqət mərkəzində olaraq qalır. Bu baxımdan ilk növbədə öz vəziyyətimizə qiymət verməliyik. Bu gün dostumuz kimdir, sabah kim ola bilər. Bu gün dost adı ilə pərdələnən, gələcəkdə isə düşmənə çevrilmək ehtimalı olan dövlətlər saf-çürük edilməlidir. Birinci növbədə, Azərbaycanın qonşularına fikir vermək lazımdır.

Azərbaycan şimal tərəfdən Rusiya kimi böyük bir ölkə ilə qonşudur. Rus-sovet imperiyası dağılsa da, Rusiya federasiyası hələ yaşayır və siyasi mövcudluğunu təmin etməyə, hələlik bir dövlət kimi hazırda mövcud olan sərhədləri daxilində özünü qoruyub saxlamağa çalışır. Eyni zamanda, sabiq SSRİ-nin yerində meydana çıxmış yeni dövlətlər arasında liderlik mövqeyini qorumaq siyasəti yürüdür. Rusiyanın Azərbaycanla münasibətləri, əlbəttə ki, Azərbaycanın coğrafi-strateji mövqeyi ilə izah olunmalıdır. Rusiya imperiyası üçün Azərbaycanı tamamilə itirmək, bu region vasitəsilə başqa regionlara təsir etmək imkanından məhrum olmaq deməkdir. Rusiya imperiyası da indiki Rusiya Federasiyası şəklində hələlik bu mövqelərini saxlamağa və Azərbaycana istənilən formada öz təsirini, təzyigini göstərməyə çalışır. Rusiyanın öz daxilindəki problemlər, separat hərəkətlər və digər təzə dövlətlərlə münasibətlər, hələlik Azərbaycana onun bilavasitə təsir göstərməsinə imkan verir. Ancaq bu təhlükə həmişə olduğu kimi yenə də qalır. Çünki Azərbaycanla Rusiya arasında təkcə siyasi-hərbi problemlər deyil, həm də iqtisadi problemlər mövcuddur. Azərbaycan Rusiya ilə münasibətləri bərabər hüquqlu və qarşılıqlı fayda zəminində qurmalıdır.

Qərbi qonşumuz Gürcüstandır. Azərbaycan-Gürcüstan münasibətlərinin normal olması həm Azərbaycan, həm də Gürcüstan üçün olduqca vacibdir. Çünki bəzi məsələlərdə hər iki dövlət müəyyən mənada bir-birindən asılıdır. Baxmayaraq ki, Gürcüstanın asılılığı daha çoxdur, ancaq qeyri-normal münasibətlər Azərbaycan üçün də müəyyən dövrdə ortaya bir sıra ciddi problemlər çıxara bilər. Belə ki, Azərbaycanın dənizlərə çıxışı Rusiya tərəfindən qapanarsa və Türkiyə yolu Ermənistan tərəfindən bağlandığı üçün Azərbaycan bu işi yalnız Gürcüstan vasitəsi ilə həyata keçirə bilər. Gürcüstanla Azərbaycanı

yaxınlaşmağa vadar edən başqa səbəblər də mövcuddur. Bunlardan digər dövlətlərə qarşı ümumi siyasi mövqe zəruriliyini qeyd etmək olar. Çünki Gürcüstanın da, Azərbaycanın da müstəqilliyi üçün xaricdən təhlükə ünvanları eynidir. Bundan əlavə, Gürcüstanla münasibətlərin sağlam olmasını zəruri edən səbəblərdən biri orda bizim beş yüz mindən artıq soydaşımızın yaşamasıdır. Lakin bu heç də o demək deyil ki, Azərbaycan Gürcüstana hər bir güzəştə gedə bilər. Əlbəttə, bizim ordakı millətimizin nümayəndələri gələcək dövlət siyasətində öz yerlərini tutmalıdır və Azərbaycan türk millətinin bir parçası kimi hüquqları Azərbaycan dövləti tərəfindən rəsmi surətdə qorunmalıdır.

Cənub qonşumuz İranla münasibətlər olduqca böyük əhəmiyyət kəsb edir. Bu, həm ordakı Cənubi Azərbaycan faktoru ilə, yəni millətimizin böyük hissəsinin İran dövləti tərkibində yaşaması ilə, həm də İranın özünün coğrafi-sərtəji mövqeyi ilə bağlıdır. İranın Azərbaycanda olan marağını da nəzərdən qaçıрмаq olmaz. Cənub qonşumuzla münasibətlərdə hər bir kiçik səhv bu regionda çox ağır nəticələr verə biləcək münaqişələrə gətirib çıxara bilər.

Ən əsas qonşumuz isə sərhədlərimizin çox qısa olmasına baxmayaraq, heç şübhəsiz, Türkiyədir. Türkiyə ilə Azərbaycan arasındakı əlaqələrin, ikitərəfli əməkdaşlığın genişləndirilməsi hər iki tərəf üçün sərtəji əhəmiyyətə malikdir və böyük dövlətlərin də, qeyd etmək lazımdır ki, bu münasibətlərdə böyük marağı var.

Əlbəttə Azərbaycanın coğrafi-siyasi mövgeyini ümumi şəkildə dəyərləndirməklə məqsədimiz heç də gələcək siyasətimizi açıqlamaq deyil. Sadəcə, Azərbaycanın hazırkı coğrafi-siyasi durumunu xatırlamaqla, qurulmaqda olan dövlətimizin beynəlxalq siyasi münasibətlərdə nə dərəcədə böyük əhəmiyyət kəsb etdiyini bir daha nəzərinizə çatdırmaq istərdim. Böyük dövlətlərin Azərbaycanda olan marağını öz gündəlik siyasətimizdə, partiyamızın yeridəcəyi siyasətdə nəzərə almalı və çalışmalıyıq ki, dövlət siyasətində də bu amillər diqqətdən yayınmasın.

Bəllidir ki, uğurlu xarici siyasət daha çox daxili durumdan asılıdır. Bu gün Azərbaycanda daxili vəziyyət necədir? Hər şeydən öncə, qeyd etmək lazımdır ki, ölkədə dərin iqtisadi böhran hökm sürür və bu böhrana səbəb olan ən böyük amillərdən biri müharibədir. Azərbaycan müharibə şəraitində yaşayır. Və faktiki olaraq Ermənistanla böyük bir müharibəyə cəlb edilmişdir. İndiyədək nə Ermənistan nə də Azərbaycan tərəfindən

rəsmiləşməsə də, bu müharibə acı bir gerçəklikdir və təsiri Azərbaycanın bütün bölgələrində özünü göstərir. Lakin bir şeyi qeyd etməmək olmaz ki, hələlik bu müharibə ümumxalq müharibəsinə, Vətən müharibəsinə çevrilməyib. Bu savaş hələlik ki, Qarabağ müharibəsi adlandırılır. Yəni müdafiə olunmalı torpaqlar deyəndə Qarabağ nəzərdə tutulur. Ancaq unutmamaq ki, bu müharibə Azərbaycanın ərazi bütövlüyünə qəsdidir, Azərbaycan dövlətinə və bütövlükdə xalqımıza qarşıdır. Bu baxımdan, yaxın zamanda torpaqlarımız uğrunda gedən ölüm-dirim savaşının ümumxalq müharibəsinə - Vətən müharibəsinə çevrilməsinə nail olmalıyıq. Hansı bölgədə yaşamasından asılı olmayaraq, bütün xalq bu müharibəni öz haqq işi kimi hiss etməlidir. Yalnız bundan sonra tam qələbəyə nail ola bilərik. Hələlik isə müharibə Azərbaycanın müəyyən bölgələrinin əhalisi tərəfindən aparılır. Bu işdə hətta dövlətin də bir neçə təbəqəsi və bir neçə nazirliyi iştirak edir. Yəni sərt gerçəklik olan bir müharibə nə ümumxalq xarakteri alıb, nə də ümumdövlət səviyyəsində aparılır.

İqtisadi vəziyyətə, qeyd etdiyim kimi, ölkədə gedən müharibə təsirsiz qalmaya bilməz, ancaq iqtisadi böhran təkcə müharibə ilə bağlı deyil. Bu böhran keçmiş rus-sovet imperiyasının özünün iqtisadi sisteminin yararsız olması ilə də əlaqədardır. Bu sistem dağılandan sonra bizə deformasiyaya uğramış bir iqtisadiyyat miras qalıb. Elə bir iqtisadiyyat ki, mövcud olduğu bütün dövr ərzində Azərbaycanda əsasən xammal istehsalına istiqamətlənib və köhnəlmiş texnologiyaya əsaslanıb. Kənd təsərrüfatı Azərbaycanda yenidən xammal istehsalına yönəldilib və nəticəsi də o olub ki, həm sənayenin, həm kənd təsərrüfatının birtərəfli inkişafı nəticəsində bu gün milli mənafeələrə cavab verməyən zərərli iqtisadi münasibətlər bərqərar olub. Əvəzində torpaqlarımız, havamız, suyumuz zəhərlənib, yararsız hala salınıb, korlanıb. Bütün bunlar da bütövlükdə xalqımızın, millətimizin sağlamlığını ciddi sınaqlar qarşısında qoyub. Nəticə bildiyimiz kimi, çox acınacılıqdır. Ağıllı, uzaqgörən iqtisadi siyasət yeridilməsə, vəziyyət daha da kəskinləşə bilər. Bundan əvvəlki hakimiyyət Azərbaycanda iqtisadi islahatlara başlamaq istəmədi, keçmiş iqtisadi sistemi əsasında öz idarəçiliyini davam etdirməyə çalışdı və Azərbaycanın iqtisadiyyatını demək olar ki, dizi üstə qoydu. Hakimiyyət dəyişsə də, demokratik qüvvə adı altında hakimiyyətə yeni rəhbərlik gəlsə də təəssüf ki, hələlik iqtisadi sahədə müsbət bir dəyişiklik meyli hiss olunmur. Əksinə, mövcud köhnə sistemi

qoruyub saxlamaq, bu sistemi ən yaramaz vasitələrdən istifadə edərək, müəyyən dövrdə populist şüar və tədbirlərlə normallaşdırmaq meyli nəzərə çarpır. İqtisadi islahatlara təşəbbüs edilmir, çünki belə bir iqtisadi proqram yoxdur. Fikrimcə, bunun başqa bir izahı ola bilməz. Zəruri iqtisadi islahatlar proqramı və aydın iqtisadi siyasət xətti olmadığı üçün yeni hakimiyyət strukturlarının qarşısında iki vəzifə durur, iki yol qalır: birinci, iqtisadiyyatda olan ağır vəziyyətdən çıxmaq, müəyyən dövrdə nisbi sabitliyi, əmək məhsuldarlığını müəyyən səviyyədə saxlaya bilmək üçün ancaq repressiv metodlara əl atmaq, yəni məcburən kimisə, nəyəsə vadar etmək yoludur. Bunlar da baş tutmazsa, başqa qeyri-qanuni, qeyri-professional vasitələrə əl atmalı olacaqlar.

İqtisadiyyatda ən acınacaqlı hallardan biri odur ki, pul tədavülü tamamilə pozulub. Hətta əhaliyə maaş vermək belə mümkün olmadığı üçün keçmiş iqtisadi sistemdə bir neçə il ərzində çətinliklər də olsa, yaranmaqda olan yeni iqtisadi strukturların dağılmaq təhlükəsi ortaya çıxır. Belə bir addım həmin kommersiya strukturlarını dağıtmaq, onlara təzyiq göstərməklə əhaliyə paylamaq adı altında əllərində olan vəsaiti almaq və bu cür repressiv metodların köməyi ilə xalq arasında qısa bir dövrdə uğur qazanmaq məqsədi güdür. Bu isə uzun müddət davam edə bilməz. Çünki Azərbaycanda indi 3 milyon iş qabiliyyətli əhalidən təxminən 1 milyonu işsizdir və hər gün də bu ordunun sayı artmaqdadır. Gündəlik tələbat mallarının qiyməti son dövrdə 30-40 dəfə artıb və bu artım davam etməkdədir. Bu prosesin qarşısı alınmasa, böyük sosial partlayış baş verə bilər. Sosial partlayışların nəticəsi anarxiya olur, anarxiya isə həmişə diktaturanı doğurur. Yaxud anarxiyanı qabaqlamaq üçün adətən hakimiyyət strukturları əvvəlcədən qəti tədbirlərə əl atırlar ki, bu da çox vaxt diktatura rejimi ilə mümkün olur.

Əlbəttə, müəyyən dövr üçün dövlət səviyyəsində cəmiyyətdə hansısa demokratik hüquqları məhdudlaşdırmaq olar, ancaq bu da qanuni yolla edilməlidir. Qanuni yolla mümkün olmadıqda diktatura meyli yaranır və bu da diktatorluğa hazır olan adamlar tərəfindən həyata keçirilir. Hakimiyyətdə diktatorluğa hazır olan adamlar olmazsa, onda ümumi kütləvi tədbirlərə əl atılır, yəni hər hansı bir partiyanın, qurumun ümumi diktaturası yarana bilər ki, bu da totalitar rejimin başqa bir totalitar rejimlə əvəzlənməsinə gətirib çıxarır.

Hazırda iqtisadiyyatda olan ağır vəziyyət bu cür nəticəyə gəlməyə əsas verir. Bunun qarşısını almaq üçün əlbəttə ki, demokratik yollardan istifadə etməli və siyasi sabitliyə nail olmalıyıq.

Respublikamızdakı mövcud siyasi vəziyyət iqtisadiyyatda olduğundan o qədər də fərqlənmir. İqtisadiyyatda hökm sürən böhran get-gedə daha da dərinləşirsə, siyasi vəziyyətdə biz böhrana yaxınlaşırıq. Bu böhranın əsas səbəblərindən biri indi hakimiyyətə gəlmiş yeni dövlət xadimlərinin köhnə metodlarla fəaliyyət göstərməkdə davam etmələridir.

Hərəkətin əvvəlində qeyd etdiyim kimi, demokratiya adı altında mübarizə aparılırdı. Biz deyəndə ki, azadlıq, istiqlaliyyət uğrunda mübarizə aparırıq, onlar demokratiya uğrunda çalışdıqlarını söyləyirdilər. İndi hakimiyyətə gəldikdən sonra isə uğrunda çarpışdıqları demokratiya tamamilə unudulub, 14-15 mayda hakimiyyətə gələn bəylər Konstitusiyayı müdafiə adı altında çıxış edirdilər. Biz hamımız bütün demokratik qüvvələr Konstitusiyanın müdafiəsinə qalxmışdıq. O zaman mövcud Konstitusiyanın yaxşılığı, pisliyinin, demokratik və ya qeyri-demokratik olmasının fərqinə varmaq vaxtı deyildi. Konstitusiya ölkənin, cəmiyyətin əsas qanunudur və ona əməl edilməlidir. Məlum may hadisələrində də həmin qanun pozulduğu üçün bütün xalq, o cümlədən AXÇ və digər ictimai-siyasi təşkilatlar ayağa qalxdı. Nəticə nə oldu? Yəni hakimiyyət Konstitusiyayı pozmaqda davam edir, lakin bu, artıq xalqın adından edilir. Yaxın, uzaq tarixdən də bəlli olduğu kimi, repressiv metodlar həmişə xalqın mənafeyi adı altında həyata keçirilir və nəticəsi də xalqın, millətin özü üçün acınacaqlı olur. Vaxtilə biz millətçi olduğumuzu bildirəndə və hərəkətimizdə da milliyyətçi prinsipləri önə çəkmək istəyəndə bizi insan hüquqlarının, insan haqlarının əleyhinə çıxmaqda ittiham edir, milliyətçiliyi puç və cinayət sayırdılar. Ancaq indi həmin demokratlar insan haqlarını tamamilə unudub, reallıqla hesablaşmağın zəruri olduğunu bəhanə gətirirlər. Bildirirlər ki, lazım gəlsə insan hüquqları da, haqları da pozula və taptalana bilər, guya bunu millətin mənafeyi tələb edir. Belə düşüncəylə, təbii ki, nə Konstitusiyaya məhəl qoyulacaq, nə də toxunulmaz insan hüquqları nəzərə alınacaqdır. Ancaq onlara bir şeyi bildirməyi özümüzə borc sayırıq ki, milli-azadlıq hərəkətimizin birinci mərhələsi artıq başa çatıb, yəni istiqlaliyyətimizi qazanmışıq və demokratiya uğrunda mübarizə mərhələsinə qədəm

qoymuşuq. Və hansı iqtidarda olmasından asılı olmayaraq, demokratik hüquqları pozmağa biz heç kimə imkan verməyəcəyik.

Bir şeyi də nəzərdən qaçıрмаq olmaz ki, yalnız ciddi, ardıcıl, davamlı mübarizə nəticəsində demokratiyaya nail olmaq mümkündür. İstiqlalımız uğrunda mübarizə əzmimiz burda da bir an belə səngiməməlidir. İlk öncə, qanunlar, yəni Konstitusiya demokratikləşməli, sistemimiz demokratik olmalı, cəmiyyət demokratik qanunlarla idarə olunmalıdır.

Belə bir şəraitdə bizim partiyanın yaranması böyük əhəmiyyət kəsb edir, çünki Azərbaycanda kommunist rejimi dövründə siyasi plüralizm, ayrı-ayrı partiyalar, siyasi cərəyan və hərəkatlar olmayıb. 1988-ci ildə hərəkat başlandıktan sonra isə yaranan ilk siyasi təşkilat AXC olub. AXC də bildiyimiz kimi, ümumi məqsədlər uğrunda birləşən qüvvələrin hərəkatı kimi fəaliyyət göstərüb. AXC sıralarında həтта bir-birinə zidd mövqedə duran qüvvələr də birləşmişdir və bunun da səbəbi məlum idi; ümumi məqsədlər eyniliyi.

Düzdür, partiyaların yaranması prosesi ümumi şəkildə də olsa, başlandı, ancaq bu təşkilatlar AXC tərkibində yaranan xırda dərnəkciklər, xırda qruplar səviyyəsində irəli gedə bilmədi və heç biri də siyasi hakimiyyət uğrunda mübarizə aparmağı rəsmi surətdə öz qarşısında məqsəd qoymadı. Azərbaycanda siyasi hakimiyyət uğrunda mübarizəni başlıca məqsəd kimi qarşısına qoyan yeganə partiya məhz Milli İstiqlal Partiyası oldu. Partiyamızın gələcək mübarizədə əsaslandığı başlıca ideoloji prinsipləri qəbul edən qüvvələrin xalq arasında nüfuzlu mövqeyə malik olduqları aşkarlandı. Qısa bir müddətdə MİP təəssübkeşlərinin fəaliyyəti, partiya halına gəlib çıxmaq üçün göstərdikləri qeyrət bir daha sübut edir ki, AMİP hazırda Azərbaycanın siyasi həyatında çox mühüm yeri olan siyasi bir təşkilatdır. Siyasi həyatımızda partiyamızın mövqeyinin mühümlüyü bir də onunla əlaqədardır ki, kommunist rejiminə, köhnə sistemə qarşı ümumi hərəkatımız qələbə ilə nəticələnəndən sonra məhz MİP yaranmış şəraiti, millətin mənafeyini nəzərə alaraq müxalifətdə dayanmağı qərara aldı. Bəziləri bunu milli mənafelərimizə zidd mövqe kimi başa düşürlər. MİP-in müxalifətdə dayanması millətin həm azadlığı, həm də demokratiyanın bərqərar olması üçün təminatdır. Çünki bu cür güclü partiyanın müxalifətdə olması hakimiyyətdə olanları Konstitusiyaya, insan hüquqlarına zidd hər

hansı hərəkətdən çəkəndirməyə xidmət edir və bundan sonra da bu uğurda mübarizəni davam etdirəcəkdir.

Əlbəttə, müxalifətçilik daimi olaraq davam edə bilməz. Elə bir siyasi təşkilat ola bilməz ki, müxalifəti özü üçün daimi məqsəd seçsin, həmişə müxalifətdə qalaraq iqtidarı tənqid etməklə məşğul olsun. Təbiidir ki, bu günün müxalifəti nə zamansa iqtidara gəlmək arzusundadır və bu yolda da mübarizə aparır. Ancaq bu mübarizənin tək-cə iqtidarda olanları tənqid etməklə, onların səhv addımlarını görüb xalqa çatdırmaqla məhdudlaşdırmaq olmaz. İqtidarın səhvlərini fəş edib onun hakimiyyətdən getməsinə nail olmaq hələ o demək deyil ki, müxalifət hakimiyyətə layiqdir. Bizim hakimiyyətə layiq olub-olmadığımızı yalnız millət müəyyənləşdirməlidir. Bunun üçün də millət bizim niyə mübarizə apardığımızı və nə istədiyimizi, nə cür dövlət quracağımızı, hansı sistemi yaradacağımızı bilməlidir. Bu baxımdan, fəaliyyətimiz, fikirlərimiz bütün aydınlığı və açıqlığı ilə millətə çatdırılmalıdır ki, o, bizim layiqliyimizi, siyasi qabiliyyətimizi görüb qiymətləndirə bilsin.

Biz milli dövlətçiliyimizi, müstəqilliyimizi bərpa etmişik. Lakin, hələlik dövlətimiz tam mənada milli dövlət hesab oluna bilməz. Bu gün məhz milli dövlətin yaradılması işiylə bütün ciddiyyəti və məsuliyyəti ilə məşğul olmalıyıq. Bu isə təbiidir ki, müəyyən zaman və möhlət, eyni zamanda ilk növbədə ictimai münasibətlərə aid olan fundamental dəyişikliklər tələb edir.

Bəllidir ki, bir dövlət quruluşu kimi, biz respublika quruluşunu qəbul etmişik və bundan imtina etməyə, zənnimcə, heç bir əsas yoxdur. Biz dövlət hakimiyyəti strukturlarının təşkilini müəyyənləşdirməliyik. Və bu dövlət hakimiyyəti strukturu yalnız və yalnız xalqın milli mənafeələrinə uyğun olmalıdır. Bir şeyi də diqqətinizə çatdırmaq istəyirəm ki, bu sahədə də biz keçmiş qanunlara əsaslanırıq, ancaq bu gün yeni dövlət quruculuğu ilə məşğul oluruqsa və bu dövlət milli dövlətçilik ənənələrinə əsaslanacaqsa, biz özümüzün yeni konstitusiyasını hazırlamalıyıq. Yeni Konstitusiya yaratmaqda olduğumuz dövlət quruluşumuzu müəyyənləşdirməlidir. Bu konstitusion quruluşun demokratikliyi isə məhz Konstitusiyada öz əksini tapmalıdır. Bunun əsas prinsipləri, əsas məsələləri hansılardır? İlk öncə, xalqçılığı, yəni xalqın hakimiyyətini qeyd etmək istədim. Bu o deməkdir ki, xalq öz hakimiyyətini dövlət vasitəsilə həyata keçirir. Dövlət suverenliyi, insanların və

vətəndaşların hüquqlarının aliliyi, siyasi plüralizm bu sahədə ən başlıca şərtlərdəndir. Vacib məsələlərdən biri də hakimiyyətin bölünməsi, mülkiyyət və iqtisadi fəaliyyət müxtəlifliyidir. Hakimiyyətin bölünməsi prinsipini biz ən əsas şərtlərdən biri hesab edirik. Çünki qanunverici, icraedici və məhkəmə hakimiyyətinin bölünməsi və onların hüquqları Konstitusiyada tam müəyyən edilməsə, fəaliyyət dairəsi Konstitusiya və qanunlarla məhdudlaşdırılmasa, bu ona gətirib çıxara bilər ki, hər üç hakimiyyət formasından hər hansı biri bütün hakimiyyəti öz əllərində cəmləşdirə bilər. Necə ki, indi icraedici, yəni prezident hakimiyyəti bütün hakimiyyətə sahib olmağa çalışır.

Bu təzə məsələ deyil, bu hal dünyanın, yaxın keçmişin mirasıdır və hazırda da davam etməkdədir.

Bizdə mövcud olan məhkəmə hakimiyyətindən heç bir şey danışmaq olmaz. Çünki məhkəmə həm qanunverici, həm də icra hakimiyyətindən asılı olub və bu asılılıq hələ də qalmaqdadır. Beləliklə, demək istəyirəm ki, bu üç hakimiyyət orqanı bir-birindən ayrılmasa, hüquqları və fəaliyyət dairələri tam dəqiqliyi ilə müəyyənləşdirilməsə, hakimiyyət bir əldə cəmləşdiriləcək ki, bu da demokratiya prinsiplərinə, demokratik cəmiyyət quruculuğuna ciddi əngəl olacaqdır. Bu meylin qarşısını indidən alınmalıdır. Bunun üçün başlıca məsələlərdən biri sadaladığımız şərtlərin Konstitusiyada təsbit edilməsi və məhkəmə vasitəsilə həyata keçirilməsidir.

Bizdə mövcud olan hüquq sistemi də hələ ki, insan haqlarını yox, dövlət hüquqlarını müdafiə edir. Məlumdur ki, normal cəmiyyətdə dövlət insanın, vətəndaşın mənafeyinə xidmət edir, yəni dövlət millət üçün olmalıdır. Bizdə hələlik əksinədir. Dövlət aparatına gələn adamlar bütün milləti öz iradələrinə tabe etmək istəyirlər və bunun qarşısını almalı olan hüquq-mühafizə və məhkəmə orqanları isə bu işdə millət deyil, dövlətə xidmət edir. Nəticədə göz qabağındadır. Həmin hüquq-mühafizə orqanları insan haqlarını müdafiə etmək əvəzinə cəza aparatına çevrilir və dövlətin bütün siyasətini, iradəsini cəza vasitəsilə millətə qəbul etdirməyə çalışır. Çox təəssüf ki, son günlərdə də bunun şahidi olduq. Ən acınacaqlısı bir də odur ki, bu, demokratik prinsiplər demokratik tədbirlər adı altında həyata keçirilir.

Bizim yaradacağımız siyasi quruluşdan başqa bu quruluşun əsasını təşkil edən, onu təmin edə bilən bir iqtisadi sistem də yaratmalıyıq. Bəzən deyirlər ki, Azərbaycanın həm

iqtisadi, həm elmi, həm insan potensialı bizim özümüzə bütün problemlərimizi həll etmək imkanı verir. Azərbaycanın həll edilə bilməyən problemi yoxdur, sadəcə, həmin problemləri düzgün anlamaq və çıxış yollarını aydın müəyyənləşdirmək lazımdır.

İqtisadi sistemimiz azad iqtisadiyyata əsaslanmalıdır və iqtisadi sərbəstlik dövlət tərəfindən, qanunlar tərəfindən təmin olunmalıdır.

Partiyamızın qarşıya qoyduğu vəzifələrdən biri millətimizin milli təhlükəsizlik məsələsidir. Milli təhlükəsizlik deyəndə biz həm dövlətin, həm də millətin hər bir fərdinin təhlükəsizliyini nəzərdə tuturuq. Bu sahədə də bizim məqsədyönlü fəaliyyət proqramımız var və əlimizdə olan layihələrdə bütün vətəndaşlarımızın özünü təhlükəsiz hiss etməsi, azad yaşayıb yaratması məsələsi ön plana çəkilmişdir. Hər bir vətəndaş öz dövlətinə inanmalıdır. Hələlik isə xalqın dövlətə, dövlətin də öz xalqına inamı olmadığı üçün təhlükəsizlik sistemindən söhbət gedə bilməz. Dövlətin öz qurumları arasında da inamsızlıq olduğu üçün indiki şəraitdə nə dövlətin, nə də millətin ümumi təhlükəsizliyini təmin etmək mümkün deyil. Ümumi təhlükəsizlik isə təkcə hərbi sahədə deyil, qeyd etdiyimiz kimi, sosial, iqtisadi və siyasi sahələrə də aiddir. Bu istiqamətlərdə partiyamızın fəaliyyətini və vəzifələrini izah etmək, MİP üzvlərinin artıq tanış olduğu siyasi, iqtisadi proqramları xalqa çatdırmaq hər bir partiya üzvünün fəaliyyət dairəsinə aid edilməsi əsas vəzifələrdən sayılmalıdır. Ona görə də mən partiyanın qarşısında duran vəzifələrdən danışarkən birinci olaraq bunu bildirmək istəyirəm ki, hazırda bizim ən mühüm vəzifələrimizdən biri təşkilatlanmaq məsələsidir. Yəni partiya öz mövqeyini, məram və niyyətlərini əhalinin bütün təbəqələri arasında yaymağı və bu sahədə təşkilatlanmağı bacarmırsa, belə partiya iqtidara gələ bilməz, hakimiyyətə və idarəçiliyə hazır ola bilməz. Bu mənada, təşkilatlanmaya çox ciddi diqqət verilməlidir. Təşkilatlanma isə, hər şeydən əvvəl, möhkəm nizam-intizama, Proqram və Nizamnaməyə əsaslanmalıdır. Təşkilatlanma prosesində biz bütün strukturları bütün səviyyələrdə Nizamnaməyə uyğun olaraq qurmalıyıq. Bu strukturlar Azərbaycanın bütün bölgələrində, gözdən- könüldən uzaq qalmış ucqarlarda, ümumiyyətlə hər yerdə qurulmalı, bununla da partiyamızın ideyaları, məram və məqsədləri xalqımızın bütün təbəqələri arasında yayılmalıdır. Təşkilatlanma işini düzgün və faydalı qura bilmək üçün birinci növbədə ideoloji fəaliyyətə diqqət yetirməliyik. Məramımızın, prinsiplərimizin xalq tərəfindən düzgün başa düşülməsi üçün

hər bir partiya üzvünün üzərinə düşən vəzifəni namusla yerinə yetirməsi olduqca vacib şərtlərdəndir. Bu cür gərgin ideoloji fəaliyyətin nəticəsində biz təşkilatlanma işini başa çatdırmalı və iqtidara hazır olmalıyıq. Partiyadaxili əsas prinsiplər nizam-intizam, partiyanın məram və məqsədinə, milli-istiqlal ideyalarına inanmaq və bunlara riayət etməkdir. Başlıca prinsiplərdən biri də intellektual səviyyənin yüksək olmasıdır, yəni partiyanı biz kəmiyyət hesabına yox, keyfiyyət hesabına gücləndirməliyik. Yalnız yüksək intellektual səviyyə ilə cəmiyyətin başqa təbəqələri arasında nüfuz və təsirə malik olmaq mümkündür.

Qurultay öz işini başa çatdırdıqdan sonra partiyamız qarşısında daha mühüm vəzifələr dayanmış olacaqdır. Bu vəzifələrin ən məsuliyyətli demokratiya yolla hakimiyyətə gəlmək və buna hazırlaşmaqdır. Qeyd edim ki, biz hakimiyyətə gəlməyin ancaq demokratik yolunu qəbul edirik. Bu qanunauyğundur və qanunauyğun olaraq da həyata keçirilməlidir. Ona görə də partiya iqtidara, eyni zamanda seçki kampaniyasına hazır olmalıdır. Hələlik iqtidarla olanlar seçki kampaniyasına getmək fikirlərini açıq bildirməsələr də bu gündən bizim fəaliyyətimizin əsas istiqamətlərindən biri yəni demokratik seçkilərin keçirilməsi uğrunda mübarizə aparmaqdır. Çünki yalnız prezident seçkisiylə cəmiyyəti demokratikləşdirmək olmaz. Prezident seçilib, onun seçkisinə heç bir etiraz etməmişik, biz onu prezident kimi tanıyıyıq, ancaq prezidentlə bərabər bütün strukturları seçkilə orqanlar da yeni Konstitusiyaya qəbul olunana qədər dəyişilməli, yeni seçki qanunları qəbul olunmalı və bu qanunlar əsasında seçki keçirilməlidir. İndi partiyamızın əsas tələblərindən biri məhz bu seçkilərin keçirilməsi tələbidir, biz bu tələbi reallaşdırmağa nail olmalıyıq. Əgər ideoloji-təşkilati işimizi düzgün qurarıqsa, demokratik seçkilərdə qələbəmizə heç bir şübhə ola bilməz. Parlament seçkilərində qələbə çalmaqla, sadəcə olaraq hakimiyyətdə kimisə dəyişmək fikrində deyilik. Hakimiyyətə gəlsək, partiyamızın proqram məqsədlərini həyata keçirməyə çalışacağıq. Bu proqramın mahiyyəti isə millətin mənafeyinə xidmət etməkdən ibarətdir.

Partiyamızın qarşısında duran vəzifələrdən danışarkən bir daha nəzərinizə çatdırmaq istəyirəm ki, MİP-in ideyalarının həyata keçirilməsi, təşkilatlanması və seçkilərdə qələbə çalması bizim hər birimizin gündəlik işindən asılıdır və bu işin öhdəsindən ləyaqətlə gələ

biləriksə, ümidvaram ki, biz buna nail olacağıq, seçkilərdə qalib gələcəyimizə əminəm, Hamınıza bu yolda uğurlar arzulayıram, Çox sağ olun!

“Millət” 8 iyul 1992

AMİP I QURULTAYININ SİYASİ MƏRUZƏSİ ÜZRƏ TƏŞKİLAT KOMİTƏSİNİN QƏTNAMƏSİ

Qurultay Təşkilat Komitəsinin Siyasi məruzəsini dinləyib müzakirə etdikdən sonra belə qənaətə gəlirik ki, XX yüzilliyin ən böyük hadisələrindən biri 73 il əvvəl zorla yaradılmış Rus-Sovet imperiyasının şərəfsiz süqutudur. Doğulanda olduğu kimi dağılanda da böyük əzablar gətirən bu imperiya işğal etdiyi əraziləri, həmin ərazilərin millət və xalqlarını “nicat və səadət” şüarı altında hərtərəfli və dəhşətli istismara məruz qoymuşdur. Hər cür yeraltı və yerüstü sərvətlərə, hüdudsuz imkanlara malik olan bir ölkənin əhalisi, iqtisadiyyatın klassik qanunlarının zorlanması hesabına yaradılmış bolşevik iqtisadi sistemi sayəsində miskin, dilənçi kökündə yaşamağa məcbur edilmişdir. Sovet imperiyası beynəlmiləçilik pərdəsi altında millətləri tarixi yaddaşından məhrum etmək, köklərindən, milli şüuru tam kütləşdirmək istiqamətində düşünülmüş və ardıcıl siyasət yürütmüşdür. Bu siyasət türk-müsəlman xalqlarına qarşı, xüsusilə, dəhşətli şəkildə tətbiq edilmişdir. Bu xalqlar dəfələrlə repressiyalara, təzyiqlərə məruz qalmışlar. Bu gün keçmiş imperiyanın müxtəlif regionlarında minlərlə insanın məhvinə səbəb olan milli toqquşmalar da sovet rejiminin mənfur siyasətinin nəticəsidir.

Qurultay hesab edir ki, kommunist ideologiyası və rejimi dünyanın altında bir hissəsindəki millətlərin öz müqəddəratlarını təyin etmə hüququna qətiyyənlə məhəl qoymamış, insan haqq və azadlıqlarını taptalamış, iqtisadiyyat hədsiz mərkəzləşdirilmiş, sərvətlərin talan edilməsi görünməmiş miqyas almışdır. Beləliklə, ictimai-iqtisadi formasiya bütövlükdə çürümüşdür. SSRİ-nin dağılması təsadüfi xarakter daşıyırdı və bu yalnız xarici amillərdən asılı deyildir. Onun dağılması labüd idi və ilk növbədə bolşevik üsul-idarəsinin mahiyyətindən doğmuşdur. Bu barədə siyasi məruzədə qoyulmuş müddəa düzgün hesab edilməlidir.

Sovet imperiyasının süqutu nəticəsində azadlıq əldə etmək, müstəqil milli dövlət qurmaq, köləlikdən xilas olmaq üçün yaranmış tarixi şərait yüksək Azərbaycan amalı uğrunda milli- azadlıq mübarizəsi zərurətini qarşıya qoydu.

Qurultay belə hesab edir ki, respublikada 1988-ci ildə başlamış ümumixalq hərəkatı mahiyyət etibarı ilə milli azadlıq hərəkatı indi və ona demokratiya uğrunda mübarizə donu geydirmək fikrinin yanlışlığı haqqında deyilənlər təsdiq olunmuşdur. Çünki azad olmayan millət nə öz müstəqil dövlətini qura, nə də demokratik islahatlar apara bilər. Bu gün Azərbaycanın müstəqillik əldə etməsi beynəlxalq subyektə çevrilməsi ilk növbədə millətin öz azadlığı uğrunda apardığı mübarizənin nəticəsidir.

Eyni zamanda respublikadakı mövcud daxili vəziyyət dərin siyasi və iqtisadi böhranla səciyyələnir. Böhranın səbəbləri bir tərəfən erməni işğalçılarına qarşı aparılan müharibə və onun hələ də ümumixalq mübarizəsi səviyyəsinə çatdırılmaması ilə şərtlənsə, digər tərəfdən 14-15 mayda Konstitusiyayı müdafiə adı altında hakimiyyətə gəlmiş yeni iqtidarın daim xalqa zidd mövqedə dayanan kommunist rejiminin çürümüş idarəçilik üsuluna söykənməsi, konkret proqramı olmadığından siyasi və iqtisadi sahədə islahatlar apara bilməsi ilə tamamlanır. Hakimiyyətə gəlmiş demokratlar demokratiyanın bərqərar olması üçün real tədbirlər görmür, əksinə, iqtidarın atdığı ilk addımlar, verdiyi bəyanatlar, vəzifəli şəxslərin çıxışları demokratik dövlət quruculuğu, iqtisadiyyat, hüquq- mühafizə və kadr siyasəti sahələrində uğursuz nəticələr təhlükəsi ehtimalını artırır.

Qurultay belə hesab edir ki, bu ehtimalların gerçəkləşməsinin respublikada vəziyyəti daha da gərginləşdirəcəyini nəzərə alaraq milli demokratik dövlətimizin formalaşması üçün yubanmadan çoxpartiyalılıq əsasında parlament seçkiləri keçirilməsi zəruridir. Demokratik islahatlar heç bir vəchlə dayandırılmamalıdır. Əslində, istiqlaliyyət, demokratiya uğrunda mübarizə indi başlanmışdır. Buna görə də millətin fiziki və mənəvi potensialını istiqlal, demokratiya, qüdrətli Azərbaycan dövləti ətrafında birləşdirəcək bir siyasi təşkilatın meydana çıxması qaçılmaz zərurətdir.

Bu şərəfli vəzifənin həyata keçirilməsini milli – siyasi şüurumuzun bu günkü inkişafını özündə əks etdirən, ideoloji prinsipləri dəqiq işlənib hazırlanmış, son məqsəd və qayəsi Məramnamə və Nizamnaməsində açıq bəyan edilmiş Azərbaycan Milli İstiqlal Partiyası öz üzərinə götürür.

AMİP – in ümdə məqsədi bütün vətənpərvər qüvvələri elə bir müstəqil, vahid Azərbaycan dövləti yaratmaq amalı ətrafında birləşdirməkdir ki, o milli dövlətçilik ənənələrini nəzərə alsın və çağdaş demokratiyanın qabaqcıl təcrübəsinə əsaslansın. Bu dövlət millətə xidmət etməli, onun keşiyində durmalı hər bir vətəndaşın təhlükəsizliyinə təminat verməli və xalqın güzəranını yaxşılaşdırmalıdır.

Qurultay, xarici siyasət məsələlərində Azərbaycanın mənafeyinin ali və müqəddəs hesab edilməsi, bloklara qoşulmaq, qonşu dövlətlərlə münasibətləri qarşılıqlı anlaşma əsasında qurulması xəttini bəyənir və müdafiə edir.

Qurultay torpaqlarımızın erməni işğalına məruz qaldığı bir vaxtda MİP – in bütün imkanlarından istifadə edərək qələbənin yaxınlaşmasına kömək göstərmək, respublikamızın ərazi bütövlüyünün, sərhədlərimizin təhlükəsizliyinin, millətimizin şərəf və ləyaqətinin qorunmasında bütün qurumlarla əməkdaşlıq etmək mövqeyini alqışlayır.

Bütün bunları nəzərə alaraq MİP I (təsis) Qurultayı Qət Edir

1. Təşkilat Komitəsinin Siyasi məruzəsində respublikadakı ictimai – siyasi duruma verilmiş qiymət, daxili və xarici siyasət üzrə istiqamətlər və partiyanın fəaliyyəti üçün müəyyən edilmiş vəzifələr məqbul hesab edilsin; siyasi məruzə bəyənilsin.
2. MİP rəhbər orqanları, şəhər, rayon özəkləri və hər bir üzvü partiyanın təşkilat strukturlarının daha da genişləndirilməsini ən vacib vəzifə hesab etməli, bunu üçün:
 - a) Partiyanın Məramnamə və Nizamnaməsinin geniş təbliğ edilməsi, respublikanın ucqar rayon və kəndlərində özəklər yaradılması;
 - b) Partiyanın başlıca ideoloji əsaslarının xalqa çatdırılması, millətin bir məfkurə ətrafında birləşdirilməsinin zəruriliyi ideyasının təbliği, milli mənlilik şüurunun, milli özünüdərk, öncüllük kimi ali keyfiyyətlərin dirçəldilməsi;
 - c) Yerlərdə təbliğat və təşviqat qruplarının yaradılması və onların təlimatlandırılıb işə qoşulmalarının təmin edilməsi zəruri sayılsın.

3. Milli istiqlalçılığı əqidə kimi qəbul etmiş təəssübkeşlər hesabına sıralarının artırılması ilə yanaşı, bu və ya digər səbəbdən xalq qarşısında nüfuzdan düşən, MİP Nizamnamə tələblərinə cavab verməyən şəxslərin partiya sıralarına daxil olmasına yol verilməsin.
4. MİP milli demokratik dövlətin, insan hüquq və azadlıqlarının beynəlxalq normalarının bərqərar olduğu cəmiyyətin yaradılması üçün ilkin addım olan çoxpartiyalılıq əsasında parlament seçkiləri keçirilməsinin zəruriliyinin təbliği partiya özəklərinin fəaliyyətində əsas istiqamətlərindən hesab edilsin.

İki Günün Tarixi Xronikası

3 iyul 1992 – ci il. Saat 11 – 00. Şəhərimizin ən yaraşqlı binalarının birində - Azərbaycan Milli Opera və Balet Teatrının böyük salonunda Azərbaycan Milli İstiqlal Partiyasının I (təsis) qurultayı təntənəli surətdə öz işinə başlayır. Salon Azərbaycanın dövlət bayraqları, AMİP simvolikası və şüarlarla bəzədilmişdir. AMİP Təşkilat Komitəsinin sədri Etibar Məmmədov qurultayı aşıq elan edir. Nümayəndələr və qonaqlar Azərbaycan dövlət himninin təntənəli sədalarını ayaq üstə dinləyirlər. Qurultayın mandat komissiyası, katibliyi və redaksiya komissiyası seçilir. AMİP İcra aparatının başçısı Rauf Tağıyev mandat komissiyasının hesabatı ilə çıxış edir. Qurultayın səlahiyyəti təsdiq olunur.

Gündəlikdəki iki məsələ - Azərbaycan Milli İstiqlal Partiyasının təsis edilməsi barəsində təşkiat komitəsinin üzvü Vilayət Quliyev çıxış edir və partiyanın yaranma zəruriliyini, əsas prinsiplərini açıqladıqdan sonra AMİP – in rəsmi elan olunması təklifini irəli sürür. Qurultay nümayəndələri bu təklifə yekdilliklə səs verirlər. AMİP Təşkilat Komitəsinin üzvləri Nazim İmanov AMİP Məramnaməsi layihələri barəsində məlumatlarla çıxış edirlər. Hər iki sənədlə bağlı qurultay nümayəndələrindən alınan çoxsaylı təklif və rəyləri nəzərdən keçirmək, saf – çürük etmək redaksiya komissiyasına həvalə olunur.

Fasilədən sonra qurultay nümayəndələrinin hərərətlə qarşıladığıları AMİP lideri Etibar Məmmədov siyasi məruzə ilə çıxış edir. Məruzə ətrafındakı müzakirələr axşam iclasının sonuna qədər davam edir.

İyulun 4 – də qurultay əvvəlki mütəşəkkillikdə öz işini davam etdirir. Siyasi məruzə ilə bağlı çıxışlar dinlənilir. Günorta və axşam iclaslarında AMİP Məramnaməsinin və Nizamnaməsinin son variantları, AMİP rəmzləri və üzvlük biletinin forması, qurultayın rəsmi sənədi kimi yayılan “Azərbaycan xalqına müraciət” qəbul olunur. Daha sonra nümayəndələr gizli səsvermə ilə partiyanın rəhbər orqanlarının seçkisinə başlayırlar. Axşamdan xeyli keçmiş gizli səsvermənin nəticələri elan edilir – Etibar Məmmədov AMİP Sədri, Nazim İmanov isə onun müavini seçilirlər.

Qurultayda həmçinin AMİP Mərkəzi Şurası və Nəzarət – Təftiş Komissiyasının üzvləri seçilirlər. Qurultay nümayəndələri onların səlahiyyətlərini yekdilliklə təsdiq edirlər.

Böyük tarixi hadisələrin şahidi olmuş salonda yenə də Azərbaycanın dövlət himninin əzəmətli sədaları eşidilir.

AMİP I (təsis) qurultayı öz işini başa çatdırır.

“Millət” 8 iyul 1992

Mandat Komissiyasının Hesabatı

(Komissiyanın sədri R. Tağıyevin çıxışı)

Hörmətli qurultay nümayəndələri, hörmətli qonaqlar, xanımlar və bəylər! Qurultsyımız Respublikamız üçün olduqca gərgin və mürəkkəb bir şəraitdə keçir. Bununla bərabər qurultay nümayəndələrinin aktivliyi göz qabağındadır. Qurultaya seçilən 527 nümayəndədən bu gün 503 nəfəri qurultayda iştirak edri ki, bu da nümayəndələrin 95,4 faizini təşkil edir. Qurultaya nümayəndə seçilmiş, lakin qurultayda iştirak etməyən 24 nümayəndədən 21 nəfəri üzürlü, 3 nəfəri isə məlum olmayan səbəbdən iştirak etmir.

Ali məqsədi müstəqil, vahid, demokratik, qüdrətli Azərbaycan dövləti qurulmasına ən qısa zamanda və ən qısa yolla çatmaq olan partiyamızın əsas aparıcı qüvvəsi, başlıca sosial bazası qanunauyğun olaraq milli ideya daşıyıcıları olan ziyalılardır və təsadüfi deyil ki, qurultay nümayəndələrinin 80 faizini onlar təşkil edirlər: qurultay nümayəndələrinin 30 nəfəri həkim, 56 nəfəri iqtisadçı, 18 nəfəri jurnalist, 17 nəfəri hüquqşünas, 82 nəfəri

mühəndis, 43 nəfəri kənd təsərrüfatı mütəxəssisləri, 86 nəfəri müəllim – o cümlədən 32 nəfəri ali məktəb müəllimi və bir sıra başqa ixtisaslar üzrə mütəxəssislərdir.

Nümayəndələr arasında ləzgi, talış, tat, kürd, məhsəti türkü kimi etnik azlıqların nümayəndələri vardır. Bu fakt partiyamızı köhnə bolşevik stereotipinə uyğun şəkildə mənfi mənada millətçilikdə təqsirləndirən bir sıra qərəzli şaiyələri layiqincə təzkib edir. Nəzərinizə bir faktı da çatdırmaq istərdik ki, bu gün daha çox ana və bacılarımız milli istiqlaliyyət mübarizəsinin önündə gedirlər. Qurultay nümayəndələrinin 41 nəfəri qadınlardır.

Bu gün ali məktəbdə təhsil alanlar sabah müstəqil dövlətimizin inkişafının bütün istiqamətlərində aparıcı qüvvələr olacaqlar. Nümayəndələrimiz içərisində 26 ali məktəb tələbəsi vardır.

Qurultay nümayəndələrinin yaş tərkibi belədir:

18 – 22 yaşı olanlar	24 nəfər
22 – 32 -----	132 nəfər
32 – 42 -----	246 nəfər
42 – 52 -----	72 nəfər
52 – dən çox yaşı olanlar	– 29 nəfər

Biz belə hesab edirik ki, sadaladığımız rəqəmlər qurultayımızın keyfiyyət tərkibi haqqında müəyyən təsəvvür yaradır.

Lakin mandat komissiyası daha bir faktı - mən onu ən vacib fakt adlandırırdım – qeyd etməyi özünə borc bilir: Bizim partiya təkcə milli ideya daşıyıcılarının partiyası deyil, o təkcə güclü intellektual potensiala malik partiya deyil. Azərbaycan Milli İstiqlal Partiyası həm də güclü nizam – intizam əsasında eyni əqidə, eyni ideologiya ətrafında birləşənlərin partiyasıdır.

Yaranmağa başladığı ilk gündən bütün təşəbbüskeşlərin ciddi partiya intizamına riayət etmələri həmişə diqqət mərkəzində olmuşdur. Məhz bu intizamın nəticəsidir ki, bu gün AMİP özünün təsis qurultayını keçirməyə nail olmuşdur.

AMİP I (təsis) Qurultayının Azərbaycan Xalqına Müraciəti

Əziz Həmvətənlər!

XX yüzilliyin sonunda, dünya imperializm sisteminin son istinadgahlarının dağıldığı, əsir millətlərin və məmləkətlərin mill – azadlıq mübarizəsinin qələbə ilə nəticələndiyi bir dövrdə qədim və şanlı tarixə malik Azərbaycan türk milləti də öz dövlət müstəqilliyinə və insan haqlarına müharibənin, siyasi münaqişələrin, süni yolla yaradılan müxtəlif xarakterli qarşıdurmaların ağır sınaqlarından keçərək gəlir. Bu gün Azərbaycan öz tarixinin ən mürəkkəb və keşməkeşli dövrünü keçirməkdədir. Torpaqlarımızda müharibə gedir, yüz minlərlə həmvətənimiz qaçqın, didərgin həyatının bütün ağrı – acılarını öz talelərində yaşayır, iqtisadi çətinliklər, sosial nizamsızlıqlar və məhrumiyyətlər qapımızı döyür, dünyanın geosiyasi xəritəsində əlverişli nöqtədə, Avropa ilə Asiyanın, Şərqlə Qərbin astanasında yerləşən Azərbaycan hələ də müxtəlif dövlətlərin həris maraq və mənafeələrinin diqqət mərkəzində dayanır. Biz hamımız təxminən iki əsrə yaxın torpaqlarımıza hökm etmiş imperiyanın çökməsinin yalnız sevincini deyil, dəhşət və ağrıları da öz taleyimizdə yaşayırıq, müstəqil dövlətçiliyə və həqiqi demokratiyaya gedən yolun çətin yoxuşlarını addımbaaddım birlikdə qət edirik. Bu gün yalnız Azərbaycan hüduqları daxilində deyil, dünyanın ən müxtəlif güşələrində yaşayan azərbaycanlılar arasında hər zaman olduğundan daha böyük və qüdrətli bir milli – mənəvi birlik formalaşdırmaqdadır. Bu milli – mənəvi və siyasi yüksəliş dalğasında doğulan və millətin mənafeələrinə dönmədən xidmət etməyi özünün ən müqəddəs vəzifəsi sayan Milli İstiqlal Partiyası qarşılaşdığımız çətinliklərin böyük bir hissəsini dəf etmək, həqiqi demokratik cəmiyyət qurmaq yolundakı çətinlikləri aradan qaldırmaq məsuliyyətini öz üzərinə götürür. Biz atdığımız addımın zəruriliyini və əhəmiyyətini dərk edir, onun millətin bütün təbəqələri arasında əks – səda doğuracağına inanırıq. Biz azadlıq ağacını şəhid övladlarının qanı ilə suvaran, milli müstəqillik və demokratiya uğrunda yüzlərlə qurban verən millətimizin istiqlal mübarizəsinin qəti qələbə ilə başa çatması üçün sizin hər birinizin qüvvə və səylərinizi əsirgəməyəcəyinizə əminik. Tarix bizi ciddi imtahan qarşısında qoymuşdur – bu gün biz öz əslimizə, soy – kökümüzlə qayıdırıqsa, həqiqi dirçəliş və milli intibah mərhələsini yaşayırıqsa, dünya cəmiyyətinə tam dəyərli, tam hüquqlu üzv olmaq istəyiriksə demokratiya uğrundakı mübarizəmizi sona qədər davam etdirməli, heç bir qüvvə tarixin təkərini geri döndərmək imkanı verməməliyik.

Əziz Həmvətənlər!

Bu gün biz vahid qüvvə və səylərimizlə gələcək demokratik cəmiyyətin təməl daşlarını qoyuruq. Qoy torpaqlarımızın bir hissəsində müharibə getdiyi, vətəndaşlarımızın bir qisminin zəlil, qaçqın həyatı keçirdiyi, məmləkətimizdə iqtisadi tənəzzülün son həddə çatdığı, özvladlarımızın, yurdumuzun, tariximizin sabahı üçün qorxu və narahatlıq hissinin qurd kimi hamımızın içini gəmindiyi bir dövrdə yeni siyasi partiya təsis etmək məramımız heç kimə qərribə görünməsin. Azadlıq yolunda az – çox nailiyyətlərimizi qorumaq, müharibəni şərəf və ləyaqətlə, azğın düşmən üzərində qələbə ilə başa çardırmaq, iqtisadi problemləri həll etmək, azərbaycanlı varlığı, azərbaycanlı mənəviyyatını gəmirənm həyəcanlara son qoymaq, millətimizin demokratiya yolu ilə irəlilədiyini dünyaya nümayiş etdirmək üçün hər şeydən öncə bizim partiyalarda birləşən siyasi əzmimiz, əqidə və amal yolçuluğumuz tələb olunur. Zəngin, bərəkətli Azərbaycan torpağında bizim özümüz üçün də, gələcək nəsillərimiz üçün də firavan və bəxtiyar həyat üçün nə tələb olunursa, hamısı artıqlaması ilə var. Bizim vəzifəmiz yalnız həmin torpağı sözün həüüüi mənsında özümüzünzkü etməkdən, onun üzərində azad, demokratik, hüquqi bir cəmiyyət qurmaqdan, millətin tərəqqisi üçün normal ərəait yaratmaqdan iibarətdir.

Milli istiqlal Partiyası bu gün siyasi müxaqlifət partiyası kimi fəaliyyətə başlasa da, millətimizin taleyi, Azərbaycanın ərazi bütövlüyü, hər birimizin qanı axan yarasına çevrilmiş Qarabağ müharibəsi bizi heç zaman laqeyd qoya bilməz. Bu məsələlərdə müxalifət – iqtidar qarşıdurmasına qətiyyənlə yol verilə bilməz. Azərbaycan Milli İstiqlal Partiyası millətimiz üçün bu taleyüklü məsələlərdə siyasi baxışlarından asılı olmayaraq bütün azərbaycanlıları, bütün siyasi qüvvələrin partiyaların nümayəndələrini açıq, konstruktiv dialoqa və əməkdaşlığa çağırır, eyni zamanda indi iqtidarda olan rejimlə millətin mənafeyi naminə qarşılıqlı əməkdaşlığa hazır olduğunu bildirir. XX yüzillikdə, xüsusən də kommunist mafiyasının yetmiş illik təkbaşına hökmranlığından sonra ilk isitiqlalçı və milliyyətçi partiya kimi tarix səhnəsinə çıxan MİP, sizin hər birinizin – millətinin, torpağının, mənəvi sərvətlərinin taleyi üçün məsuliyyət duyğusunu, tarix qarşısında cavabdehlik hissinə öx üzərinə götürən hər bir aərbaycanlının partiyası olmaq uğrunda açıq, namuslu mübarizə aparacaqdır.

Ulu tanrı bu şərəfli mübarizədə hamımıza yar olsun!

Qurultaya Təbriklərin Bir Hissəsi

Qurultayın əziz nümayəndələri!

Hörmətli Xanımlar və Bəylər!

Milli İstiqlal partiyasının birinci qurultayı münasibətilə Sizi, eləcə də partiyanın bütün təşəbbüskeşlərini ürəkdən salamlayır və təbrik edirəm.

Qurultay məmləkətimiz üçün çox mühüm və taleyüklü günlərdə keçirilir. Ümidvaram ki, qarşısına pak və nəcib məqsədlər qoyan güclü bir partiya yaranacaq və o, Azərbaycanda demokratik islahatlar keçirilməsində fəal iştirak edəcək, xalqın mənafeyi naminə bütün sağlam qüvvələrin mbirləşməsinə kömək göstərəcəkdir.

Hamınıza uğurlar arzulayıram, sizinlə birlikdə “İnsanlara hürriyyət, millətlərə istiqlal!” sözlərini iftixarla təkrar edirəm.

Əbülfəz Elçibəy

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

3 iyul 1992

AMİP I (təsis) qurultayının öz işinə başlaması münasibətilə sizi təbrik edirəm, qurultaya müvəffəqiyyətlər arzulayıram. Xidməti ezamiyyətdə olduğum üçün qurultayın işində iştirak edə bilmirəm.

Vahid Əhmədov

Milli Məclisin üzvü, Azərbaycan Respublikası

Baş Nazirinin birinci müavini

Sizi qəlbən təbrik edir, işinizdə müvəffəqiyyətlər arzulayırıq.

Nizami Süleymanov

Azərbaycan Ziyalıları Demokratik

İttifaqının Sədri

Azərbaycan xalqı özünün varlığı, azadlığı və müstəqilliyi uğrunda apardığı tarixi mübarizənin ən ağır, eyni zamanda ən şərəfli günlərini yaşayır. Bu, uzun illərdən bəri əsarət altında yaşamış, azadlıq sevən Azərbaycan xalqının müstəqillik qazanması, ərazimizə soxulmuş alçaq2 qonşularımızın misilsiz xəyanətinə qarşı xalqımızın apardığı

mübarizə ilə əlaqədardır. Ümumxalq mübarizəsinin sıralarında gedənlər arasında Azərbaycan Milli istiqlal Partiyasının üzvləri də vardır. Onlar Azərbaycanın azadlığı, onun daha da tərəqqisi naminə əllərindən gələni əsirgəmir, var qüvvələrini sərf edirlər. Bu gün AMİP – in I təsis qurultayıdır. Qurultay partiyanın həyatında yeni mərhələ olacaq. Onun daha böyük nailiyyətlər əldə etməsinə təkan verəcəkdir.

Bakı şəhər İcra Hakimiyyətinin Başçısı

A. Bağirov

Azərbaycan Milli İstiqlal partiyasının I (təsis) Qurultayının öz işinə başlaması münasibətilə qurultay nümayəndələrini ürəkdən təbrik edirəm. İnanıram ki, cəmiyyətimizin ağır, böhranlı dövründə meydana çıxan AMİP xalqımızın həqiqi istiqlala qovuşması, respublikamızın dünyəvi dövlətlər sırasına çıxmasında qüdrətli bir siyasi təşkilat kimi öz sözünü deyəcək və demokratik bir partiya kimi formalaşacaq.

Sizə uğurlar aqrzulayıram.

Hörmətlə: “Doğru yol” Partiyası

Tamerlan Qarayev

Azərbaycanın həyatında baş verən mühüm və əlamətdar bir hadisənin – AMİP – in I təsis qurultayının açılışı və fəaliyyəti münasibəti ilə ürəkdən sevinir və sizin hamınızı səmimiyyətlə təbrik edirik. Belə bir inam əzmindəyik ki, bu günlər Azərbaycanın həyatında yeni və qüdrətli bir partiyanın yaranması ilə əlamətdar olacaqdır və rəsmi surətdə təsis olunmuş AMİP Vətənimizin yaşaşdığı indiki ağır və davalı günlərdə Azərbaycanın bütün sınaqlardan çıxması üçün geniş və səmərəli fəaliyyət göstərəcəkdir. İnanırıq ki, M. Ə. Rəsulzadə və Atatürk ideyaları zəminində duran AMİP Vahid və Müstəqil, Demokratik və Qüdrətli Azərbaycan dövlətinin formalaşması və dünya dövlətləri arasında özünə layiq yer tutması uğrunda var qüvvəsi ilə çalışacaqdır. Tutduğunuz yolda sizə uğurlar arzulayırıq. Qədəmləriniz möhkəm olsun.

Nemət Pənahlı

Azərbaycan Azad Həmkarlar Birliyinin (Turan) sədri

AMİP II (Növbədənənar) Qurultayında AMİP Sədri

E. Məmmədovun Siyasi Məruzəsi

Hörmətli Qurultay Nümayəndələri!

Mən bir daha Sizin hamınızı partiyanın həyatında olan əlamətdar hadisə ilə, partiyanın II qurultayının başlanması münasibəti ilə təbrik edirəm. Bu təbrikə əsas var. Çünki partiyanın təsis qurultayından keçən 14 ay ərzində bizim partiyanın fəaliyyəti bir daha sübuta yetirdi ki, bu partiya bir günlük, bir illik partiya kimi yaranmayıb. Bu partiya Azərbaycanın həyatında mən deyərdim ki, həlledici təsiri olub. Baş vermiş hadisələrdə bizim partiya demək olar ki, həlledici rol oynayıb. Və bununla da Azərbaycanın siyasi həyatında öz yerini və rolunu qəti olaraq təsbit edib. Keçən qurultayımızda biz partiyanın Məramnaməsini qəbul edərkən və partiyanın prinsiplərini müəyyənləşdirərkən burdakı çıxışda bildirmişdik ki, vaxtı ilə Xalq Cəbhəsi yaranan dövrdə biz Milli Azadlıq hərəkatının birinci sıraya çıxması, istiqlalçılıq uğrunda mübarizənin birinci sıraya çıxması məsələsini irəli atarkən və belə bir şüar irəli sürərkən ki, biz azadlıqdan demokratiyaya getməliyik, bizi bəzən demokratiyanı unutmaqda qınayırdılar. Ancaq hadisələrin sonrakı inkişafı göstərdi ki, biz doğrudan da haqlıyıq. Bizim yolumuz azadlıqdan demokratiyaya olmalıdır. Və bir ildən çox keçən dövr ərzində partiyanın irəli sürdüyü prinsiplər bir daha göstərdi ki, biz öz fikirlərimizdə nə dərəcədə haqlıyıq və bizi haqsız olaraq inkar edənlər sonrakı tələlərinin aqibətində bunun bir daha sübutunu tapdılar. Partiyanın da Azərbaycanın həyatında həlledici rolu biz təəssüflə qeyd etməliyik ki, bir çox siyasi qüvvələr, xüsusən də iqtidarda olan siyasi qüvvələr tərəfindən olduqca gec başa düşülüb, güc anlanılıb və bunun nəticəsində itirən təkə iqtidardan gedənlər yox, həm də bütün Azərbaycan olub. Bir ildən çox dövr ərzində Milli istiqlal Partiyası öz əsas prinsiplərinə sadıq qalmış, hər hansı xırda reyting yüksəkliyinə can atmamış, populist addımlardan özünü çəkindirməyə çalışmış və bunun nəticəsində necə deyərlər, həm sağdan, həm də soldan daimi tənqid atəşi altında olmuşdur. Sağdan deyəndə bu keçmiş rejimin nümayəndələri tərəfindən, yəni 70 il ərzində hökm sürmüş rejimin nümayəndələri tərəfindən, soldan dedikdə, yeni iqtidar nümayəndələri tərəfindən, yəni keçmiş rejimi, sistemi dəyişmədən sadə şüarçılıqla çıxış edən, bolşevik prinsipləri ilə fəaliyyət göstərən,

indi artıq səhnədən getməkdə olan iqtidar tərəfindən daim tənqid atəşinə məruz qalmışdır. Ancaq bütün bunlara baxmayaraq partiya cəmiyyətdəki rolunu və yerini qoruyub saxlaya bilmiş və bu 14 ay ərzində daha da möhkəmləndirmişdir. Bu zalda keçirilən təsis qurultayı zamanı biz 4.860 nəfərin təmsilçisi kimi çıxış edirik. Bu gün isə rəsmi surətdə qeydiyyatdan keçmiş və müraciət edib qeydiyyatdan keçməyənlərlə birlikdə 34.028 nəfər üzv və təşəbbüskeşlə burada təmsil olunuruq. Yəni say artımına baxsaq, 14 ay ərzində partiya sıralarının bu cür dəfələrlə artması əhali arasında, vətəndaşlar arasında partiyaya olan münasibəti göstərir. Əgər keçən il qurultayda biz 29 şəhər və rayon təşkilatını təmsil ediriksə, bu gün Azərbaycanın 72 rayon və şəhər təşkilatını təmsil edən qurultaya toplaşmışıq. Və 72 rayon və şəhər təşkilatının artıq 54 – də üzvlərin sayı 300 – dən yuxarıdır. Bir neçə təşkilatda isə, misal üçün, Sumqayıt, Yasamal, Kürdəmir təşkilatlarında isə üzv və təşəbbüskeşlərin sayı artıq 1.000 nəfəri ötüb keçmişdir.

Partiyanın sosial bazasına gəldikdə isə biz bildirməliyik ki, əvvəldən bizim prinsiplərimiz elan olunmuşdu və göstərmişdir ki, biz hər bir sinfi, sosial ayrı – seçkiliyi qətiyyətlə rədd edirik və bütün vətəndaşları bərabər hüquqlu hesab edirik. Onları siniflərə bölmək prinsiplərini isə kommunist dövründən qalma bir prinsip kimi elan etmişik. Və bu gün də qurultay nümayəndələrinin sosial tərkibi bir daha sübut edir ki, bizim partiya hər hansı bir sinfin partiyası deyil, bütün xalqı təmsil edən partiyadır, onun bütün sosial təbəqələrini təmsil edən partiyadır və bizim partiyanı faktiki olaraq qətiyyətlə Xalq Partiyası adlandırmaq olar. Yəni bütün xalqı, bütün qüvvələri təmsil edən partiya adlandırmaq olar.

Ötən dördüncü ərzində partiyanın təsis qurultayı tərəfindən seçilmiş orqanları lazımi səviyyədə fəaliyyət göstərmişdir. Bu gün növbədən kənar qurultayın toplanması onunla əlaqədardır ki, partiya sıralarının dəfələrlə artması artıq təmsilçilik prinsipinin pozulmasına gətirib çıxarmışdır. Yəni təxminən 5.000 nəfərin təmsil etdiyi mərkəzi seçilmiş orqanlar artıq 30.000 nəfərdən çox üzvü təmsil edə bilməz. Ona görə də bu qurultayı çağırmaqda məqsədimiz həmin təmsilçiliyi təmin etməkdir. Partiyanın təsis qurultayında seçilmiş Mərkəzi Şura və ondan sonra Mərkəzi Şuranın seçdiyi Siyasi Şura normal fəaliyyət göstərmiş, MŞ – nın təxminən 8 iclası keçirilmiş və bu iclasda 26 məslə müzakirə olunmuşdur. Partiyanın həyatında mən deyərdim ki, həlledici rol oynamış bir neçə mühüm məsələ də Mərkəzi Şurada çox diqqətlə, çox ciddiyyətlə müzakirə olunmuş

və lazımı qərarlar qəbul edilmişdir. Lakin bu 14 ay ərzində partiyanın Mərkəzi orqanlarının, yerli təşkilatlarının fəaliyyəti göstərdi ki, partiyanın Nizamnaməsində bəzi boşluqlar var və bizim işimizin gedişində həmin boşluqların olması və onların nəticəsində yaranmış tərəddüdlər partiyanın yerli təşkilatlarının normal fəaliyyətgöstərməsinə mane olur. Biz bir neçə dəfə Mərkəzi və Siyasi Şurada ayrı – ayrı məsələlər üzrə təliçatlar qəbul etmək məcburiyyətində qalmışdıq ki, yerli təşkilatların, rayon təşkilatlarının fəaliyyətini tənzimləyə bilək. Bu səbəbdən də qurultayın çağırılmasını biz vacib hesab etdik. Çünki həmin boşluqlar artıq Nizamnamədə öz əksini dolğun şəkildə taapmalıdır ki, biz mmüvəqqəti təlimatlarla partiya həyatını tənzim etməyək. Bu döövrdə Siyasi Şuranın da fəaliyyətini biz normal hesab edə bilərik. Siyasi Şura faktik olaraq bütün ağırlığı öz çiyinə götürmüşdür. Ancaq ağırlıq əlbəttə ki, rayon təşkilatlarının üzərinə düşürdü. Rayon təşkilatları bir çox məsələlərdə öz təşəbbüsləri ilə çıxış edirdilər və onların fəaliyyəti nəticəsində də partiyanın əhali arasında mövqeyinin güclənməsinin şahidi olmuşuq. Bəziləri qurultayın çağırılmasını son günlərdə respublikada yaranmış vəziyyətlə bağlamaq istəyirlər. Nəzərinizə çatdırmaq istəyirəm ki, qurultayın çağırılması haqqında qərar həmin hadisələrdən bir qədər əvvəl qəbul olunmuşdur. Yəni bu hadisələrlə heç bir əlaqəsi yox idi. Ancaq, eyni zamanda bu hadisələrin partiya həyatına müəyyən təsiri olduğu üçün və biz bu təsiri gözlədiyimiz üçün qurultayda həmin məsələlərin müzakirəsinə yer ayıracağıq. Həmin məsələlərə qurultay nümayəndələri də öz mövqelərini bildirməlidirlər və şəxsən mən də öz münasibətimi bildirəcəyəm. Partiyanın Azərbaycan cəmiyyətindəki yeri və rolu haqqında danışarkən biz ümumiyyətlə partiya məfhumuna münasibəti əhali arasında bir qədər aydınlaşdırmalıyıq və bu bizim vəzifəmizdir. Çünki, partiyalı cəmiyyəti biz yenidən qurmağa başlamışıq. 70 il ərzində Azərbaycanda vahid bir partiya mövcud olub və əhalinin böyük əksəriyyətinin beynində bu partiya dövləti əvəz eləyib və faktik olaraq da belə olub. Yeni partiyaların yaranması bəzən xalq tərəfindən düzgün anlaşılmırdı və bu sahədə də iqtidarda olanların, dövlət orqanlarının xüsusi fəaliyyətini qeyd etmək lazımdır. Azərbaycanda partiyalara münasibət məsələsində anlaşılmazlığın meydana çıxmasının səbəblərindən biri də Azərbaycandakı Xalq Hərəkatının, sonrakı mərhələdə isə milli –azadlıq hərəkatının gedişində Xalq Cəbhəsi ilə bağlanmalıdır. Xalq Cəbhəsi yarananda məlum idi ki, mövcud sistemi,

mövcud rejimi devirmək üçün, kommunist rejimini kənarlaşdırmaq üçün fəaliyyət göstərən bir təşkilatdır. Vəbütün keçmiş Sovet respublikalarında olduğu kimi Azərbaycanda da bu hərəkət ilkin mərhələdə dağıdıcı xarakter daşıyırdı. Yəni mövcud rejimi dağıtmaq imperiyanı dağıtmaq və öz xalqına azadlıq və istiqlaliyyət gətirmək. Və AXC ilk siyasi təşkilat olduğu üçün Azərbaycan əhalisinin, vətəndaşlarının beynində elə bir stereotip yarandı ki, kommunist partiyası da başqa yaranan hər hansı siyasi təşkilatlar kimlərsə, nəyəsə qarşı mübarizə etmək üçün, dağıtmaq üçün yaranır və yaranan təşkilatlar mövcud rejimə, dövlətə və rəhbərliyə qarşı müxalifətdə olmalı, düşmənçilik mövqeyi tutmalıdır. Bu baxımdan da kommunist partiyası ləğv olunandan, rejim dağılandan sonra hakimiyyətə gələn xalq cəbhəsi artıq bu mövqedən çıxış etməyə və onun dövründə partiyalara münasibət bu mövqedən bildirilməyə başlandı. Bizim qarşımızda duran vəzifə əhaliyə sübut etmək idi ki, partiyalar ancaq dağıtmaq üçün yox, qurmaq üçün də yaranır. Və partiyaların hakimiyyət uğrunda mübarizəsi bütün dünyada qəbul olunmuş aksiomadır. Partiyalar siyasi hakimiyyət uğrunda mübarizə aparırlar. Ancaq siyasi hakimiyyət uğrunda mübarizəni bizim cəmiyyətdə baş vermiş praktika nəticəsində əhali ancaq çevriliş kimi başa düşürdü. Ancaq qeyri – qanuni yollarla hakimiyyətin dəyişdirilməsi kimi başa düşürdü. Bunun üçün əhalini qınamaq olmaz, çünki hadisələr əhalinin gözünün qarşısında baş verirdi. Mən təəssüf edirəm ki, indi Azərbaycan elə bir vəziyyətə çatıb ki, Ginnesin rekordlar kitabına düşə bilər. Azərbaycanda hakimiyyətin dəyişməsi tezliyinə görə, çevrilişlərin tezliyinə görə və ümumiyyətlə qanuni şəkildə Prezident seçkilərinin keçirilməməsinə görə.

Yəni son üç ildə biz Azərbaycanda üçüncü dəfə Prezident seçkilərini keçirməliyik. Buna görə də əhalinin beynində partiyalar bu cür stereotiplər şəklində anlaşılr və belə fikirləşirdilər ki, partiyalar hansısa hakimiyyəti yıxmaq üçün, kiməsə, nəyəsə qarşı mübarizə aparmaq üçün yaradılırdı. Bizim də bu bir il ərzində rolumuz, məqsədımız əhalinin həmin siyasi baxışlarını dəyişməklə məşğul olmaq və göstərmək idi ki, elə partiyalar var ki, siyasi hakimiyyət uğrunda mübarizəni yalnız qanuni yollarda görür. Qeyri – qanuni yolla hakimiyyətə gəlməyi özü üçün qeyri – mümkün hesab edir və belə fikirləşir ki, bu cür yolla hakimiyyətə gəlmək Azərbaycanda həmin ənənələrin yaradılması deməkdir. Sonra isə həmin ənənələri pozmaq üçün yeni, böyük zəhmət tələb olunacaq və

bunun üçün yeni qanlar tökülməlidir. Yeni gərginliklər olmalıdır və yeni çevrilişlər olmalıdır. Bizim məqsədimiz bu cür mənfi ənənələrin qarşısını almaqdan ibarət idi və bir il ərzində biz öz məqsədimizə doğru yorulmadan gedirik və dəfələrlə bizim tələbimiz olmuşdur ki, parlament seçkiləri keçirilməlidir. Azərbaycanda parlament seçkiləri keçirilməsinin bir məqsədi var idi, Azərbaycanda heç olmasa hakimiyyət bir dəfə qanuniləşdirilsin. Bir nəfərin seçilməsi ilə heç vaxt qanuni hakimiyyət qurula bilməz. Qanuni hakimiyyət konstitusiyaya əsaslanmalıdır. Azərbaycan konstitusiyası 1977 – ci ildə qəbul olunmuş konstitusiyadır. Sovet dövründə qəbul olunmuş konstitusiyadır. Həmin dövrün prinsiplərinə uyğun qəbul olunmuş konstitusiyadır. Sovet dövründə qəbul olunmuş konstitusiya ilə yaşaya bilmərik. Yaşayacağıqsa bizim cəmiyyətimiz eybəcərləşəcək, çünki bu konstitusiyaların elə müddəaları var ki, indiki dövrə uyğun deyil və onunla işləmək mümkün deyil. Və ona görə də hər bir iqtidar həmin konstitusiyanı öz xeyrinə istənilən şəkildə dəyişə bilir və bunun da nəticəsində itirən bütün Azərbaycan olur. Bizim məqsədimiz isə parlament seçkiləri keçirmək, yeni konstitusiyanı qəbul etmək və Azərbaycanın yeni dövlət quruluşunu müəyyənləşdirmək idi. Bunlar olmadığı üçün, bu bir il ərzində həyata keçmədiyi üçün Azərbaycanda növbəti hakimiyyət dəyişikliyi baş verdi və biz təəssüf edirik ki, növbəti hakimiyyət dəyişikliyi baş verəndən sonra da partiyalara münasibət hələ heç də dəyişməyib. Yenə də əvvəlki iqtidar dövründə olduğu kimi partiyalar pislənir, partiyalar araqarışdırılan adlandırılır, iqtidarın işinə mane olan faktor kimi irəli sürülür. Həmin kampaniya, həmin tendensiya bu gün də davam edir. Ancaq bu heç də o demək deyil ki, biz bu təzyiqlərdən, bu hədələrdən, bu hücumlardan qorxacağıq, geri çəkilməyək, prinsiplərimiz bir dəfə qəbul olunub, həmin prinsiplərlə də biz partiya olaraq yaşayacağıq.

Mən bir qədər keçmişə qayıtmaq istəyirəm. Azərbaycan müstəqilliyini qazandıqdan sonra da bizə bildirmişdilər ki, axı bu partiyanın adı niyə Milli istiqlal Partiyasıdır. Biz Milli İstiqlallıyyətimizi qazanmışıq, bəlkə siz partiyanın adını dəyişəsiniz. Mən də bildirmişdim ki, biz hələ istiqlaliyyətimizi kağız üzərində qazanmışıq. Bu istiqlaliyyəti inkişaf etdirmək üçün, möhkəmləndirmək üçün və bu istiqlaliyyətdən geri dönməyi qeyri – mümkün etmək üçün biz uzun illər çalışmalıyıq. Ona görə də indiki hakimiyyət dəyişikliyindən sonra mən istiqlaliyyət uğrunda mübarizəni daha aktual, bu günün

tələblərinə daha uyğun bir prinsip hesab eləyirəm. Bundan sonra bizim istiqlal uğrunda mübarizəmiz daha ağır olacaq, ancaq bu yoldan çəkinməyəcəyik, çünki bizim partiyamız da Milli İstiqlal Partiyasıdır, prinsipimiz də istiqlal prinsipidir və istiqlalsız dövlətin yaşaması mümkün olmadığı kimi istiqlal ideyası da olmadan partiyanın da yaşaması mümkün olmayacaq. Bizim qarşımızda çox ağır dövr gözlənilir. Çox ağır məsələləri biz həll etməliyik. Bu məsələlərin həllinini əsas kökləri bizə qalmış miraslardandır.

Azərbaycan 70 il ərzində müstəqilliyini itirmiş, Sovet İttifaqı adlanan dövlətin bir əyaləti idi. Təbii proseslər nəticəsində, obyektiv proseslər nəticəsində bu imperiyanın dağıldığı dövrdə, yəni bu obyektiv proseslərdən başqa xalq hərəkətləri, milli azadlıq hərəkətləri nəticəsində müstəqillik, istiqlaliyyət qazanan ölkələrdən biri də Azərbaycan oldu. Və bu istiqlaliyyət uğrunda Azərbaycan sadəcə dinc yolla hərəkət edə bilmədi. Bu istiqlaliyyət uğrunda Azərbaycan qan tökməli oldu və bu istiqlaliyyəti əlimizdən almaq üçün bizə müharibə tətbiq olundu, müharibənin vasitəsilə bu istiqlaliyyəti qazanmağa bizə mane olmaq istədilər. Ancaq faktiki olaraq bütün xalq hərəkəti nəticəsində, xalqın istiqlaliyyət, müstəqillik istəməsi nəticəsində biz istiqlaliyyəti qazandıq. Bu, ümumxalq kütləvi hərəkətinə çevrildi. Xalq bu istiqlaliyyəti qazandıqdan sonra Azərbaycanda nəşə dəyişikliklər gözləyirdi. Lakin çox təəssüflər olsun ki, 14 ay ərzində xalqın gözlədiyi ümidlər demək olar ki, puça çıxdı, istiqlaliyyət faktik olaraq möhkəmləndirilmədi, kağız üzərində qaldı. Xalq bu istiqlaliyyətdən, azadlıqdan çox şeylər gözləyirdi. Ancaq gözləniləni almamaq bir tərəfə, xalq əlində olanları itirməyə başladı. Və bundan sonra həmin naşı siyasətin, mən deyərdim, xalqın əleyhinə olan bu siyasətin nəticəsində biz ən böyük zərbə aldığımız. Bizə ən böyük zərbə müstəqilliyimizə, istiqlaliyyətimizə inamsızlığın yaranması oldu. Keçən 14 ay ərzində bu cəbhənin, keçmiş iqtidarın (mən cəbhə iqtidarı adlandırmıram, çünki onları ilkin yaranmış cəbhə ilə heç cür müqayisə etmək olmaz) ən böyük cinayətləri o oldu ki, xalqın müstəqilliyə, istiqlaliyyətə olan inamını öldürməyə başladılar. Və bunun da nəticəsində xalqın içərisində bu müstəqilliyə tərəddüd başladı, inamda tərəddüd yaranmağa başladı. Xalqın beyninə belə bir fikir yürədilməyə başladı ki, guya Azərbaycan heç cür müstəqil dövlət kimi yaşaya bilmir. Azərbaycan öz ordusunu qura bilmir, Azərbaycan müharibəni müstəqil apara bilmir, Azərbaycan müstəqil iqtisadiyyatını yarada bilmir. Bu kimi sözlər xalqın beyninə yeridilməyə başladı.

Yaranmış bu ağır vəziyyət xalqı düşünməyə vadar etdi ki, bəlkə doğrudan da biz müstəqilliyi istiqlalıyyəti qazanmaqda səhv etmişik. Yenə də deyirəm: keçmiş iqtidarın ən böyük cinayəti xalqın müstəqilliyə olan inamını qırmağında idi. Çox təəssüf ki, bu iqtidar gedəndən sonra axırıncı iki ay ərzində mütəmadi şəkildə xalqın beyninə yeridilir ki, biz müharibə apara bilmirik, bizim ordumuz dağılır, bizim iqtisadiyyatımızı bərpa etmək mümkün deyil, yəni Azərbaycan müstəqil şəkildə yaşaya bilməz. Və bu cür siyasəti aparmağın əsas səbəbkarı keçmiş iqtidar olub. Çünki xalqın içərisində həmin ümidi keçmiş iqtidar qırmasaydı, indi həmin siyasət heç cür aparıla bilməzdi və xalq bunu qəbul etməzdi. Ancaq xalqın içərisində həmin tərəddüdlər yaranıb, istiqlalıyyətə inamsızlıq meylləri görünməyə başlayıb, ancaq bu heç də o demək deyil ki, biz çox asanlıqla öz istiqlalıyyətimizdən və öz prinsiplərimizdən əl çəkməliyik. Azərbaycan müstəqil dövlət olub və onun istiqlalıyyəti bir çox amillərlə bağlıdır. Biz onu möhkəmləndirmək və inkişaf etdirmək uğrunda mübarizə aparmalıyıq.

Əhali arasında müstəqilliyə inamı kıran əsas səbəblərdən biri də keçmiş iqtidarın apardığı daxili və xarici siyasət olub. Mən birinci xarici siyasətdən başlamaq istəyirəm, çünki bunun da səbəbləri var. Azərbaycanın müstəqilliyi, istiqlalıyyəti məsələsi bir çox xarici amillərlə də bağlıdır. Azərbaycan xalq hərəkəti başlayanda bir tezis irəli sürülmüşdü ki, Azərbaycan Rusiyanın müstəmləkəsidir. Bəli, biz bu müstəmləkədən azad olduq. Biz keçmiş İttifaqın dağılması nəticəsində müstəqilliyimizi əldə etdik. Onndan sonra xalq nə gördü. Ondan sonra xalqın gördüyü o oldu ki, Azərbaycanda yeni metropoliya, yəni yeni ağa axtarılmağa başlandı. Azərbaycandakı hskimiyyət bir istiqamətdən başqa istiqamətə döndü, bir dövlətə qulluq etməkdən başqa bir dövlətə qulluq etməyə keçdi. Yəni, Rusiya meylini Türkiyə meyli əvəz etdi. İlkin dövrdə bu, çox səmimi şəkildə başa düşülürdü, çünki Türkiyə əhalisi, türklər bizim qardaşlarımızdır. Bizim dini, etnik köklərimiz, dil, din mədəniyyətimiz mövcuddur və bu iki xalq uzun müddət bir – birindən ayrı yaşamışdı və bir – birinə can atırdı. Bir – birinə qovuşmaq, yaxınlaşmaq istəyirdi. Ancaq bizim siyasətçilər bu yaxınlaşmadan necə istifadə etdilər. Öz məqsədləri üçün və bu məqsədlərin nəticəsində xalqın inamını qırmaq üçün. Azərbaycan dövlət siyasətində Rusiya meylinə birbaşa Türkiyə meylinə keçdi və faktiki olaraq belə alındı ki, Azərbaycan əvvəl Moskvadan idarə olunurudusa, indi Ankaradan idarə olunmağa başladı.

Ən təəccüb doğurdan odur ki, bu, heç olmasa dövlət səviyyəsində olsaydı, yenə də burada nə işə başa düşmək və haqında fikirləşmək olardı. Ancaq Azərbaycan Türkiyədəki hansısa xırda partiyalar, ictimai təşkilatlar tərəfindən idarə olunmağa başladı. Türkiyədə seçkilərdə heç bir faiz də səs qazana bilməyən siyasi təşkilatlar Azərbaycanı idarə etməyə başladılar. Türkiyədə faşist kimi tanınan, irqçi kimi tanınan, terrorçu kimi tanınan adamlar Azərbaycana gəlib demokratiyadan danışmağa başladılar və bizim iqtidarda olanların vasitəsilə siyasətimizə təsir göstərməyə başladılar. Bunun nəticəsi idi ki, bu siyasət Türkiyə əhalisi tərəfindən qəbul olunmadı. Onlar çox təəccüblə baxırdılar ki, Türkiyədə bu sifətlə tanınan adamlar Azərbaycanda dövlət başçıları ilə yan – yana dururlar. Bu, həm də Azərbaycan əhalisi içərisində başqa cür başa düşülürdü. Bunun nəticəsi idi ki, Azərbaycanda əhalinin böyük bir hissəsi siyasi savadın aşağı olması nəticəsində belə qənaətə gəldi ki, müstəqillik, azadlıq bu idisə, bizə lazım deyil. Çoxları belə düşünürdü ki, bəli, biz böyük bir dövlətin müstəmləkəsindən çıxıb kiçik dövlətin müstəmləkəsinə çevrilmişik. Bu da Azərbaycanda müstəqilliyə olan inamı qıran amillərdən idi. Digər tərəfdən həmin adamlar siyasi ambisiyalardan, siyasi şüarlardan çıxış edərək, əslində Azərbaycanda öz ciblərini doldurmaqla məşğul idilər. Azərbaycanın bütün xarici iqtisadi əlaqələri onların ixtiyarına verilmişdi. Bu həmin adamlar idi ki, Türkiyədə nəinki siyasi meydanda özlərinə bir yer tuta bilməmişdilər, həm də iqtisadiyyat sahəsində, iş adamları arasında layiqli yerləri yox idi. Bizim keçmiş iqtidar Azərbaycanın iqtisadiyyatını onların ixtiyarına verdi və Azərbaycanda açıq – aşkar, xalqın gözü qarşısında onun sərvətlərinin soyğunçuluğu başladı. Bunun nəticəsində bizə təsir göstərən ən ağır amillərdən biri o oldu ki, Azərbaycan Türkiyəni həmin fırıldaqçıların simasında da tanımağa başladı. Türkiyəyə əhalisinin hamısı həmin adamlar kimi düşünür. Türkiyə əhalisi içərisində, vətəndaşların içərisində Azərbaycanın təəssübünü çəkənlər böyük əksəriyyətdir. Ancaq hökumətlərin, ayrı – ayrı siyasi adamların fəaliyyətinə görə bütün xalq məsuliyyət daşıya bilməz. Necə kii, bizim xalq da keçmiş iqtidara görə məsuliyyət daşımamalıdır. Dediym kimi, Azərbaycan əhalisi arasında həmin əhval – ruhiyyə yaranmağa başlamışdı ki, biz böyük dövlətin müstəmləkəsindən kiçik dövlətin müstəmləkəsinə çevrilmişik. Bu barədə biz dəfələrlə öz mövqeyimizi bildirmişdik, keçmiş iqtidara öz xəbərdarlığımızı etmişdik ki, bu cür siyasət Azərbaycanın müstəqilliyinə inamın qırılması ilə, həm də Azərbaycana

başqa dövlətlərinin təzyiqinin artması ilə nəticələnəcək. Azərbaycan bir üçbucaq içərisində yerləşir. Ona “bermud üçbucağı” da demək olar. Çünki, Azərbaycan burada bir dövlət kimi, Türkiyə, Rusiya, İran üçbucağı içərisində yerləşir. Azərbaycanın xarici siyasətinin əsas məqsədi bu üçbucaq içərisində mövqeyini elə müəyyənləşdirmək idi ki, bu üç dövlət arasında gedən mübarizədə heç nə itirməsin. Balansı qoruyub saxlamaq əsas şərtlərdən biri idi. Lakin keçmiş iqtidarın ən böyük səhvlərindən biri də onda oldu ki, bir meylədən digər meylə üstünlük verdi. Digər meylə üstünlük verəndə isə həmin balans pozulur və bunun nəticəsində itirən Azərbaycan olur. Yəni Azərbaycan bu dövlətlərdən birinin təsir dairəsindən o birinə keçir. İndi isə, son günlərdə, son aylarda belə tendensiya yaranır ki, yenidən başqa təsir dairəsinə qayıdılısın. Biz bunu da səhv addım hesab edirik. Azərbaycanın müstəqil dövlət kimi qalmasının yeganə çıxış yolu bu üçlüyün hüç birinə üstünlük, prioritet verməməsindədir.

Azərbaycan ilk növbədə öz mənafeələrini əsas tutaraq bu üçlüyün hər birinin mənafeələrini nəzərə almalı və münasibətləri yaxşılaşdırmalı idi. Ancaq, bütün bunlar olmadı.

Azərbaycanın öz xarici siyasətinin olmaması, qurulmaması və killi mənafeyin nəzərə alınmaması nəticəsində Azərbaycan beynəlxalq aləmdə də özünü tanıda bilmədi, öz mövqeyini sübut edə bilmədi. Nəticədə əhali arasında belə bir təsəvvür yarandı ki, Azərbaycan indiki ağır böhrandan çıxmaq üçün mütləq hansısa bir dövlətin ağışına atılmalıdır. Çünki özü bu məsələlərin öhdəsindən gələ bilməz. Biz isə belə fikirləşirik ki, Azərbaycan bunların öhdəsindən müstəqil şəkildə gələ bilərdi. Bunun üçün Azərbaycanın xarici siyasət konsepsiyası mövcud olmalı idi və bu konsepsiyanı həyata keçirən təşkilat, yəni xarici işlər nazirliyi mövcud olmalı idi.

Ancaq keçmiş iqtidar dövründə nə xarici siyasətin strategiyası müəyyənləşdirildi, nə də xarici siyasət həyata keçirən nazirlik təşkil olundu. Siyasi mənsubiyyət prinsipinə görə adamların seçilməsi ona gətirib çıxardı ki, bizim xarici siyasətimizi diplomatiya ilə heç bir əlaqəsi olmayan adamlar həyata keçirməyə başladılar. Onların fəaliyyətinin nəticəsi idi ki, Azərbaycan müharibədə hərbi cəhətdən uduzduğu kimi, diplomatiya sahəsində də olduqca böyük uğursuzluqlara məruz qaldı.

Prezident və hökumət üzvləri məsuliyyətsiz bəyanatları və çıxışları ilə Azərbaycanın mənafeyinə böyük zərbə vururdular. Şəxsi mövqelər dövlət siyasəti kimi formalaşdırılırdı.

Məsələn: prezident Ə. Elçibəyin İran İslam respublikasının ünvanına bəzi subyektiv fikirləri rəsmi dövlət siyasəti kimi görünürdü. Bu isə İran kimi böyük qonşu dövlətlə olan münasibətlərimizi xeyli pisləşdirdi. Halbuki İran Ermənistanı daim öz adı ilə, təcavüzkar adı ilə adlandırır və İslam Konfransı Təşkilatının iclaslarında dəfələrlə onun təcavüzkar hərəkətlərini pisləşmişdir. Sözdə tez – tez türk xalqlarının birliyindən danışan prezidentin Orta Asiya liderlərini “Feodal rəhbərlər” adlandırması isə bu dövlətlərlə diplomatik müharibə aparılmasına bərabərdir. Prezident öz mövqeyini adi vətəndaş kimi deyil, dövlətin başçısı kimi formalaşdırmalıdır. Dövlətin başçısı isə öz dövləti üçün ağır nəticələr verə biləcək çıxışlar etməməlidir.

Hökumət üzvləri bu sahədə prezidentdən geri qalmırdı. Məsələn, Hökumət üzvlərindən biri Tayvanda səfərdə olarkən məsuliyyətsiz bəyanatlar vermiş və bu, Çin Xalq respublikasının böyük narazılığına səbəb olmuşdu. Nəticədə bu bəyanatlara qədər Ermənistanın təcavüzünü qətiyyətlə pisləyən BMT Təhlükəsizlik Şurasının üzvü Çin bundan sonra Ermənistanı humanitar yardım etməyə başladı. Başqa bir hökumət üzvü Hindistanı və digər qonşu ölkələri türkləri sıxışdırmaqda günahlandırmış və nəticədə separatçılığa qarşı mübarizə aparan Hindistan Ermənistanı münasibətini yaxşı mənada dəyişmişdi. Prezidentin münaqişə məsələləri ətrafında danışılarda nümayəndəsi Asim Mollazadə ermənilərlə separat danışılar aparmış və Tofiq Qasımovun dediyinə görə onun özünün də bundan xəbəri olmamışdır. Pənah Hüseynovun Moskvada ermənilərlə apardığı danışılar da geniş ictimaiyyətdən gizlədilmişdir.

T. Qasımov (1993 – cü il aprelin 18 – də) brifinqlərdən birində qeyd etmişdir ki, onun bu danışılardan xəbəri olmamışdır. P. Hüseynov Moskvada danışılar o, ABŞ – da olarkən aparmış və bu da işin gedişinə ciddi surətdə mane olmuşdur. BMT Təhlükəsizlik Şurasının 822 nömrəli (1993 – cü il 29 aprel) və 853 nömrəli (1993 – cü il 29 iyul) qətnamələri də Azərbaycanın diplomatik sahədə olan uğursuzluqlarını aradan qaldıra bilmədi.

Azərbaycanın dövlət və milli mənafeyi nəzərə alınmırdı. Hörmətli bəylər əvvəl sırf türk dövləti yaratmaq arzusunda olsalar da, çox tezliklə bundan əl çəkdilər. Azərbaycanın federativləşməsi təhlükəsini reallaşdırdılar. Aşkarlıqda danışan bəylər 5 may 1993 – cü ildə ABŞ, Rusiya və Türkiyənin iştirakı ilə hazırlanmış, Azərbaycan tərəfinin də, Dağlıq

Qarabağ ermənilərinin də imza atdığı planın əsl mahiyyəti barədə geniş ictimaiyyəti xəbərdar etməyi lüzumsuz hesab etdilər.

Ən əvvəl qeyd edək ki, qətnamələr siyasi əhəmiyyətli sənədlərdir və real nəticələr əldə etmək üçün hələ çox iş görmək lazımdır. Belə ki, hər iki sənəddə Təhlükəsizlik Şurası sədrinin Dağlıq Qarabağ münaqişəsi haqqında bəyanatından söhbət açılır. Bu münaqişənin Dağlıq Qarabağ münaqişəsi adlandırılması Ermənistanın təcavüzkar əməllərini ört – basdır etmək və Dağlıq Qarabağın erməni əhalisini müəyyən bir siyasi qurum kimi qəbul etmək məqsədi güdür. Azərbaycan hökuməti heç bir beynəlxalq sənəddə bu münaqişənin Ermənistan – Azərbaycan münaqişəsi kimi qiymətləndirilməsinə nail ola bilməmişdir.

Qətnamələrdə Kəlbəcər, Ağdam və digər işğal edilmiş ərazilərin Dağlıq Qarabağ erməniləri tərəfindən işğal edilməsinin göstərilməsi də məhz buna xidmət edir. Necə ola bilər ki, Ermənistanın özünün iddia etdiyi kimi, iqtisadiyyatı, kənd təsərrüfatı dağıdılmış, blokadada yaşayan kiçik bir ərazi belə bir uzun müddətli müharibə aparsın.

Qətnamələrdə Ermənistan – Azərbaycan münasibətinin pisləşməsi qeyd olunur. Lakin nəyə görə pisləşib, bu göstərilmir.

Qətnamələr Ermənistanı maraqlı tərəf kimi qəbul etmir. Halbuki bizim diplomatiya Ermənistanın Azərbaycan ərazisinə basqınlarını, sərhəd rayonlarını atəş altında saxladıklarını, Naxçıvana hücumları və nəhayət Dağlıq Qarabağ haqqında 1989 – cu ildə qəbul olunmuş məlum qərarını ləğv etmədiyini diplomatik danışıqlarda istifadə edə bilməyib. Qətnamələrin hər ikisində yazılmışdır ki, bu yaxınlarda işğal olunmuş bütün ərazilərdən işğalçı qoşunlar çıxarılacaq. Birincisi, kim işğal edib bu göstərilmir. İkincisi isə Laçın, Şişa və digər ərazilərimiz də bura daxildir və ya daxil deyil, o qeyri məlumdur.

Qətnamələrdə işğalçı qoşunların çıxarılmasının dəqiq vaxtı müəyyən edilmir.

Qətnamələrdə ərazimizin yerli erməni qüvvələri tərəfindən işğal edilməsi və bu əraziləri tərk etməyin dolayı yolla məhz onlara tövsiyə olunması, həmin yerli erməni qüvvələrinin Azərbaycan daxilində real qüvvə kimi və həm də Azərbaycan daxilində “İkinci sərhədlərin” tanınması deməkdir.

Qətnamələrdə məsuliyyət faktoru yoxdur. Yəni işğalçı qoşunların çıxarılmadığı təqdirdə qətnaməni yerinə yetirməyən dövlətə qarşı hansı tədbirlər görülcəyi göstərilməmişdir. Bu baxımdan qətnamələr daha çox tövsiyyə xarakteri daşıyır.

Iqtidar bu qətnamələri Azərbaycanın diplomatik uğuru hesab edir. Bu beləd eyil, çünki qətnamələrdə bizi bir dövlət kimi təmin etməyən tərəflər daha çoxdur. Və əgər bu belədirsə, bunu diplomatik qələbə kimi, uğur kimi qələmə vermək əhəmiyyətini həddən artıq şişirtmək gülüncdür.

Milli İstiqlal Partiyasının rəhbərliyi keçən il ərzində beynəlxalq əlaqələr sahəsində xeyli iş görmüşdür. Bu müddətdə rəhbərlik istər xarici səfərləri vaxtı, istərsə də Bakıda, xarici ölkə səfirləri, səfirliklərin əməkdaşları, bir sıra xarici ölkə dövlət və siyasi xadimləri ilə çoxsaylı görüşlərində həmişə Azərbaycanın milli mənafeyi mövqeyindən çıxış etmiş, əhatə edildiyimiz informasiya blokadasının yarılmasında əlindən gələni etmişdir.

“Millət”, 9 sentyabr 1993

Azərbaycan Milli İstiqlal Partiyası

II (Növbədənkənar) Qurultayının

Qətnaməsi

Milli İstiqlal Partiyasının II (növbədənkənar) qurultayı Azərbaycan dövlətinin istiqlaliyyətini boğmaq və ərazisini parçalamaq məqsədi ilə imperiypərəst qüvvələrin səyi və Ermənistanın təcavüzü nəticəsində torpaqlarımızın xeyli hissəsi işğal olan bir zamanda toplanmışdır. Hər bir Azərbaycan vətəndaşının dövlətçilik, azadlıq və demokratiya üçün məsuliyyət daşıdığı indiki dövrdə qurultay Milli İstiqlal Partiyasının, onun bütün üzv, təəssübkeş və tərəfdarlarının Vətən və Mİllət qarşısında öz tarixi borclarını ləyaqətlə yerinə yetirəcəklərinə əminlik ifadə edir.

MİP sədri E. Məmmədovun Azərbaycandakı siyasi, hərbi, iqtisadi, sosial vəziyyətin, yaranmış və dərinləşməkdə olan ictimai böhrandan çıxış yollarının, bu sahədə MİP – in

cari və perspektiv vəzifələrinin geniş təhlili verilmiş siyasi məruzəsini dinləyərək və hərtərəfli müzakirə edərək qurultay aşağıdakı qənaətə gəlir:

SSRİ – nin labüd olaraq dağılacağını görən Rusiyanın mürtəce qüvvələri və erməni ekspansionistləri, birincilər imperiyanı başqa cildə saxlamaq, ikincilər isə öz sərsəm ideyalərini gerçəkləşdirmək üçün keçmiş ittifaq ərazisində ilk millətlərarası münaqişə - Qarabağ münaqişəsini yaratdılar. Bu münaqişəyə torpaqlarını təcavüzdən qorumaq üçün qoşulmaq məcburiyyətində qalan xalqımızın 1988 – ci ildən geniş vüsət alan hərəkəti mahiyyət etibarı ilə milli – azadlıq hərəkəti səciyyəsi daşıyırdı. Azərbaycanın dövlət istiqlalıyyəti konkret tarixi şəraitdə milli – azadlıq hərəkətinin qanunauyğun nəticəsi idi və bunu heç vəchlə hər hansı bir təşkilatın, yaxud bir qrup şəxsin adı ilə bağlamaq düzgün deyil.

1989 – cu ildə Azərbaycan Xalq Cəbhəsi kimi təşkilatlanan milli – azadlıq hərəkəti həm məqsəd və məramlarına, həm də tərkibinə görə 1992 – 1993 – cü illərdə hakimiyyəti inhisara almış və özünü Azərbaycan xalqının idarəsinin yeganə ifadəçisi sayan AXC iqtidarından əsaslı şəkildə fərqlənirdi. 1992 – ci ilin ortalarında hakimiyyətə yiyələnmiş qüvvələr iqtisadi və siyasi qanunauyğunluqlara əhəmiyyət verməyərək, öz fəaliyyətlərini hüquqa tam etinasızlıq əsasında quraraq, beynəlxalq əlaqələrdə siyasi tənəsübü gözləməyərək, bütövlükdə alayarımcıq, eklektik, xalqın yox, bir ovuc dövlət məmurunun mənafeyinə xidmət edən, mənsub olduqları təşkilatı Sov. İKP kimi dövlət mənafeyindən və insan hüquqlarından üstün tutan siyasət həyata keçirmiş, əksəriyyətin rəyi ilə hesablaşmamışlar. Başlıcası isə onların naşı siyasəti müstəqillik ideyasını əhalinin bəzi qrupları arasında müəyyən dərəcədə gözdən salmışdır. Qurultay bu qənaətə gəlir ki, Ə. Elçibəyin Prezident olduğu dövr, onun siyasi aqibəti hər hansı bir siyasi təşkilatın, yaxud siyasi xadimin hazırda ölkəni təkbaşına idarə edə bilməyəcəyini tamamilə sübuta yetirdi. Heç kim uzun müddət öz iradəsini xalqın mənafeyinə zidd şəkildə həyata keçirə bilməz. AXC iqtidarı dövrünün bu dərsələrini heç kəs unutmamalıdır.

Yarandığı dövrdən bu günədək MİP ardıcıl olaraq öz Məramnamə prinsiplərinə sadıqlığını nümayiş etdirmiş, dövlət səviyyəsində baş verən hər cür özbaşınalığa, Respublikamızın və Xalqımızın mənafeyinə zidd hərəkətlərə qarşı qəti etirazını bildirmişdir. Güclü, mütəşəkkil müxalifət partiyası olmaq etibarilə məhz MİP xalqın

əksəriyyətinin iradəsini ifadə etmiş, iqtidarı daha səhv hərəkətlərdən daşındıra bilmiş, müəyyən mənada müstəqillik və insan azadlıqlarının təminatçısı kimi çıxış etmişdir. Qurultay bundan sonra da MİP – in Azərbaycanda müstəqillik, demokratiya və insan hüquqlarının qoruyucusu kimi çıxış etmək və respublikamızı yenidən imperiya tapdağı altına almaq istəyənlərlə mübarizə aparmaq əzmində olduğunu bəyan edir.

Qurultay hər hansı bir vətəndaşın siyasi mənsubiyyətinə görə təqib olunmasını insan hüquqlarının kobud pozunyusu kimi qiymətləndirərək bildirir ki, MİP AXC iqtidarı dövründə keçmiş Sov. İKP üzvlərinin bu kimi hüquqlarını qoruduğu kimi, belə hallar yenidən baş verərsə, digər təşkilatların da üzvlərinin hüquqlarını qoruyacaq.

Qurultay son zamanlar Azərbaycan Respublikasının bəzi hakimiyyət dairələrində genişlənən MDB – yə daxil olmaq ovqatı ilə bağlı bildirir ki, bu istiqamətdə atıla biləcək addımlar çox səhv olar və dövlətimiz üçün faciəvi nəticələnər. Azərbaycan Respublikasının MDB – yə daxil olması üçün MDB üzvü olan bütün dövlətlərin razılığı məcburi olduğu üçün bu hadisə yalnız MDB üzvü olan Ermənistanın mənafeyinə uyğun şəkildə baş verə bilər. Rusiya hakimiyyət qurumlarında erməni təsirinin xüsusilə, güclü olduğu indiki vaxtda MDB – yə girmək Azərbaycanı hərraca qoymaq, dövlətimizi kənardan gələ biləcək yardımdan məhrum etmək, ölkəmizi yalnız və yalnız MDB, əslində isə Rusiya – Ermənistan ümudinə vermək deməkdir.

Azərbaycanın MDB – yə daxil olması üçün obyektiv tarixi əsas olmadığı kimi, hüquqi əsas da yoxdur. Ümumxalq səsverməsi yolu ilə qəbul olunmuş Azərbaycan Respublikası dövlət müstəqilliyi haqqında Konstitusiya Aktı bu kimi addımı yolverilməz və qeyri – hüquqi edir.

Göstərilənlərlə yanaşı, qurultay MİP – in Azərbaycan Respublikasının keçmiş SSRİ – nin müttəfiq respublikaları, başqa xarici dövlətlərlə qarşılıqlı münasibətlərinin genişləndirilməsinə əvvəlki kimitərəfdar olduğunu bildirir. İlk növbədə Azərbaycanın ənənəvi iqtisadi tərəf – müqabilləri olan Rusiya və Ukrayna ilə bərabərhüquqlu ikitərəfli əməkdaşlığı genişləndirməyi zəruri sayır. Respublikamızın bir sıra beynəlxalq müqavilələrə qoşularaq, beynəlxalq iqtisadi məkandna özünəməxsus yer tutmasını vacib hesab edir.

Qurultay hesab edir ki, Azərbaycanla həmsərhəd olan Rusiya, Türkiyə, İran dövlətləri ilə münasibətlərin hər cəhətdən yaxşılaşdırılması, bu dövlətlərdən heç birinə prioritet verilməməsi haqqında MİP – in strateji siyasi xətti regionda sabit coğrafi – siyasi baxımından yeganə düzgün yoldur.

Son zamanlar qurama “Dağlıq Qarabağ Respublikası” ilə aparılan danışıqlarla bağlı qurultay MİP – in sülhsevər mövqeyini bir daha bəyan edərək bildirir ki, Azərbaycan ərazisində, xarici dövlətin təcavüzü və işğalı nəticəsində itirilmiş torpaqlarda daha bir erməni dövlətinin tanınması istiqamətində atılan addımlar bütövlükdə regionda fəlakətli dəyişikliklər törədə bilər ki, bu da Erministandan başqa Azərbaycanla həmsərhəd olan heç bir dövlətin mənafeyinə uyğun deyil.

Qurultay ümid etdiyini bildirir ki, “DQR” və MDB ilə münasibətlərin xoşagəlməz inkişafı bundan qabaqkı iqtidarlara qulluq etmiş naşı “diplomatların” xidmətidir və yeni rəhbərlik bu sahədə dönüş yarada biləcək.

Qurultay həmçinin bildirir ki, hərbi məsələlərdə, dövlətimizin ərazi bütövlüyünün qorunmasında iqtidarla həmişəki kimi yenə də əməkdaşlıq edəcək. Qurultay cəbhədəki məğlubiyyətlər zamanı bir sıra hərbi hissələrin əsassız buraxılmasını müharibənin gedişinə mənfi təsir edən amil kimi qiymətləndirir. Azərbaycanın ərazi bütövlüyü uğrunda mübarizə aparmaq istəyən könüllülərin müharibədə iştiraka cəlb olunmasını problemin həllini əhəmiyyətli dərəcədə yüngülləşdirə biləcək addım hesab edir.

Qurultay son vaxtlar Azərbaycanın cənub bölgəsində Respublikanın ərazi bütövlüyünün pozulmasına yönəlmiş separatçılıq hərəkətləri ilə bağlı partiyanın müvafiq rayon təşkilatlarının düzgün mövqeyini və fəaliyyətini bəyənir, bunu sonradan hakimiyyət orqanlarının qəti hərəkətləri üçün zəmin yaradn və onları sürətləndirən amillərdən hesab edir.

Qurultay bir daha qeyd edir ki, MİP Azərbaycanın dərin hərbi – siyasi və sosial – iqtisadi böhrandan çıxış yolunu bütün aparıcı siyasi qüvvələrin təmsil olunduğu Dövlət Şurasının yaradılmasında görür və mümkün olan ən yaxın müddətdə yeni parlament seçkilərinin keçirilməsini, Azərbaycan Respublikasının yeni Konstitusiyasının qəbul edilməsini zəruri sayır. Qurultay MİP – in 1993 – cü il oktyabrın 3 – nə təyin edilmiş Azərbaycan Respublikası Prezidenti seçkilərində iştirak etməyəcəyini bildirir.

Yuxarıda göstərilənləri nəzərə alaraq, MİP Məramnamə və Nizamnaməsini rəhbər tutaraq, Milli İstiqlal Partiyasının II (növbədənənar) qurultayı qərara alır:

1. MİP Sədri E. Məmmədovun siyasi məruzəsi bəyənilsin, MİP – in bir illik fəaliyyəti və yaxın dövr üçün qarısına qouduğu vəzifələr məqbul sayılsın
2. Azərbaycan Respublikasının MDB – yə daxil olmasının, neokolonializm siyasətinin istiqlalıyyətiiz və dövlətçiliyimiz üçün daşdığı təhlükə MİP üzv və təəssübkeşləri tərəfindən əhali arasında geniş izah edilsin.
3. “Dağlıq Qarabağ Respubliaksı” tanındığı halda, bunun Azərbaycan Respublikası ərazisi və sərhədlərinin taleyinə təsiri və başqa faciəvi nəticələri əhaliyə geniş izah edilsin.
4. Separatçılıq fəaliyyətinə qarşı qəti mövqe bildirmiş, onunla fəal mübarizə aparmış MİP Astara, Biləsuvar, Yardımlı, Lerik, Lənkəran, Masallı, Cəlilabad rayon təşkilatlarının bu sahədəki işi məqbul sayılsın.
5. Respublikanın müdafiə qüdrətinin artırılması üçün dövlət hakimiyyət orqanları ilə bütün səviyyələrdə əməkdaşlıq genişləndirilsin.
6. MİP rayon (şəhər) təşkilatlarına tapşırılsın ki, onların fəaliyyət göstərdiyi ərazilərdə məskunlaşmış qaçqınlara, şəhid ailələrinə, yaralılara maddi və mənəvi yardımını davam etdirdirsinlər və genişləndirsinlər.
7. MİP – in Azərbaycan Respublikası Prezidenti seçkilərində iştirak etməməsi, bunun səbəbləri MİP üzv və təəssübkeşlərinin, əhalinin nəzərinə çatdırılsın. Eyni zamanda seçkilərin gedişinə nəzarət seçki komissiyalarında təmsil olunmuş MİP üzvləri və təəssübkeşləri vasitəsi ilə həyata keçirilsin.

Bakı şəhəri, 5 sentyabr 1993 – cü il

AMİP II (növbədənənar) Qurultayında Partiyanın sədri Etibar

Məmmədovun Yekun Sözü

Bu ikigünlük müzakirələr zamanı, iki gün ərzində qurultayın davam edən işi bir daha partiya haqqında, Milli İstiqlal Partiyası haqqında həm Respublikada əhali arasında, həm partiyanın öz üzvləri, təəssübkeşləri, tərəfdarları arasında yaranmış bəzi tərəddüdləri, mənim fikrimcə aradan qaldırdı. Bu iki günlük müzakirələr zamanı məramnamədə və Nizamnamədə dəyişikliklər oldu. Bu məsələlər ətrafında əlbəttə ki, bioz istərdik, çox dərinləndirən müzakirələr getsin və qurultayın çağırılması da bu baxımdan nəzərdə tutulmuşdu. Sənaq özünüz də şahidi oldunuz ki, bu qurultayın Azərbaycanın həyatında olduqca mühüm bir dövrə təsadüf etməsi bizim günahımız üzündən olmadı. Biz əlbəttə istəməzdik ki, qurultayımız məhz belə bir şəraitdə keçsin və məruzədə də bildiyiniz kimi qeyd etmişdik ki, keçmiş iqtidarın, yəni Xalq Cəbhəsinin rəhbərlik etdiyi iqtidarın səhnədən gətməsi artıq tarixi zərurətə çevrilmişdi. Çünki onlar Azərbaycan qarşısında öz tarixi missiyalarını lazımi səviyyədə başa düşə bilməmişdilər. Başa düşə bilməmişdilər ki, Azərbaycanın müstəqillik qazanması, siyasi cəhətdən, formal cəhətdən müstəqillik qazanması ilə iş bitmir. Müstəqilliyi möhkəmləndirmək üçün birinci şərt Azərbaycanda sistemin dəyişdirilməsi idi. Bu sistemi dəyişdirmədiklərinə və əhali arasında bu işi aparmadıqlarına, keçmiş sistemin əsasında işləmək cəhdlərinə görə onların hakimiyyəti məğlubiyyətə məhkum idi. Bu məğlubiyyət də əlbəttə ki, Azərbaycanın həyatında çox mühüm rol oynayır, bu gün və gələcəkdə də mənim fikrimcə oynayacaq. Mən amma deyərdim ki, bu məğlubiyyət Xalq Cəbhəsinin məğlubiyyəti deyil. Onlar onsuz da apardıqları siyasətə, söz verib yerinə yetirmədiklərinə, əhəlinin içərisində müstəqilliyə inamsızlıq yaratdıqlarına görə məğlub olmalı idilər. Ancaq burada itirən bütün Azərbaycan olub. Ona görə ki, onların siyasətinin nəticəsi olaraq keçmişə qayıdış təhlükəsi yaranıb və keçmişə qayıdış təhlükəsinin yaranması məhz bu dövrə təsadüf edir. Bizim qurultay da məhz bu dövrdə keçir. Mən yenə də deyirəm, biz istəməzdik ki, qurultay məhz bu dövrdə keçirilsin.

Bu qurultayın gedişində də, siyasi məruzə ətrafında müzakirələr zamanı da mən təəssüf edirəm, əvvəlcə ciddi müzakirələrə rast gəlmədim. Ancaq bir neçə məsələlərə toxunuldu,

xüsusilə də bugünkü çıxışlar həmin məsələlər ətrafında getdi. Bu, birinci növbədə bizim partiyanın, xüsusilə də sədrinin və partiyanın Milli Məclisdəki nümayəndələrinin son dövrdə burada qeyd edilən kimi passivliyi, neytrallığı ilə əlaqədar idi. Bunun da öz səbəbləri var idi. Dediym kimi, Azərbaycan indi çox həlledici bir an keçirir və bu anı yaşayır. Bizim partiya da həmin həlledici, sınaq dövrünü keçirirdi və mən bu gün qurultayda gördüm ki, partiya bu sınaqdan şərəflə çıxdı. Çünki bizim indiyə qədər, bir il ərzində gördüyümüz işlərin nəticəsini mən bu gün görməsəydim, öz qüvvələrimizə arxayınçılıq hiss etməsəydik, bu dövrdə aktiv fəaliyyət göstərmək, birdən – birə, qüvvələrimizi hesablamadan hücumla keçmək bizim üçün ağır nəticələr verə bilərdi. Yəni partiyanın içərisində bu hakimiyyət dəyişikliyindən sonra əhalinin arasında yaranan tərəddüdlərlə, başların dumanlanması ilə bağlı müəyyən dəyişikliklərş vardı və biz bunu hiss edirdik. Biz bunu görürdük və bu dumanın başlardan keçməsinə gözləmək lazım idi. Yenə də deyirəm birdən – birə qəti şəkildə bəzi məsələləri münasibət bildirməklə, bir çox gələcək məsələlərin həllində özümüzü zəiflədə bilərdik. Ona görə də biz bir müddət dayanmağı, susmağı qərara aldığımız və bu susmaq, dayanmısaq heç də bizim zəifliyimiz, hər hansı məsələ barədə fikrimizin olmaması demək deyildi. Müəyyən dövr – başların dumanlanması dövrü yaranmışdı. Həmin dövrdə bizi süni surətdə həmin konfliktə cəlb etmək istəyirdilər. Əlbəttə ki, hər hansı bir sərkərdə, partiya başçısı olsun, qoşun başçısı olsun, fərqi yoxdur, arxasındakı qüvvəyə arxayın deyilsə və irəli gedirsə, o, özü məğlub olmur, bütün tərəfdarlarını məğlubiyyətə uğradır. Azərbaycanda yaranmış həmin şəraitdə, H. Əliyevə yaranmış böyük ümidlər şəraitində və onun fikirlərinin tam açıqlanmadığı bir vaxtda bizi hansısa bir hərəkətlərə sövq etmək istəyirdilər. Biz buna heç cür yol verə bilməzdik. Biz gözləməliydik ki, həmin fikirlər aydınlaşsın. Biz hər hansı bir hərəkət etsəydik, bizi gələcəkdə baş verə biləcək hansısa uğursuzluğun səbəbkarı elan edəcəkdilər. Biz hər hansı bir hərəkət olmamış, fikirlər açıqlanmamış heç kimi heç nədə ittiham edə bilməzdik. Biz yalnız fərziyələr əsasında Azərbaycanı kimlərinsə harasa aparmaq istədiyini deyə bilməzdik.

Yenə də deyirəm, bizim bu məsələnin açıqlanmasına ehtiyacımız var idi. Bu məsələlərin açıqlanmasından sonra partiyanın içərisindəki reaksiyaya ehtiyacımız var idi. Müvəqqəti olaraq susmağımız yenə də deyirəm, bizim zəifliyimiz deyil, bizim gözləmə mövqeyimiz

heç də nə isə edə bilməməyimiz deyildi. Bu, bizim müəyyən dövr üçün taktiki addımlarımız idi.

Strategiyamız bəllidir, ancaq bu strategiya o vaxt əldə olunur, strateji məqsədə o vaxt çatırlar ki, həmin taktiki addımlar nə gecikmiş, nə də tələsmiş olsun, hər bir addım vaxtında atılsın. Biz həmin o müəyyən məsələlərə yeni iqtidar tərəfindən açıqlıq gözləyirdik. Gözləyirdik ki, onlar öz mövqelərini açıqlasınlar. Onların mövqeləri açıqlananndan sonra biz bütün partiyanın içərisində mövqelərin açıqlanmasını gözləyirdik. Çünki uzun müddət respublika içərisində təxribatçı qüvvələr tərəfindən, təxribatçı deyəndə, mən deyərdim ki, məqsədli qüvvələr tərəfindən partiyanın içərisində çox güclü işlər aparılırdı və belə bir ümumi əhval – ruhiyyə yaradılırdı ki, artıq bu partiyanın sonu yetib. Əhalinin arasında belə bir təbliğat aparırdılar ki,, bu partiya yaxın vaxtlarda dağılacaq, hətta partiyanın II qurultayı dağılma qurultayına çevriləcək. Ancaq bugünkü hadisə, iki gün gedən qurultay göstərdi ki, II qurultay partiyanı dağılma prosesinə çevrilmədi, əksinə partiyanın daha da möhkəmlənməsi qurultayına çevrildi. Partiyanın içərisində süni surətdə fraksiyalar yaratmaq, fraksiya adı altında söhbətlər açmaq cəhdləri olur, qurultayda artıq fraksiyaların yaranması haqqında söz – söhbətlər süni surətdə yayılırdı. Deyilirdi ki, bu fraksiyalar olacaq, ayrılacaq, nəse olacaq. Ancaq bu qurultay göstərdi ki, bu fraksiyalar yoxdur. Mən əvvəldən də inanırdım ki, bunların olması mümkün deyil. Ancaq bunlardan əvvəl Addım atılması, yəni qurultaydan əvvəl, mövqələrimizi qəti surətdə müəyyənləşdirməmiş addım atılması və bu tərəfimizdən yolverilməz idi. Dediym kimi iqtidar tərəf hələ strateji məsələlərə, yəni MDB məsələsinə, Azərbaycanın müstəqilliyi və mənafeyi məsələsinə münasibətini bildirməmiş, digər tərəfdən isə partiyanın ali orqanı olan qurultay və partiyanı təmsil edən nümayəndələr burada həmən məsələlərə mövqələrini qətiləşdirməmiş bizim addım atmağımız çox yersiz olardı.

Milli Məclisdə bu məsələlərə münasibətin qəti şəkildə bildirilməməsi də qurultay ilə bağlı idi. Biz qurultayı gözləyirdik. Ona görə gözləyirdik ki, qurultayın qərarları əsasında mövqeyimizi bildikər. Bugünkü qurultay da göstərdi ki, bəli, bizim əvvəldən tutduğumuz mövqedə və partiyanın üzvləri arasında həmin mövqeyə münasibətdə heç bir dəyişiklik yoxdur. Həmin dəyişikliklər bir şəxsiyyətin adı ilə bağlı ola bilərdi. Yəni Heydər Əliyevə

münasibətlə bağlı ola bilərdi. H. Əliyevə, mən bilirəm, partiyanın içərisində də, xalqın arasında da böyük hörmət var, mənim də böyük hörmətim var. Onunla bir çox ümidlər bağlanır. Ancaq bir adama bağlanan ümidlər o zaman qələbə çala bilər ki, həmin adam da xalqa ümid versin, xalqa dayaq olsun, xalqın qüvvəsinə arxalansın və xalqı öz ardınca aparsın. Xüsusən də müharibə məsələlərində.

“Ancaq şəxsiyyətdən asılı olmayaraq, kim olursa – olsun Azərbaycanın mənafeələrini zəiflətmək naminə hakimiyyətə gələcəksə, hakimiyyətini möhkəmlətməyə çalışsa, Azərbaycanın mənafeələrini hansısa başqa dövlətin mənafeələrinə qurban verməklə guya ki, bu müharibəni qurtararsa, Azərbaycanı yenidən böyük dövlətlərin protektoratına verəcəksə və yaxud da Azərbaycanın müstəqilliyinin itirilməsi istiqamətində addımlar atarsa, istəyir bu mənim qardaşım, istəyir atam və ya babam olsun mən onun əleyhinə çıxacağam.

Bu sözləri ona görə bu gün qətiyyətlə deyirəm ki, bəziləri belə düşünürdülər ki, indi artıq o dövr deyil, indi hakimiyyətdə Elçibəy deyil, indi tamamilə yeni dövr başlayır, indi repressiyalar başlaya bilər və s.

Mən demək istəyirəm ki, 4 il imperiyanın repressiyalarında çəkinməyən hərəkət nümayəndələri, Milli Azadlıq hərəkət nümayəndələri həmin imperiyanın, əyalət rəhbərlərinin repressiyalarından heç vaxt qorxan deyil. Keçmişə nostalgiya yatranda kimi,, bu gün bəailərinin ürəyində keçmişin xofu da qalıb. Ancaq bir şeyi nəzərdə saxlamaq lazımdır ki, keçmişdə həmin repressiyalar, təzyiqlər ona görə mümkün olurdu ki, siyasi təşkilatlar yox idi. İndi AMİP kimi siyasi təşkilat olan bir dövrdə nə onun nümayəndələrinə qarşı, nə də xalqa qarşı heç vaxt repressiya aparmaq mümkün deyil” *(Bu fikirlər mətbuatda senzura tərəfindən çıxarılıb)*

Bu cür xəyallardan da hamı çəkinməlidir. Əlbəttə ki, biz Azərbaycan dövlətçiliyi naminə istənilən hakimiyyətə həmişə kömək etməyə hazır olduğumuzu bildirmişik, bundan sonra da Azərbaycan dövlətçiliyi naminə hərəkət edənlərin hamısına kömək edəcəyik. Bu bizim vətəndaşlıq borcumuzdur. Ancaq Azərbaycanın müstəqilliyinə xələl gətirmədən.

Azərbaycanda, çıxışlarda qeyd olunduğu kimi, xüsusilə son dövrdə təslimçilik əhval – ruhiyyəsi təbliğ olunur. Azərbaycanın özünün ordu yarada bilməməsi, Azərbaycan vətəndaşlarının vuruşa bilməməsi, vuruşmaq istəməməsi ideyası təbliğ olunur.

Azərbaycan əhalisinin müharibə zonalarından qaçırtmaq təbliğ olunur və onların müdafiəsiz olması beyinlərinə yeridilir. Əlbəttə ki, doğrudan da müdafiənin zəif təşkil olunması, həmin təxribatların olması əhalinin yerlərdən qaçmağa məcbur edir. Ancaq bunu özbaşına buraxsaq, bu proses davam etsə, Azərbaycanın bütün əhalisi qaçqın vəziyyətinə düşəcək və bütün Azərbaycan əhalisi fələstinlilərin gününə düşəcək. Ancaq Azərbaycan elə də zəif edyl, bizim millətimiz elə də zəif deyil ki, bu cür xırda hücumların qarşısında panikaya düşüb birdən – birə böyük əraziləri tərk etsin və bu sonsuzluğa qədər uzansın. Bunun nə vaxtsa qarşısını almaq lazımdır. Qarşısını almaq üçün əhali ruhlandırılmalıdır. Təslimçiliyə qarşı təbliğat aparılmalı, amansız tədbirlər görülməlidir. Burada isə bizim partiyanın özünün, partiya təşkilatçılarının rolu olmalıdır. Eyni zamanda sülh danışıqları da aparılmalıdır. Sülhü əlbəttə ki, istəmək olar və lazımdır. Ancaq bu o demək deyil ki, düşmən tərəf gəldikcə ərazilər boşaldılsın, milyonlarla adam çöllərə tökülsün və deyilsin ki, biz sülh istəyirik, onlar isə müharibə edirlər. Kim də daxildə bunun haqqında danışarsa, millətin əleyhinədir, müharibənin qurtarmasını istəmir. Əksinə, müharibənin qurtarması, məğlubiyyətçilik əhval – ruhiyyəsini yaratmaqla olmur, təslimçiliklə olmur, çünki bu sülh deyil, sadəcə kaputulyasiya olur. Azərbaycanı bir dövlət kimi təslim etmək siyasəti olur. Ondan sonra isə qoyulan şərtlər qəbul olunmalıdır. Rusiyanın vasitəsilə “qoyulan şərtlər ondan ibarətdir ki, Azərbaycanın sərhədlərində rus qoşunları yerləşdirilsin, Dağlıq Qarabağ respublika kimi tanınsın, orda rus “sülhpərvər” qüvvələri yerləşdirilsin, dəhliz saxlanılsın, DQ – ın müstəqil dövlətə bərabər statusu olsun, ən əsası isə Azərbaycandan tələb olunan Xəzər üzrəində Rusiyanın tam hökmranlığının tanınması olsun. Yəni bu o deməkdir ki, Azərbaycan hər şeydən əl çəkməlidir, xüsusən də öz təbii sərvətlərindən əl çəkməlidir, müstəqilliyini itirməlidir. Və bunun nəticəsində guya ki, ermənilər Azərbaycanda tutduqları ərazilərdən çıxarılmalıdır” (Bu fikir senzuradan keçməyib). Bu cür təslimçilik əhval – ruhiyyəsi ilə aydındır ki, uzağa getmək olmaz. Ona görə də bizim qarşımızda duran əsas vəzifə, müharibə ilə bağlı bu cür təslimçilik əhval – ruhiyyəsinə qarşı çıxış etmək, bu əhval – ruhiyyəni yayanları ifşa etmək, Azərbaycanın müstəqilliyi əleyhinə olan təbliğatın qarşısını almaqdır. Bütün rayon təşkilatları Azərbaycan vətəndaşlarını, gənclərimizi çüharibədə daha fəal iştirak etməyə sövq etməli, təşkil etməlidirlər. Bu gündən sonra partiya təşkilatları, rayon

təşkilatları öz sıralarında da qayda – qanun yaratmalıdırlar. Biz hələ yoxlamalıyıq ki, nə qədər döyüş qabiliyyəti olan istiqlalçılarımız var ki, müharibədə iştirak etməyib, könüllü surətdə getməyib. Birinci bu çağırışla biz çıxış etməliyik. Ordunu əlbəttə ki, dağıtmaqla məşğul olurlar, ancaq bununla o vaxta qədər məşğul olacaqlar ki, könüllü surətdə gələnlər onları qəbul etməyə məcbur etsinlər. Könüllü surətdə gələnlər döyüşdə iştirak edənədənək təlim almalıdırlar. Ancaq küçələrdən 17 – 18 yaşında, fərqi yoxdur hansı yaşdasa, gəncləri yığıb avtobuslara doldurub birbaşa cəbhəyə avaranda, onlar əvvəldən bilirlər ki, əsgərlər oradan qaçacaqlar. Hətta qaçmayanları da özləri qaçırdırdılar ki, ümumi panika yaranmasın və deyilsin ki, bu xalq vuruşa bilmir. Bu sahədə partiyanın üzərinə çox böyük vəzifə düşür.

Digər tərəfdən partiyanın üzərinə qaçqınlara yardım məsələsində böyük vəzifə düşür. Əlbəttə ki, bu məsələ dövlət səviyyəsində həll olunmalıdır. Bir partiyanın qüvvəsində deyil ki, milyonlarla qaçqını təmin edə bilsin. Ancaq bu sahədə biz öz işimizi görməliyik. Dövlətin nəzərindən kənarda qalan adamlara yardım etmək bizim borcumuzdur və bunun da ciddi uçuotu dəqiq aparılmalıdır. Uçuotu aparılmalıdır ki, biz lazım olanda onlara göstərə bilək ki, nə qədər qaçqın dövlətin nəzarətindən kənarda qalıb və onlara heç bir yardım göstərilməyib. Bunları etmək üçün partiya təşkilatları öz işlərini yenidən qurmalıdırlar. Strateji məsələlər üzrə əlbəttə ki, yuxarıdan təlimatlar almaq olar. Ancaq gündə təlimat gözləməklə partiya təşkilatlarını idarə etmək olmaz. Onların özlərinin də ciddi düşüncələri olmalıdır. Bizim strateji xəttimiz, bizim Proqramımız, prinsiplərimiz bəllidir və bunun əsasında da işləmək lazımdır. Hər bir xırda məsələ üçün mərkəzdən təlimat gözləməyə ehtiyac yoxdur.

Yerlərdə də insan hüquqlarının pozulmasına qarşı biz öz münasibətimizi bildirməliyik. Bizim üçün fərqi yoxdur. İndi bu gün xəbər gəlib ki, hansısa cəbhədə olan deputatlar həbs olunub. Mən şəxsən onalrı müdafiə edəcəyəm. Necə ki, cəbhənin vaxtında keçmiş kommunist deputatları tutanda onların azadlığına mən nail olurdum, onları mən azad etdirirdim, mən müdafiə edirdim, çünki bizim üçün fərqi olmamalıdır ki, bu cəbhəçidir, kommunistdir, müsavətçidir. Qanunlarda istisna olmamalıdır və biz öz nümunəmizdə göstərməliyik ki, bu məsələlərdə obyektiv mövqedən çıxış edirik. Daxili siyasətdə də həmin repressiyalara qarşı çıxmalıyıq. Repressiyalara, hər hansı insan hüquqlarının

pozulmasına biz qəti surətdə və dərhal öz münasibətimizi bildirməliyik. Bu təkcə partiyanın rəhbər orqanlarına aid deyil, bu partiyanın həm də yerli təşkilatlarına aiddir. Qisasçılıqdan biz uzaq olmalıyıq. Dünən cəbhədən kimsə hansı vəzifədə olubsa, indi bu gün onu incidirlərsə, təkcə dünən onun vəzifədə olmasına görə kiminsə incitməsinə göz yuma bilmərik. Hər hansı bir insan öz cinayətinə görə cəza almalıdır. Ancaq sadəcə, hansısa vəzifədə olmasına, keçmişdə hansısa təşkilatın üzvü olmasına görə təqib olunursa, biz də etiraz səsimizi ucaltmalıyıq. Bununla da biz əhali arasında göstərməliyik ki, mövqeyimiz obyektiv mövqedir, qərəzli mövqe deyil və biz siyasi mənsubiyyətinə görə insanlara ayrışçılıq qoymuruq.

Bu əsas məsələlər idi, mən bu məsələlərə toxunmaqla bir daha sizin nəzərinizə çatdırmaq istəyirəm i, mən bu qurultaydan, partiyanın II qurultsyından çox böyük ruh yüksəkliyi ilə ayrılıram. Görürəm ki, sizin də içərinizdə bu ruh yüksəkliyi vardır, ruhunuz da nikbindir, gələcəyə də nikbinliklə baxırsınız. Gələcəkdə əlbəttə ki, nə isə çətinliklər, təqiblər, təzyiqlər ola bilər. Əsas məsələ inam məsələsidir. Əsas məsələ odur ki, qoyduğumuz məqsədə inanaq. Məqsədin ülviliyinə, aliliyinə inanaq. Və inanandan, həmin inam olandan sonra artıq heç bir təqib, heç bir repressiya, heç bir təzyiq bizim qarşımızı ala bilməz. Mən bu gün yenə də təkrar etmək istəyirəm ki, bu ruh yüksəkliyini siz mənə də verdiniz. Sizin özünüzdə də belə bir ruh yüksəkliyi yaranıb və fikrimcə artıq bundan sonra heç vaxt sönməyəcək. Bu partiyanın bütün üzvləri də, rəhbərliyi də xüsusən ali orqanın nümayəndələri də bizim qarşıma qoyduğumuz məqsədlərin ülviliyinə, müqəddəsliyinə inanırlar və bu yolda mən sizin hamınıza özümüzlə bərabər uğurlar arzulayıram.

III (Fövqəladə) Qurultayda AMİP Sədri E. Məmmədovun Siyasi Məruzəsi

Hörmətli qurultay nümayəndələri, Milli istiqlal Partiyasının nümayəndələri, qonaqlar və mətbuat nümayəndələri, Milli İstiqlal Partiyasının III Fövqəladə qurultayı öz işinə başlayır. Gündəlikdən məlum olduğu kimi bu qurultay növbəti parlament seçkiləri ilə əlaqədar çağırılıb. Hesab edirəm ki, bu gün MİP tarixində əlamətdar günlərdən biri olduğuna görə Azərbaycanın həyatında da əlamətdar gün kimi qəbul olunacaq. Çünki MİP ölkənin müstəqilliyi əldə olunduqdan sonra rəsmi şəkildə yaradılmış, qeydiyyatdan

keçmiş, Azərbaycanda partiyaçılıq ənənələrinin başlanğıcını qoymuş, ölkədə ilk dəfə hakimiyyətə gəlməyi qarşısına məqsəd qoymuş və bunu açıq surətdə elan etmiş ilk partiyadır. Bununla da MİP onun yaranmasına qədər mövcud olan və ya sonra yaranan digər siyasi təşkilat və partiyalardan fərqlənir. Bundan əlavə MİP yarandığı gündən Azərbaycanda parlament seçkilərinin keçirilməsini və müstəqil Azərbaycanın yeni Konstitusiyasının qəbul olunmasını tələb edən yeganə siyasi partiyadır. Digər siyasi təşkilat və partiyalardan fərqli olaraq MİP yeganə siyasi partiyadır ki, ölkə, dövlət və millət qarşısında məsuliyyətini dərk edib, vəzifələrini dəqiq surətdə bilib, yarandığı gündən ötən müddət ərzində həmin vəzifələrin yerinə yetirilməsi uğrunda tərəddüd etmədən fəaliyyətini davam etdirir. MİP – in bütün üzvləri bu partiyanın mövcudluğunu Azərbaycanın siyasi səhnəsində və son zamanlar artıq bütün dünyada qəbul edilmiş reallıq kimi dərk edir və artıq bu reallıq başqaları – bizi istəyənlər və istəməyənlər tərəfindən də dərk edilməyə başlandı.

Təəssüf ki, 70 illik fasilədən sonra Azərbaycanda milli azadlıq hərəkatı başladığı dövrdə həm cəmiyyətin özü, həm də onun siyasətə qoşulan hissəsi siyasi səhnədə olmağı və siyasi təşkilatların vəzifələrini axıradək başa düşə bilməyiblər. Çünki hərəkat yaranan dövrdə onun bir məqsədi var idi: Azərbaycan kommunist sovet rejimindən qurtularaq müstəqillik qazansın və demokratik sistemə keçid dövrü başlasın. Bu ən ali məqsəd idi və təbii ki, satqınlardan, imperiyaya qulluq edən dairələrdən başqa cəmiyyətin bütün təbəqələrini əhatə etmişdi. Məlum idi ki, bu hərəkat qələbə ilə başa çatdıqdan sonra artıq Azərbaycanda yeni dövr başlayacaq və həmin dövr müstəqil dövlət quruculuğu, yeni cəmiyyət formalaşması dövrü olacaqdır. Bu dövrdə yeni siyasi partiya və təşkilatlar meydana çıxacaq və onalrın üzərinə artıq əvvəlkindən fərqli vəzifələr düşəcək. Təəssüf ki, müstəqillik əldə edildikdən sonra yaranan siyasi təşkilatların böyük əksəriyyəti öhdələrinə düşən vəzifələri sonadək dərk edə bilmirdilər, onlarda hərəkatçılıq ruhu qalırdı, ancaq bu hərəkatın kimə qarşı istiqamətlənməsi məlum deyildi. Cəmiyyətdə belə təsəvvür yaranırdı ki, ruhuna görə hərəkatçı olduqları üçün bu partiyalar bir – birlərinə qarşı açıq düşmən mövqeyində dayanmalı, kimə qarşı isə mübarizə aparmalıdırlar, müxalifətdə olan iqtidara düşmən kəsilməlidir, iqtidarda olanın da vəzifəsi müxalifəti məhv etməkdir. Bu, cəmiyyətdə iqtidar – müxalifət münasibətləri və partiyalar haqda formalaşan fikir idi. İlk

dəfə belə təsəvvürlərə qarşı açıq çıxış edən MİP oldu və elan etdi ki, hər bir partiyanın vəzifəsi hakimiyyət uğrunda mübarizədir. Amma bu mübarizə zorakı və qeyri – qanuni yolla yox, demokratik yolla, seçkilər vasitəsilə həyata keçirilməlidir. Hər bir partiyanın, cəmiyyətin idarə olunmasında öz hüquqlarından istifadə etmək haqqı var və bu da seçki yolu ilə həyata keçirilməlidir. Məhz bu hüquqları bir çox siyasi partiyalar başa düşmürdülər. Ona görə də siyasi partiyalar haqqında cəmiyyətdə çox müxtəlif və ziddiyyətli fikirlər yaranmağa başlamışdı. MİP bu dövrdə dərk etdi ki, Azərbaycan dövləti və milləti qarşısında onun üzərinə mühüm missiya düşür və həmin missiya cəmiyyəti yeni dövrə aparmaqdan və xalqı inandırmaq üçün ona qanuni yolla hakimiyyətə gəlməyi göstərməkdən ibarətdir. Bir çox digər partiyalar iqtidarı hansı yolla olursa – olsun kənarlaşdırmağı və öz iqtidarını ömürlük elan edib orada möhkəmlənməyi qarşısına məqsəd qoyurdusa, MİP bunları fərqli şəkildə başa düşürdü və indi də fərqli şəkildə dərk edir. Hər bir siyasi təşkilat cəmiyyətdə tutduğu mövqedən asılı olaraq gələcəkdəki vəziyyətə, dövlətə, millətə və xalqa görə məsuliyyət daşıyır. Ona görə də MİP xalqa bəyan edir ki, vəzifə hakimiyyətə gəlib orada möhkəmlənmək deyil, ölkənin qarşısında duran problemlərin həlli yollarını axtarır və xalqa elan etməkdən ibarətdir. Təəssüf ki, Azərbaycanda yaranan bəzi siyasi partiyalar həmin problemləri müəyyən etməklə və buna görə də hakimiyyəti tənqid atəşinə tutmaqla vəzifələrini bitmiş hesab edirlər. MİP isə onlardan fərqli olaraq ilkin vəzifəsini ölkənin qarşısında duran problemləri müəyyən etməkdə, ikincisi onların həlli yollarını axtarmaqda, üçüncü vəzifəsi isə xalqa həmin problemləri izah edərək, həlli yollarını göstərərək xalqın səsini qazanıb, seçkilərdə qalib gələrək qarşıda duran problemləri həll etməkdə görür. Bu səbəbdən də cəmiyyətin sabit bir hissəsi MİP – i bir partiya kimi qəbul edir, onun tərəfdarıdır, digər hissə - böyük əksəriyyət partiyamızın mövcudluğunu görür, tərəfdarımız olub – olmamasından asılı olmayaraq MİP – in qüvvəsini dərk edir və hətta rəqiblərimiz də, düşmənlərimiz də bunu etiraf etmək məcburiyyətində qalıblar.

Azərbaycanın qarşısında duran problemləri həll etməkdə hər bir partiyanın ikili rolu olur: əvvəla, hakimiyyətdə olmadan problemlərin həllində iştirak, ikincisi isə hakimiyyət vasitəsilə həmin problemləri həll etməkdən ibarətdir. Hakimiyyətsiz problemlərin həllində iştirak məsələsi Azərbaycanda seçkilərin keçirilməsi məsələsi idi. MİP yarandığı gündən

dəfələrlə elan edib ki, bu dövrdə Azərbaycanın qarşısında duran əsas problem hakimiyyəti legitimləşdirməkdir. Yalnız Prezident seçkiləri ilə dövlətdə legitim hakimiyyət olmur və legitim hakimiyyət azad və ədalətli Parlament seçkiləri vasitəsilə yaradıla bilər. Bu seçkilər keçirilmədən sabit dövlət yaradıla, sabit dövlət quruculuğu prosesi gedə bilməz. Ötən 3 illik müddət Azərbaycanda sabit dövlətin yaradılmadığını və onun tez – tez çevriliş cəhdlərinin baş verdiyi bir ölkəyə çevrildiyini sübut etdi. Hər dəfə belə cəhdlər olduqda Azərbaycana dünya tərəfindən istehza başlandı. Bu bütün ölkəyə qarşı istehza yaradılması deməkdir, dövlətə təhqirdir və Azərbaycanda parlament seçkilərinin keçirilməməsinin və qanuni hakimiyyət yaradılmasının nəticəsidir.

Nəhayət, seçkilərin günü təyin edildi, ancaq bu da problemin tam həlli demək deyil. Çünki indiyədək bir neçə seçki keçirilib, lakin əksər problemlər həll olunmamış qalıb. Seçkilərin təyin etməkdən başqa, həm də onun qanuni, azad və ədalətli keçirilməsini təmin etmək lazımdır. Bəzi partiyalar hansısa vəzifələrin yerinə yetirilməsini başqalarından tələb edirlər. Biz isə onlardan fərqli olaraq bildiririk ki, demokratik seçkilərin keçirilməsi təkcə hökumətin səlahiyyəti və vəzifəsi deyil, həm də müxalifətdə dayanan, Azərbaycan cəmiyyətində özünəməxsus yer tutan siyasi təşkilatların vəzifəsidir. Növbəti mərhələdə bu problemi görürük və Azərbaycan xalqına da onun həlli yollarını göstəririk. Çünki son dövrlərdə aparılan təbliğat ondan ibarətdir ki, seçkilərdə hökumət nə istəsə edəcək, hər şey saxtalaşdırılacaq. Prezident və onun komandası kimləri lazım bilsə, həmin şəxslər də seçiləcəklər. Biz də deyirik ki, bu mümkün variantlardan biridir, ancaq o demək deyil ki, bu variantın qəbul olunması ilə barışmalı, hökumətin tərtib etdiyi siyahı ilə razılaşmalıyıq. Bu cəmiyyət və Azərbaycan xalqı qarşısında vəzifəmizi yerinə yetirməmək demək olardı. Deməli MİP parlamentin qanuni olub – olmamasına görə məsuliyyət daşdığını dərk edir. Çünki xalqı inandırmasaq, seçkilərə cəlb etməsək və onların dəstəyini almasaq, seçkilərin nəticələri doğrudan da saxtalaşdırılır, nəticələr xalqın xeyrinə olmaya bilər. Bəllidir ki, keçmiş sovet rejimindən qurtulan ölkələrdə olduğu kimi, Azərbaycan hökumətinin məqsədi xalqın 70 il kommunist diktaturası şəraitində yaşamasından, müharibə vəziyyətində olmasından, iqtisadi çətinliklərdən sui – istifadə edib cəmiyyətdəki məsələlərin həllinə biganəlik yaratmaq, bununla da xalqı seçkilərdən soyutmaqdan ibarətdirsə, hakimiyyətə hazırlaşan müxalif partiyaların vəzifəsi xalqın

qüvvəsindən istifadə edib, onun fəallığını artırıb seçkilərdə saxtakarlığın qarşısını almaqdan ibarətdir. Bir məsələ də məlumdur ki, iqtidar o zaman öz səlahiyyətlərindən tam və sərbəst şəkildə sui – istifadə edir ki, ona maneçilik törədən olmasın. İqtidarın məqsədi bu gün Azərbaycanda seçkilərə inamsızlıq yaratmaqdan ibarətdir ki, xalq seçkilərə gəlməsin, xalqın seçkilərə gəlmədiyi təqdirdə isə saxtakarlıq üçün onların əl – qolu açılsın və qarşılarında duran “vəzifələrini” bildikləri kimi həyata keçirsinlər. Bunu şərait yaratmamaq və qarşısını almaq isə müxalifətdə duran hər bir partiyanın, ilk növbədə MİP – in vəzifəsidir. Semkilərdə saxtalaşdırma halları baş verərsə, buna görə yalnız hökuməti ittiham etməməli, həm də özümüzü günahlandırmamalıyıq. Bu, Azərbaycanda yeni qurulacaq parlamentin legitim olması probleminin həlli yollarından biridir və biz də bu yolu göstəririk.

Üç illik tarix göstərdi ki, partiyamız tərəfindən qaldırılan məsələlər, problemlərin həlli yolları həmişə düzgün olub. Lakin iqtidarda olanlar bunu düşmənçilik və qısqançlıqla qəbul ediblər. Hətta düzgün və iqtidarın xeyrinə olan təkliflərimiz belə siyasi kütlük və korluq nəticəsində qəbul olunmayıb. Bunun nəticəsi də həmişə tək cə iqtidar üçün deyil, bütövlükdə Azərbaycan üçün faciəli olub. Ancaq bu o demək deyil ki, göstərdiyimiz yollar, problemlər haqqında fikirlərimiz qəbul olunmursa, biz susmalıydıq və gözləməliydik ki, hakimiyyətə nə vaxtsa gələcəyimiz təqdirdə problemləri bildiyimiz kimi həll edək. Bu 3 il ərzində xalq bizim nə dərəcədə haqlı olduğumuzu gördü, iqtidarda olanlar isə təkliflərimizə qısqançlıqla yanaşdılar. Səbəblərdən biri də bu oldu ki, yarandığı gündən MİP – i cəmiyyətdə tutduğu mövqedən döndərməyə nail ola bilmədilər.

Qısaca partiyamızın tarixinə nəzər sala bilərik: 1991 – ci ilin oktyabrında partiyanın yaradılması elan olundu. 1992 – ci ilin iyulunda I (təsis) qurultayı keçirildi və həmin qurultayın keçirilməsi ilə II (növbədənəkənar) qurultaya qədər olan dövr keçmiş hakimiyyətin – AXC – Müsavat iqtidarının dövrü oldu. Həmin dövr hamının gözü qarşısındadır. Bu dövrdə MİP cəmiyyətdə öz yerini tutdu, möhkəmləndi, lakin partiya yeni yarandığından onun sıralarına bir çox səbatsız qüvvələr daxil ola bilmişdi. Onların qısa müddətli məqsədləri var idi və həmin məqsədlər şərait yaranan kimi həyata keçirilməli idi. 1993 – cü ildə bunun şahidi olduq. Həmin səbatsızlıqdan istifadə etmək istəyən qüvvələr isə partiya zərbə vurmaq, MİP – i Azərbaycanın siyasi səhnəsindən

silməyə cəhd gösötərirdilər. Çünki MİP Azərbaycanda elə bir mövqeyə malik idi ki, istənilən iqtidar üçün təhlükə kəsb edir, onların özbaşınalığı üçün şərait yaranmasına imkan vermirdi. Üstəlik MİP xalq tərəfindən də müdafiə olunurdu. Bu səbəbdən də, 1993 – cü ildə hakimiyyətə gələn yeni qüvvələrin məqsədi partiyamızı sıradan çıxarmaq, daxildən parçalamaq idi. Ancaq MİP arxadan vurulan zərbədən, daxildən vurulmağa cəhd göstərilən zərbədən yayına bildi, sıraları daha da saflaşdı və möhkəmləndi. İndi MİP Azərbaycanda elə bir mövqeyə malikdir ki, hər hansı bir şəxsin vəzifəsindən, hətta prezidentin istəyindən asılı olmayaraq onu dağıtmaq mümkün deyil. Çünki partiyamızı xalq yaradıb, onu hansısa prezident yaratmayıb ki, istədiyi vaxt dağıtsın. Bu partiyanı digər partiyalardan fərqləndirən əsaslı cəhətlərdən biri də odur ki, o müxalifətdə, hakimiyyətdə olmayanlar tərəfindən yaradılıb. Yaradıldıqdan sonra isə hakimiyyətdə olmayıb və hakimiyyətdə olmayan partiyanın ölkədə bir nömrəli partiya hesab edilməsi iqtidar tərəfindən qəbul olunmursa da, bütün dünya tərəfindən qəbul olunur. Ona görə də MİP – i dağıtmaq mümkün deyil.

Hakimiyyətdə olarkən siyasi partiyaları yaratmaq asan başa gəlir. Gördüyünüz kimi, bu gün partiyaların əksəriyyəti iqtidarda olanlar tərəfindən yaradılıb və bu səbəbdən də onların rəhbərləri hakimiyyəti tərk etdikdən sonra ildırım sürətilə zəifləyirlər. Onlardan fərqli olaraq müxalifətdə yaranan və möhkəmlənən partiya hakimiyyətə gələndən sonra ildırım sürətilə möhkəmlənəcək, lakin partiya tək cəmiyyətə gəldiyinə görə deyil, xalqa verdiyi vədləri yerinə yetirdiyi üçün möhkəmlənməlidir. Lakin bir sıra digər partiyalar iqtidarda olduqları dövrdə ona görə zəifləyirlər ki, hakimiyyətə gələrkən verdikləri vədləri yerinə yetirə bilmirlər və ya yerinə yetirmək istəmirlər. Çünki onların böyük əksəriyyətinin məqsədi xalqa yox, özünə və qohum - əqrəbasına xidmət etməkdən ibarət olur. Ancaq biz hakimiyyətə gələndəki problemləri olduğu kimi xalqa çatdırdığımıza və həlli yollarını indidən göstərdiyimizə görə xalqın böyük hissəsi hakimiyyətə gələndən sonra bu problemləri həll etmək iqtidarında olduğumuza inanır, digər hissəsini inandırmaq isə partiya rəhbərliyinin və sırası üzvlərinin əsas vəzifələrindən biridir.

Bu 3 il ərzində ikinci zərbə, yadıңызdadırsa, keçən ilin may ayındakı hücumlarla başladı və partiyamız hakimiyyətdə olanlar üçün təhlükə yaratdığından, bu böhtan kampaniyası

və şantajlar əvvəlki məqsədini daşıyırdı: MİP – i sıradan çıxarmaq. Lakin bu hücumlar da nəticə vermədi. Partiyamızın digərlərindən fərqli olaraq bir xüsusiyyəti də var ki, bizə iki tərəfdən – həm iqtidar, həm də iqtidarın düşmənləri tərəfindən hücumlar olur. Bizə hücumlar zamanı bu iki düşmən tərəfin mövqeləri üst – üstə düşür, hətta az qala birləşirlər. Çünki ikisinin də gözündə ən təhlükəli partiya Milli İstiqlal Partiyasıdır. Hər ikisi – iqtidar da, barışmaz müxalifət də bilir ki, Azərbaycanda indiyədək qanuni seçkilər keçirilsəydi, MİP iqtidara qanuni yolla gələcəkdi. Azərbaycanda bu gün iqtidara haqqı və hüququ çatan yeganə qüvvə Milli İstiqlal Partiyasıdır. Bu haqdan MİP indiyədək qeyri – qanuni istifadə etməyib və bundan sonra da etməyəcək. Artıq qanuni yolla məsələlərin həlli yolları gəlib çatıb, bu da 1995 – ci il noyabrın 12 – dir. Həmin gün partiyanın və partiyanı dəstəkləyən xalqın bütün qüvvələrini səfərbərliyə alıb qarşımıza qoyduğumuz məqsədə nail olmalıyıq. Çünki seçkilərdən qazanan Milli İstiqlal Partiyası yox, bütün Azərbaycan olacaq. MİP – in seçkilərdə qələbəsi Azərbaycanın qələbəsi deməkdir. Çünki Azərbaycanın gələcəyi MİP – in gələcəyi, MİP – in gələcəyi isə Azərbaycanın gələcəyidir. Bunu da partiyanın bütün seçkili orqanlarının nümayəndələri, bütün üzvləri bilməli, həyata keçirmək üçün qüvvələrini əsirgəməməlidirlər. İnanıram ki, məqsədimizə nail ola biləcəyik, çünki qarşımızda duran problemin həlli Azərbaycanın problemlərinin həlli deməkdir. Bu isə hər birimizin müqəddəs vəzifələrindən biridir.

Dediyim kimi, MİP - ə çox qısqanclıq və qorxu hissi ilə yanaşırlar. Bunun səbəblərindən biri də MİP – in təkəcə Azərbaycan cəmiyyətində yox, bütün dünya tərəfindən Azərbaycanda ən mütəşəkkil partiya kimi qəbul olunması faktıdır. Bu faktın xarici dövlətlərin, bütün dünyada fəaliyyət göstərən ən nüfuzlu siyasi partiyaların nümayəndələri və rəhbərləri tərəfindən etiraf olunması iqtidar və onun düşmənləri tərəfindən böyük qısqanclıqla qarşılır. Bu faktın xalqa çatdırılmasına hər vəchlə mane olmağa cəhd göstərilir. Milli İstiqlal partiyası dünyada tanınan, qəbul olunan bir partiyadır və bu partiyaya ölkənin hüduqlarından kənarda azərbaycanın gələcəyi kimi baxırlar. Nə qədər qısqanclıqla qarşılansa da faktlar göz qabağındadır.

MİP geniş beynəlxalq əlaqələrə malikdir. MİP Avropa, Şimali və Cənubi Amerika, Asiyada fəaliyyət göstərən bir sıra partiyalarla əlaqə yaradıb. Xüsusilə də, Avropanın böyük dövlətlərinin nüfuzlu partiyaları ilə əlaqələrimiz yeni mərhələyə qədəm qoyub.

Avropanın ən qədim partiyalarından biri olan Böyük Britaniyanın Mühafizəkarlar Partiyası ilə Avropanın ən gənc partiyalarından biri olan MİP arasında əməkdaşlıq haqqında bərabər tərəfli müqavilənin imzalanması, sonradan bu əlaqələrin inkişafı etdirilməsi qısqançlıqla qəbul olunur, lakin xalq arasında böyük rəğbətlə qarşılanır. Son dövrlərdə isə beynəlxalq əlaqələrin uğurlu nəticəsi kimi MİP Beynəlxalq Demokrat İttifaqının VI Zirvə toplantısının dəvət edilib və müşahidəçi qismində bu təşkilata üzv qəbul olunub. Bundan sonra o Beynəlxalq Demokrat İttifaqının və Avropa Demokrat İttifaqının tədbirlərində yalnız partiyanın rəhbərləri səviyyəsində deyil, həm də işçi orqanları səviyyəsində, onların tərkibində yaradılan qadınlar və gənclər təşkilatı vasitəsilə də iştirak edəcək. Bu o deməkdir ki, Milli İstiqlal Partiyası beynəlxalq standartlara cavab verən partiyaadır. Bu fakt özü sübut edir ki, bütün dünyada, xüsusilə demokratiyanın inkişaf etdiyi dövlətlərdə MİP artıq dünya standartlarına, demokratik tələblərə uyğun partiya kimi qəbul olunur. Nəzərə alın ki, BDİ – də təmsil olunan partiyaların böyük əksəriyyəti öz ölkələrində hakimiyyətdə olan partiyalardır. Bizim seçkilərdə qələbəmizdən sonra inanıram ki, MİP – in həmin partiyalarla əlaqəsi partiyalararası əlaqələrdən dövlətlərarası əlaqələrə çevriləcək. Ancaq seçkilərə bəslədiyimiz innam seçkilərdə qələbənin şərtlərindən biri olacaq. Həlləddici şərtlər seçkilərə hazır olmaqdan, xalqı seçkilərə cəlb etməkdən, qüvvələri səfərbər etməkdən və seçkilərin keçirildiyi dövrdə qarşıya qoyulan bütün vəzifələri həyata keçirməkdən ibarətdir. Ona görə də partiyanın yerli təşkilatlarının üzərinə çox böyük vəzifələr düşür. Partiyanın rəhbərliyi yerli təşkilatların köməyi olmadan bütün məsələləri həll edə bilməz və əgər rəhbərlik partiyanın qələbəsinə inanırsa, bu o deməkdir ki, sizin gücünüzdə inanır. Partiya, qarşısına seçkilərdə qələbə çalmaq vəzifəsini qooyubsa,,,,, sizin vasitənizlə bu qələbəyə nail olacaq və sizin gücünüzdə, mütəşəkkilliyinizə inandığı üçün partiya rəhbərliyi seçkilərdə MİP – in qələbə qazanacağını bütün ölkəyə elan edib.

Əlbəttə ki, xalq mövcud vəziyyətdən narazıdır. Əhalinin 95 faizi dilənçilik həddində yaşayır, sənayenin 60 faizindən çoxu işləmir, kənd təsərrüfatı dağılmış vəziyyətdədir, ümumiyyətlə ölkə iqtisadiyyatı tükəndən asılıdır. Bu vəziyyətdə xalqın narazı olmağa haqqı var. Lakin xalqa narazılıqla və şikayət etməklə iş bitməməsini izah etmək, bunun səbəblərini öyrətmək lazımdır. Çünki xalq təkcə iqtisadi vəziyyətdən narazı deyil, habelə

ölkədə rəhbərlərin və məmurların özbaşınalıqından, qanunlara riayət olunmamasından narazıdır. Lakin biz xalqın narazılıq dalğasında hakimiyyətə gəlmək fikrində deyilik. Xalqa Azərbaycanda yaranmış bu vəziyyətin səbəblərini izah etmək lazımdır. Xalq, eyni zamanda ölkədəki rüşvətxorluqdan, korrupsiyadan, yerlibazlıqdan, qohumbazlıqdan, tayfabazlıqdan narazıdır. Bunların da öz səbəbləri var. Kimsə düşünürsə ki, zor gücünə bunların qarşısını almaq olar, səhv edir. Əlbəttə ki, qanunla cəzalar verilməlidir. Qeyd etdiyimiz naqisliklərin səbəbləri ölkənin hansı sistemə keçməsinin məlum olmamasıdır. Çünki dövlət aparatında çalışanların böyük əksəriyyəti köhnə sistemdən qalmış bürokrat məmurlardır. Və onlar hər vəchlə keçmiş sistemin yaşamasına çalışırlar. Həmin şəxslər bizim yeni dövrə, yeni iqtisadi münasibətlərə keçməyimizi istəməirlər. Ona görə ki, həmin təqdirdə onlar qeyri – qanuni gəlir mənbələrindən məhrum olacaqlar. Təkrar edirəm, biz ümumi narazılıqları fakkt kimi göstərməklə xalqın dəstəyini qazana bilmərik, narazılığı yaradan səbəblərin həlli yollarını göstərməliyik. Bu yollar isə ondan ibarətdir ki, ölkə doğrudan da yeni sistemə keçməlidir. Bazar iqtisadiyyatına keçmək isə o demək deyil ki, hər şey başlı – başına buraxılmalıdır. Demokratiyanın əsasını da iqtisadiyyat təşkil edir. Ac ölkədə demokratiyanın olması mümkün deyil, demokratiya adı altında anarxiya ola bilər. Demokratik dövlət qurmaq istəyiriksə, ilk növbədə bazar iqtisadiyyatına keçid demokratiya ilə başlamalıdır. Bu isə o deməkdir ki, iqtisadi azadlıqlar verilməli və həmin azadlıqlardan hamı bərabər istifadə etməlidir. Ancaq bu gün gəlin görək Azərbaycanda nə baş verir? Ölkədə iqtisadi azadlıq adı altında özbaşınalıq hökm sürür və həmin “azadlıqlardan” ancaq 3 – 4 ailə istifadə edir. Azərbaycanın bütün sərvətləri yaxın gələcəkdə həmin 3 – 4 ailənin əlində toplanacaq, xalqın 99 faizi dilənçiyə, 1 faizi isə milyonçuya çevriləcək. Bu isə son nəticədə inqilaba gətirib çıxara bilər.

Biz Azərbaycanda sabit dövlət qurmaq istəyirik. Onun əsasını orta təbəqə təşkil edir. Hələ sovet hakimiyyəti dövründə Azərbaycan başqa respublikalarla müqayisədə çox kiçik orta təbəqəyə malik idi. O ölkədə sabitlik mümkündür ki, orada orta təbəqə böyük olur. Bizim də qarşımızda duran əsas vəzifələrdən biri həmin iqtisadi keçid nəticəsində orta təbəqənin genişlənməsinə nail olmaqdır. Deyirlər ki, Azərbaycanın böyük iqtisadi potensialı, sərvəti var. Əgər həmin iqtisadi potensialın cəmi 15 – 20 faizindən istifadə olunursa, bunu Azərbaycan xalqına qarşı düşmənçilik kimi qiymətləndirmək olar. Bunun da bir səbəbi

var. İqtidar xalqı ac vəziyyətdə saxlamaqla cüzi miqdarda verdiyi çörəyə görə minnət qoymaq istəyir. Əslində isə, hökumət xalqa yox, xalq hökumətə çörək verir. Çünki onu hakimiyyətə xalq gətirib və hakimiyyətdə olarkən xalqa çörək vermək hökumətin vəzifəsidir. Ona görə heç kəsə minnət qoyulmamalıdır.

İndiki vəziyyətin davam etməsinin səbəblərindən biri, qeyd etdiyim kimi, sistem dəyişiklikliyində bəzi qüvvələrin maraqlı olmamalarıdır. Yəni iqtisadi sistemə keçid Azərbaycanda demokratiyanın bərqərar olması deməkdir. Ancaq demokratiya qanunlardan başlayır. Xalq hökumətə inanmaq üçün onların qanunlara necə riayət etməsini görməlidir. Bizdə isə xalq iqtidarda olanların özlərinin qanunları pozduğunu görür və xalqın içərisində qanunlara biganəlik, inamsızlıq yaranır. Bu da son nəticədə ümumi apatiyaya gətirib çıxarır ki, belə vəziyyətdə də hakimiyyətdə olanlar istədiklərini edə bilirlər. Qarşımızda duran vəzifələrdən biri xalqın inamını bərpa etməkdir və bu inam vasitəsilə seçkilərdə qələbə qazanmaqdan ibarətdir. Sual olunur: MİP bunu hansı yollarla həyata keçirəcəkdir? Əvvəla, yollardan biri odur ki, cəmiyyətdə qanunlara hörmətdən əlavə, milli barışığa nail olmaq lazımdır. Bizim rəqabətimiz heç vaxt düşmənçilik səviyyəsinə qalxmayıb. Rəqabət olmayan yerdə inkişaf olmur. Lakin həmin rəqabəti düşmənçiliyə çevirmək olmaz. Bu, hakimiyyətdə olanların müxalifətə düşmən kimi baxmasından başlayır. İndidən haçıya söz verə bilərik ki, hakimiyyətə gələndən sonra rəqiblərimizə düşmən kimi baxmayacağıq. Rəqib kimi baxanda da onlar bizim dostumuza çevrilirlər. Çünki rəqibsiz inkişaf olmur. Bu səbəbdən də ağıllı hökumət özü güclü rəqibin mövcudluğunda maraqlı olmalıdır.

Qeyd etdiyim kimi, Azərbaycanda demokratiyadan dəm vuranlar bunu anarxiya və özbaşınalıq kimi başa düşür və xalqa da belə təlqin etməyə çalışırlar. Lakin demokratiya ilk növbədə qanunların aliliyi, hər kəsin öz hüquqlarından istifadə edə bilməsidir. İlkin vəzifə ondan ibarətdir ki, Azərbaycan vətəndaşı evində rahat otura bilsin, əmin – amanlıq olsun, heç bir narahatçılıq hissi keçirməsin. Əmin olsun ki, hansısa polis, yaxud prokuror və ya digər inzibati orqanın əməkdaşı evinə basqın edib uşaqlarını yanında onu təhqir etməyəcək. Biz indidən söz verə bilərik ki, belə halların qarşısını alacağıq. Həmin şəxslərin bir neçəsi doğrudan da cəza alsa, onlar öz hüquq və vəzifələrini anlasalar, bunun qarşısını almaq olar. Təəssüf ki, iqtidarda olanlar çox vaxt qanunlara məhəl qoymurlar.

Ən qorxulusu odur ki, azərbaycanda bu gün ümumi xof qorxu yaranıb. İstənilən adamın başına istənilən oyunu açə bilərlər və buna görə də heç bir şəxs cəza almır. Lakin xof yaradan adamlar daxilən iradəcə zəif olurlar. Çünki normal şəraitdə rəqabətdən qorxurlar. Ona görə də özləri haqqında həmin mifi yaradırlar ki, qorxu vasitəsilə başqalarını hərəkətə gəlməkdən çəkindirsinlər. Amma sonda bu qorxunun heç bir əsasa söykənmədiyi məlum olur. Buna görə də qorxmağa dəyməz. Qorxu olmadıqda mif yaradan adam yavaş – yavaş kiçilməyə başlayır və başqaları ilə bərabər səviyyədə dayanır, hətta bəzən başqalarından da aşağı səviyyədə görünür. Bizim vəzifələrimizdən biri də həmin qorxunu aradan götürməkdən ibarətdir. Xalqı inandırmaq lazımdır ki, onu 1 gün, 5 gün, 10 gün soymaq olar, əvvəl – axır isə soyğunçular cəzalarını alacaqlar. İndiyə qədər də, son dövrdə də xalqın başına müsibət gətirənlərin, xalq malını soyub talayanların cəzasız qalması mövcud iqtidarın bəzi nümayəndələrinə sərf edilir. Bununla onlar xalqa göstərmək istəyirlər ki, özləri qaçanda axtarılmayacaqlar. Mən isə deyirəm ki, onlar axtarılacaq və dünyanın harasında olursa – olsun tapılıb cəzalarını alacaqlar. Hər kəs öz əməlinə görə cavab verməlidir və cavab da verəcəkdir. Hakimiyyətdə olanın xalq tərəfindən seçilməsi o demək deyil ki, xalq bütün hüquqlarını ona tapşırır və o bu hüquqlardan istədiyi kimi istifadə etməli, xalqı öz köləsinə, müti quluna çevirməlidir. Hakimiyyətə bir şəxəsi xalq gətirirsə, onu hakimiyyətdən də xalq uzaqlaşdırə bilər. Əsas odur ki, iqtidarı göstərdiyi fəaliyyətə görə xalq dəstəkləsin və müəyyən dövrdən sonra hakimiyyətdən getməli olanlar bunun səbəbləri haqqında fikirləşsinlər. Biz də bütün fəaliyyətimiz dövründə xalqın rəyini öyrənməyə əsaslanırıq və son dövrlərdə aparılan tədqiqatlar, rəy sorğuları göstərir ki, MİP bir nömrəli partiya kimi qəbul olunur. Sorğuların nəticələri göstərir ki, xalqın ümid yeri kimi qalmız partiya MİP – dir və xalqın əksər hissəsi bu partiyaya inanır. İnamın olması da hələ məsələlərin həlli demək deyil. Xalqın inamını gertçəkləşdirmək lazımdır. Bundan ötrü isə xalqı seçkilərə cəlb etmək, onları seçki məntəqələrinə gətirmək tələb olunur. Yalnız bundan sonra xalqın inamı maddiləşər, seçici səsini, bizim dəstəyimizə çevrilə bilər. Başqa yol yoxdur.

Aparılan ictimai rəy sorğularından görünür ki, xalqı əsasən 2 problem maraqlandırır. Birinci problem müharibə və işğal olunmuş ərazilər, ikincisi isə, sosial – iqtisadi problemlərdir. Müharibə problemindən bir çoxları indiyə qədər hakimiyyətə gəlmək üçün

körpü, başqalarına qarşı böhtan kampaniyası üçün vasitə kimi istifadə ediblər. Ancaq bu, uzun müddət davam edə bilməz. Problemin həlliini bütün xalq gözləyir. Bu ümummilli problem olduğuna görə, hökumət onu istədiyi kimi həll etmək səlahiyyətinə malik deyil, onun həllində hamı iştirak etməlidir. Gördüyümüz kimi, bu problem üzrə iqtidar və müxalifətin mövqelərində elə bir fərq hiss olunmur. Tələblər eynidir: Azərbaycanın ərazi bütövlüyü, işğal edilmiş torpaqların azad edilməsi qaçqınların öz yurdlarına qayıtması. Ancaq məsələ bundadır ki, problemin həllində uzadılmaya yol verilir, vəziyyət getdikcə konservləşməyə doğru gedir. Bu isə gələcəkdə Azərbaycanın ən ağır problemiə çevrilə bilər və biz bir partiya olaraq bu problemin həlliini təkcə siyasi yolla görmürük.

Məsələnin həlli həm də hərbi yoldadır. Hərbi yol dedikdə, bu elə başa düşülməlidir ki, müharibə olmalı, qan tökülməli və ordudan istifadə edilməlidir. Hərbi yol həm də o deməkdir ki, dövlətin hərbi qüvvələri siyasətdən kənar olmalı, ikincisi isə, onların firmalaşması prosesində peşəkar ordu yaradılmalıdır. Ordu qoyulan tələbatlara uyğun, döyüş qabiliyyətli ordu olmalıdır. Lakin təəssüf ki, belə bir ordunun yaradılması prosesi olduqca gecikdirilir və bu da ona gətirib çıxarır ki, Azərbaycan danışıqlar stolu arxasında zəif tərəf kimi əyləşir. Məlumdur ki, zəif tərəfin də qarşısında həmişə ağır şərtlər qoyulur. Hər hansı bir dövlətin gücü onun ordusunda və iqtisadiyyatındadır, ordunu yaratmaq üçün güclü iqtisadiyyat tələb olunur. Əsgər yedizdirilib, geyindirilməzsə, yaxşı təlim keçməsə, həmin əsgərlərdən yaxşı ordu təşkil edilə bilməz. Orduda intizam yaratmaq üçün güclü iqtisadi baza yaratmaq lazımdır. Çünki bizimlə müharibə aparan dövləti başqa dövlətlər müdafiə edir, hərbi və maddi yardım göstərirlər. Ancaq Azərbaycana həmin köməyi edən yoxdur və biz də heç kəsə ümid bəsləməməliyik. Həmin gücü ancaq iqtisadi inkişaf əldə edə bilərik. Sənayesinin cəmi 20 faizi işləyən, kənd təsərrüfatı tamamilə dağıdılmış, 1 milyona yaxın qaçqına malik bir ölkədə ordu necə təchiz oluna bilər? Ona görə də Azərbaycan danışıqlarda zəif tərəf kimi iştirak edir və danışıqlardan heç bir nəticə əldə olunmur. Mən bir daha təkrar edirəm: Azərbaycanın güclü orduya ehtiyacı var. Həmin ordunu yaratmaq üçün isə pul lazımdır. Həmin pul Azərbaycanın özündə qazanılmalı və bunu da hökumət təşkil etməlidir. Hökumət ancaq vergiləri artırmaq, xalqı soymaq, xalqın əmək haqqını verməmək hesabına budcəni doldurmaq istəyirsə, deməli ordu haqda fikirləşmir və beləliklə, dövlətin özünü, onun müdafiə qüdrətini zəiflədir. Azərbaycanın

güclü ordu və güclü iqtisadiyyat qurmaq üçün kifayət qədər potensialı var, sadəcə olaraq bunları təşkil etmək və həyata keçirmək lazımdır. Bizim əsas vəzifələrimizdən biri də Azərbaycanda güclü ordu formalaşdırmaqdan ibarətdir.

Digər vəzifələrdən biri də qaçqınların, əhalinin az təminatlı təbəqəsinin problemləridir ki, bunun da həlli yolu onlara dilənçi payı verməkdən ibarət deyil. Humanitar yardımla əhali dilənçiliyə öyrədilir. Belə davam edərsə, 3 ildən sonra Azərbaycanda işləmək həvəsində olan tapılmayacaq. Yardım göstərənlərin xoş məqsədlərindən başqa bəd məqsədləri də var. Onlar əhalini işdən yayındırmaq, əmək qabiliyyətindən məhrum etmək və belə vəziyyətə düşmüş Azərbaycana şərtlərini qəbul etdirmək niyyətini güdürlər. Ona görə də bu məsələyə xüsusi diqqətlə yanaşmaq lazımdır. Bu Azərbaycana qarşı həyata keçirilən siyasətin tərkib hissəsi ola bilər. Bunlar çox böyük problemlərdir və bu problemlər seçkilərdə bizim yaxşınəticə əldə etməyimizlə həll oluna bilər. Mən inanıram ki, bu seçkilərdə biz qalib gələcəyik, həmin qələbənin nəticəsi Azərbaycanın qələbəsi kimi qəbul olunacaq və Azərbaycanın inkişafına xidmət etmiş bir qələbə olacaq. Bütün sadalanan problemlərin həlli ilə Azərbaycanın bir dövlət kimi dünyada öz yerini tutmasına gətirib çıxaracaq. Azərbaycan öz neftinə və apardığı ədalətli müharibəyə görə dünyada tanınmayacaq, öz insanları ilə, həmin insanların səviyyəsi ilə tanınacaq. Çünki Azərbaycanın ən böyük sərvəti özüdür. Azərbaycan xalqı islam ölkələri arasında həm təhsil, həm də mədəni səviyyəsinə görə birinci yerdə dayanır. Lakin belə davam edərsə, birinciliyi əldən verə bilərik. Gələcəkdə istinad yerimiz Azərbaycanın yeraltı və yerüstü sərvətləri olmamalıdır. Bir də deyirəm ki, ən böyük sərvətimiz Azərbaycan xalqıdır və Azərbaycan xalqı hakimiyyətə gətirdiyi siyasi təşkilat vasitəsilə Azərbaycanı dünya səviyyəsinə qaldıra bilər. Biz seçkilərə böyük qüvvə ilə gedirik və bu qüvvədən müəşəkkil şəkildə, planlı şəkildə istifadə olunması noyabrın 12 – də qələbəmizlə nəticələnəcək. Mən bu qələbə münasibətilə noyabrın 12 – də sonra keçiriləcək qurultayda sizləri təbrik etmək arzusu ilə bugünkü çıxışımı başa vururam.

Azərbaycan Milli İstitiqlal Paprtiyası

III (fövqələdə) Qurultayının Qətnaməsi

Azərbaycanda ictimai – siyasi vəziyyət yeni mərhələnin astanasındadır, yəni Azərbaycan Respublikasının tarixində ilk, demokratik Azərbaycan Parlamentinə seçkilər ərfəsindəyik.

Bir çox müxalifət partiyalarının seçkilərin keçirilməsinə inanmadığı, iqtidarın isə müxalifəti qəflətən fakt qarşısında qoymaqla seçkiqabağı fəaliyyət məhdudluğunda saxlaması, yəni seçkilərin keçiriləcəyinə inamsızlıq yaradaraq seçki günü elan etməsi, bunu əvvəlcədən nəzərə alan siyasi qüvvələr üçün, xüsusilə qanuni yolla hakimiyyətə gəlməklə indiki şəraitdə müstəqil dövlət quruculuğu tarixində öz sözünü demək iqtidarında olan qüvvələr üçün ciddi fəaliyyət məqamı yaratmışdır.

Ona görə də Milli İstiqlal Partiyası həm çoxdan keçirilməsində israr etdiyi parlament seçkilərində labüd qələbəsini təmin etmək, çoxdan hazırlaşdığı seçkiqabağı fəaliyyətini təhlil etmək, həm də fəal seçki kampaniyası mərhələsinə daxil olmaq üçün təşkilatı – təbliğati fəaliyyətinin istiqamətlərini ümumiləşdirmək, həm də deputatlığa namizədlik korpusunuformalaşdırmaqla partiyanı hamılıqla seçkilərə qoşmağı indiki şəraitdə əsas məqsədi hesab edir.

Respublikadakı ictimai – siyasi süstlüyün indiki vəziyyətində qüvvələrarası münasibətlərin, vaxtilə hərəkətin bir çox strateji məqsədlərinin reallaşmasında yol verilmiş nöqsanların nəticələri öz rolunun oynamışdır. Eləcə də ötən dövrdə iqtidar – müxalifət münasibətlərində əməli irəliləyiş olmaması, yeni siyasi təfəkkürə əsaslanan milli konsensusu quruculuq prosesinə istiqamətləndirməkdə qarşılıqlı siyasi inadkarlıq cəmiyyətə hakim kəsilmişdir.

Barışmaz müxalifət hakimiyyətə münasibətdə məlum mövqeyinə israr etmiş, vətəndaş həmrəyliyini iqtidarın ona güzəşt getməsi kimi qiymətləndirmiş, iqtidar isə əlindəki təbliğat vasitələrinin bütün gücünü onların inkarına sərf etmişdir.

Göstərilən proseslərdə milli dövlətçilik baxımından çıxış etməyimiz, hər iki meylin əsas istiqamətlərinə bu yöndən qiymət verməyimiz bizi gah bu, gah da digər tərəfin təzyiqlərinə məruz qoysa da, bizim mövqeyimiz cəmiyyət tərəfindən ciddi qəbul edilmiş, MİP – i ən nüfuzlu siyasi partiya kimi aparıcı mövqeyə çıxarmışdır və indi ən mühüm vəzifə bizim xeyrimizə yaranmış şəraitdən maksimum istifadə etməkdir.

Seçkilər ərəfəsində MİP yenə də ölkədə əsaslı dövlət – hüquqi və iqtisadi – sosial islahatlara gedilməməsindən irəli gələn durğunluğun, icra strukturlarını bürümüş anarxiya və rüşvətxorluğun, siyasi mühitə hakim kəsilmiş regionalizmin qarşısının qətiyyətlə alınmasını tələb etməklə, həmişə təklif və təşəbbüslərlə çıxış etmişdir.

Məlum atəşkəsdən sonra torpaqlarımızın tamamilə və qeyri – şərtsiz azad edilməsində əsaslı irəliləyişin olmamasından dərin narahatlıq keçirən MİP bunun səbəblərini iqtisadiyyatın yeni tip islahatlara istinadən dirçəldilməməsində və möhkəm iqtisadi – inzibati əsaslara ehtiyac hiss edən güclü Milli Ordu quruculuğuna nail olmamasında görür.

Azərbaycan Milli istiqlal Partiyası qəti əminliyini bildirir ki, yeni tarixi şəraitdə xalqımızın çoxəsrlik müstəqillik arzusunun müvəffəqiyyətlə həyata keçirilməsində özünün çoxminli üzv və təəssübkeşlərinin, könüllülərinin və bunlara istinadən geniş xalq dəstəyinin sayəsində qarşıda duran mühüm milli tarixi vəzifələrin həyata keçirilməsində öz üzərinə götürdüyü missiyanı üzümüzə gələn parlament seçkilərində təşkilati – mütəşəkkilliyi və siyasi yetkinliyi sayəsində yerinə yetirəcəkdir.

Bütün bu deyilənləri nəzərə alaraq Milli İstiqlal partiyasının

III (fövqəladə) qurultayı qərara alır:

1. Qarşıdakı parlament seçkilərində qarşıya qoyulmuş vəzifələrin müvəffəqiyyətlə başa çatdırılmasını təmin etmək, bunun üçün partiyanın bütün strukturlarının fəaliyyətini operativ istiqamətləndirmək üçün partiyada fövqəladə iş şəraitinə keçilməsi təmin edilsin.
2. Seçkilərin təşkilinin yüksək səviyyədə təmin edilməsi ilə bağlı, xüsusilə məntəqələr üzrə partiya nümayəndələrinin tənzimlənməsi, imza toplanmasının təlimata uyğun başa çatdırılması, eləcə də seçki günü hər cür saxtalaşdırmaya mane ola biləcək əsas faktor kimi seçicilərin seçkilərdə geniş iştirakına nail olunması, rayon (şəhər) təşkilatlarının ən ümdə vəzifəsi elan edilsin.
3. Partiyanın seçkiqabağı məramının, bundan irəli gələn əsas şüar və tezislərinin açıqlanması, deputatlığa namizədlərin yüksək səviyyədə təbliğ edilməsi məqsədi ilə

partiyada toplaşmış çoxminli ziyalı təbəqəsinin fəaliyyəti səfərbərliyə alınmaqla, partiya liderlərinin, hər bir namizədin seçicilərlə qarşıdakı görüşlərinin yüksək səviyyədə təşkili təmin edilsin.

4. deputatlığa namizədlərin tanıtma materiallarının yayılması, seçki günü məntəqələrdə hər cür qanun pozulması cəhdlərinə qarşı operativ münasibət bildirilməsi, MİP - ə və onun namizədlərinə qarşı yönəlmiş hər cür əks təbliğat cəhdlərinin zərərsizləşdirilməsi məqsədi ilə partiya strukturunun bütün pillələrində ən yüksək intizam nümayiş etdirilməsinə nail olunsun.
5. Bu məqsədlə Mərkəzi seçki Qərargahına tapşırılsın ki,
 - a) MİP namizədləri üçün təşkilati – ideoloji istiqamətli daimi fəaliyyət göstərən seminarın təşkilini təmin etsin;
 - b) MİP namizədlərini tanıtmaq materiallarının əsas bəndləri üzrə vacib məlumatları bir həftə müddətində toplayaraq onun hazırlanmasına başlasın;

Azərbaycan Milli İstiqlal Partiyasının Sədri

E. Məmmədovun Partiyanın IV Qurultayındakı

Siyasi Məruzəsi

Hörmətli Qurultay nümayəndələri,

əziz Milli İstiqlalçılar!

Hörmətli qonaqlar və diplomatlar!

Hörmətli mətbuat nümayəndələri!

Qurultayın açılış hissəsində Partiyanın sədr müavini Nazim İmanov bu gün burada iştirak edən qonaqlar haqqında məlumat verdi və ünvanımıza daxil olan təbrik teleqramlarını oxudu. Mən sizin nəzərinizə çatdırmaq istəyirəm ki, dünən axşam Azərbaycan Respublikasının Prezidenti H. Əliyevlə telefon danışığımız oldu. Prezident MİP IV Qurultayının başlanması münasibətilə məni və Qurultay nümayəndələrini təbrik edərək, qurultayın işinə uğurlar arzuladı. Bunu mən ona görə qeyd edirəm ki, Azərbaycanda ilk dəfə olaraq Prezident müxalifət

partiyasının qurultayını təbrik edir. Qurultay nümayəndələri adından Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə öz təşəkkürümüzü bildiririk. Partiyanın 1993 – cü ildə keçirilmiş, II (növbədənkənar) Qurultayından sonra IV Qurultaya qədər olan dövrə qiymət vermək üçün Partiyanın həmin dövrdəki fəaliyyətinə nəzər salınmalı, yeni rəhbər orqanları seçilməli, yeni Nizamnamə qəbul olunmalıdır. Bunun üçün Qurultay nümayəndələrinin Partiyanın həmin dövrü əhatə edən fəaliyyəti haqqında məlumatları dinləməsinə, Azərbaycanda bu dövrdə baş vermiş hadisələrə və Partiyanın ayrı – ayrı dövrlərdə atdığı addımlara qiymət verilməsinə, məncə, ehtiyac var.

Öncə demək istəyirəm ki, 1993 – cü ildə partiyanın II Qurultayında qeyd etdiyim kimi, Milli İstiqlal Partiyası Azərbaycanın siyasi həyatında olduqca mühüm rol oynayan Partiyadır. Azərbaycanın siyasi reallığı bu Partiyanın yaranması ehtiyacını meydana çıxarıb. Partiyamızın yaranması bir neçə adamın iradəsindən asılı olmadığı üçün, onu nə bir, nə də bir neçə şəxsiyyət, nə bir siyasi təşkilat, nə də bir dövlət qurumu dağıda bilməz! Fəaliyyətini dayandıra bilməz! Bu bizim II Qurultayda gəldiyimiz ümumi, belə hesab edirəm ki, çox düzgün nəticə idi. Sonrakı fəaliyyət dövrü də göstərdi ki, partiyamızın Azərbaycanın siyasi həyatında olduqca mühüm rolu var və onun inkişafını Azərbaycanın inkişafı ilə bağlamaq reallığa tam uyğundur.

O vaxt bu qənaətə təsadüfən gəlinməmişdi. Çünki o vaxt Partiyaya qarşı böyük təxribat işi başlanmışdı. Təxribata başlayanların məqsədi Milli İstiqlal Partiyasını dağıtmaq və Azərbaycanın siyasi səhnəsindən silmək idi. Hamının gözü qarşısında baş verən bu hadisələr nəticəsiz qaldığı üçün cəmiyyətimizin bütün təbəqələrinə aydın oldu ki, Milli İstiqlal Partiyası olduqca ciddi partiyadır. AMİP – in yaşaması həm onun üzvlərinin fəaliyyətinin, həm də xalqın böyük əksəriyyətinin onu dəstəkləməsinin nəticəsidir. Ondan sonrakı dövrdə təkcə bizim partiyaya yox, ümumiyyətlə, Azərbaycanda müxalifətdə dayanan partiyalara qarşı bir hərəkət başladı. Bu partiyaların cəmiyyətə gərəksizliyi, guya cəmiyyətin inkişafına və Azərbaycanın müstəqilliyinə, hökumətin işinə maneçiliyi haqqında müxtəlif təbliğat kampaniyaları aparılmağa başladı və

partiyaları gözdən salma kampaniyası günü – gündən daha da genişləndi. Azərbaycanın bütün uğursuzluqları bu partiyaların mövcudluğu ilə əlaqələndirilir və təbliğat da məhz həmin istiqamətə yönəldilirdi. Doğrudur, Azərbaycanda ilkin dövrdə partiyaların sayı sürətlə artırdı və qeyd etmək lazımdır ki, indi də onların sayı az deyil. Ancaq biz dəfələrlə qeyd etmişik ki, bu uzun müddət təkpartiyalı sistemdə yaşayıb, başqa partiyaların olması, ümumiyyətlə, siyasi fəaliyyət qadağan olunub. Bu azadlıqlar meydana gələndən sonra partiyaların yaradılması, gələcəkdə onların fəaliyyəti istiqamətlərinin müəyyənlənməsi, qruplar, bloklar daha sonra isə partiya halında birləşməsi zəruridir və labüddür.

Bu proses gedirdi və biz dəfələrlə qeyd etmişdik ki, həmin prosesin süni sürətdə qarşısını almaq, partiyaları gözdən salmaqla onların sayını azaltmaq olmaz. Bunun yeganə yolu var: seçkilərin keçirilməsi. Məhz seçkilərin nəticəsində hansı partiyanın güclü, hansı partiyanın isə dərnək xarakteri daşması aydınlaşmalıdır. Yalnız seçkilər vasitəsilə xalq hənsı partiyanın Azərbaycana daha çox xeyir verə biləcəyini müəyyənləşdirməlidir.

Keçirilən seçkilərin nəticələrindən məlum oldu ki, Azərbaycanda xalqın əksər səsini qazanan bir neçə partiya vardır. Onların içində xüsusi yer tutan və xalqın böyük hissəsinin dəstəyini qazanan Partiya məhz Milli İstiqlal Partiyasıdır. Bizə qarşı nə qədər təzyiqlər, əleyhimizə təbliğatlar, böhtan kampaniyası getsə də heç bir nəticəsi olmadı. Seçkilər nə qədər qeyri – obyektiv, təzyiq metodları ilə keçirilsə də Milli İstiqlal Partiyasının “Seçki haqqında” Qanunla müəyyən edilmiş 8 faizlik baryeri keçməsi, yüz minlərlə insanın səsini qazanması bir daha sübut etdi ki, Milli İstiqlal Partiyası Respublikada güclü partiyalardan biridir. Əgər seçkilər obyektiv keçirilsəydi, Azərbaycan Milli İstiqlal Partiyasının ölkədə ən güclü Partiya olması sübut olunacaqdı.

Partiyaları gözdən salma kampaniyalarının gedişi, əhali arasında aparılan təbliğat zamanı belə bir sual meydana çıxırdı ki, əgər bütün qərarları iqtidar qəbul edərsə, iqtidar heç bir partiya ilə hesablaşmırsa, doğrudan da bu partiyaların mövcudluğunun nə əhəmiyyəti var? Bu sual dain meydana çıxır.

Əhalinin məhz siyasi fəaliyyətdən çəkəndirmək üçün bu məsələlər ortalığa atılır və çox zaman partiyaların təklifləri, fikirləri inkar olunur. Partiyaların mövcudluğunu heçə endirmək üçün bütün bunlar xalqın gözü qarşısında edilir. Aparılan siyasətdən bir məqsəd güdülür: əhali ümumiyyətlə siyasi məsələlərdən uzaqlaşsın, siyasətə qarışmamağa məcbur olsun. Nəticədə isə əvvəlki dövrlərdə olduğu kimi deyilsin ki, hökumət bilən məsləhətdir. Ancaq hökumətin nə məsləhət bilməsini biz artıq görürük, ona görə də belə meyllərin yaranmasına imkan verə bilmərik. Fikrimizcə, hökumət deyəndə yox, hökumət xalqın istədiyini yerinə yetirəndə məsləhət olur. Hökumət özbaşınalıq edəndə heç bir zaman “hökumət deyən məsləhətdir” faktoru əsas rol oynamamalıdır. Buna görə əhalinin partiyaların mövcudluğu haqqında meydana çıxan suallarının cavabı sadədir. Partiyalar ona görə lazımdır ki, onlar ideya mübarizəsində iştirak edir, söykəndikləri ideyaları xalqa təlqin etməyə çalışır, xalqın rəyi və millətin gələcəyinin müəyyənləşməsində iştirak uğrunda mübarizə aparır, fəalliyət göstərirlər. Millətin gələcəyi isə elə böyük məsələdir ki, bu vəzifəni qətiyyənlə təkcə hökumətin öhdəsinə buraxmaq olmaz. Bu, ümumilli məsələdir burada ideyalar mübarizəsi getməlidir. Xalq özü seçməlidir ki, hansı ideya daha düzgündür və millətin gələcəyini necə müəyyənləşdirmək olar. Bir məsələni də qeyd etmək lazımdır ki, partiyaların işində iştirak edənlər olduqca böyük vətəndaşlıq məsuliyyətini öz çiyinlərinə götürür və cəmiyyətin siyasi mühitinin formalaşmasına təsir göstərirlər.

Cəmiyyətin siyasi mühitinin formalaşması bəzən hökumətlərə sərf eləmir. Ona görə də onlar fəal siyasi mühitin mövcud olmasını istəmir, siyasi mühitin yalnız hökumət çərçivəsində məhdudlaşmasını qarşılarına məqsəd qoyur və son dövrlərdə aparılan təbliğatı da həmin istiqamətə yönəldirlər. Eyni zamanda hakimiyyətin də demokratiya uğrunda mübarizə aparması, demokratik azadlıqları təmin etməyə çalışması barədə təbliğat aparılmasına cəhd göstərilir. Ancaq demokratiyanı kimin necə başa düşməsi, həyata keçirməsi xalqın gözü qarşısında baş verir. Partiyaların olması demokratiyadan danışmaqdan başqa,

demokratiyanın nə cür həyata keçməsi və onu kimin necə başa düşməsi, məsələnin ortalığa çıxmasını tələb edir.

Biz demokratiyanı qanunun aliliyi çərçivəsində hər bir insanın azadlığını, seçki hüququnu, hökumətə effektiv parlament müxalifəti yaratmaq azadlığını, fərdi imkan və rifahını özünə daxil edən bir sistem kimi başa düşürük. Yəni demokratiya dedikdə, bütün bu cəhətlər başa düşülməlidir. Qanunun aliliyindən çox danışılsa da, Azərbaycanda qanun nihilizmi, yəni qanuna inamsızlıq yaradılır. Həmin inamsızlığın nəticəsində də, qanunun mövcudluğuna inamsızlıq baş verir, belə hesab olunur ki, hakimiyyətdə olanların dedikləri qanundur və yazılı qanunlara heç bir ehtiyac yoxdur.

Mən nəyə görə bizim Partiyanın fəaliyyəti ilə bağlı məsələni qanunlarla başladım. Bu 3 illik dövrdə Partiyanın əsas fəaliyyəti istiqamətlərindən biri Azərbaycanda qanunun mövcudluğu və qanunun həyata keçməsinə inamı yaratmaq, bunun nəticəsində seçkilərin keçirilməsinə nail olmaq və seçkilər nəticəsində qələbə qazanmaq idi. Partiya bütün fəaliyyətini bu istiqamətə yönəltdi və müəyyən işlər görmüşdür. Ancaq seçkilərin nəticəsi göstərdi ki, biz istədiyimizə nail ola bilməmişik. Bu, təkcə hakimiyyətdə olanların qeyri obyektivliyə, qanunsuzluğa, təzyiqlərə yol vermələrindən asılı deyildi. Düzdür, bu əsas səbəblərdən biridir. Digər əsas səbəblərdən biri isə budur ki, biz xalqın qanuna inamının lazımı səviyyəyə qaldırılmasına nail ola bilmədik. Artıq hamı tərəfindən etiraf olunan faktdır ki, əhalinin yalnız 30 faizi seçkilərdə iştirak etdi. Deməli qalan 70 faizin qanunlara inamı yoxdur. Qanunların olmasına və onların işləməsinə 70 faizin inamı olmadığı üçün, onların iştirakına nail olunmadığından, qeyd etdiyimiz kimi saxtakarlığa, qeyri – obyektivliyə şərait yarandı.

Belə hesab edirəm ki, bu, bizim üçün 3 illik fəaliyyətimiz dövründə Partiyanın qarşısına qoyduğu, ancaq axıradək həyata keçirə bilmədiyi məqsədlərdən biridir. Biz əhalinin qanunlara inandıraraq seçkilərdə qələbə qazana bilərdik, qələbə olmasa da effektiv parlament müxalifəti yarada bilərdik. Düzdür, müxalifət mövcuddur, ancaq effektiv parlament müxalifəti parlament vasitəsilə hökumətin

qərarlarına təsir göstərmək iqtidarında olan müxalifət deməkdir. Əgər bunun da qarşısı alınarsa, deməli demokratiyadan, qanunların aliliyindən danışmağa dəyməz. Demokratiyanın və qanunların aliliyinin Azərbaycanın həyatında öz yerini tapması üçün Partiyanın gələcəkdə daha böyük işlər görməsinə ehtiyac vardır. Bu dövrdə Partiyanın fəaliyyəti gələcək seçkilərə hazırlaşmaq olduğu üçün, bu seçkilərə hazırlaşarkən rayon təşkilatlarının formalaşması, onların yeni dövrdə uyğun fəaliyyət göstərməsi üçün müəyyən tədbirlər görüldü. Bu tədbirlər və onların nəticələri haqqında məndən əvvəl Partiyanın təşkilat işləri üzrə katibi Şadman Hüseynov ümumi məlumat verdi. Ancaq mən bir şeyi qeyd edə bilərəm ki, bunların nəticələri ilə tam razılaşmaq, məmnunluq hissi keçirmək olmaz. Baxmayaraq ki, Azərbaycan Milli İstiqlal Partiyası Azərbaycanda hamının etiraf etdiyi kimi ən mütəşəkkil, ən təşkilatlanmış bir partiyadır.

Ancaq bu, Azərbaycanın indiki reallığına görə belədir. Bizim istəyimiz isə Respublikamızın bugünkü reallığı çərçivəsində mövcud olan partiyalar sırasında ən mütəşəkkil partiya olmaq yox, dünya standartlarına, müasir standartlara cavab verə biləcək bir təşkilat yaratmaqdır. Bu, bizim çəqsədimizdir. Hələlik biz Azərbaycanda ən təşkilatlanmış partiya olmaq nəticəsi əldə etmişik, gələcəkdə isə daha böyük nəticələr əldə etmək fikrindəyik.

Əlbəttə, qar.əməzda duran bütün məqsədlərə nail ola bilməmişik. Bunun səbəblərini araşdırarkən Azərbaycanın ümumi reallığını nəzərə almaq lazımdır. Həmin reallıq ondan ibarətdir ki, bir tərəfdən partiyalara inamsızlıq yaratmaq üçün təbliğat kampaniyası gedir, digər tərəfdən isə həmin kampaniya aparılmasa belə, Azərbaycanın düşdüyü ağır iqtisadi sosial böhran əhalini ümumiyyətlə siyasi fəaliyyətdən kənarlaşdırmağa məcbur edir. Çünki bu gün hər kəs ailəsinə gündəlik çörək pulu qazanmaq haqqında fikirləşir.

Bəlkə də iqtidarda olanlara elə gəlir ki, yalnız çörək pulu haqqında düşünməyə məcbur olan əhali siyasi işlərdən uzaqlaşır və siyasətin ancaq iqtidar çərçivəsində cərəyan etməsi onlara bir xeyir gətirəcək. Mən isə belə düşünmürəm. Çünki bu cür aclıq, sosial böhran şəraitində əhəlinin siyasi fəaliyyətdən kənarlaşması gələcəkdə ifrat solçuluğun, yəni kommunist meylinin

artmasına, yaxud ifrat sağa dönməyə, eyni zamanda fanatizmin güclənməsinə gətirib çıxara bilər. Nəticədə, kimlərsə bundan istifadə edərək xalqı tamamilə başqa istiqamətə yönəldə bilər. Başqa dövlətlərin, o cümlədən keçmiş Rus imperiyasının acı taleyi göz önündədir. Ona görə də insanları elə həddə çatdırmaq olmaz ki, onların aclıq vəziyyətindən kimlərsə istifadə edib Azərbaycanı tamamilə başqa səmtə aparsınlar.

Ümumi yoxsullaşma, dilənçiləşmə, lümpenproletariata çevrilmə Azərbaycanda bolşevizm ideyalarının genişlənməsi ilə nəticələnə bilər. İqtidar siyasətdən uzaqlaşdırmaqla əhalini heç bir şeyə qarışmamağa sövq edir və bunun nəticəsində onlar bolşevizm ideyalarına düşər olana qarşı biganə olurlar. Məhz əhalinin biganəliyi, “nə istəyirlərsə etsinlər” deməsi ancaq fəlakətlərlə nəticələnmişdir. Bunu tarix dəfələrlə sübut etmişdir. Milli İstiqlal Partiyası Azərbaycanın bu cür fəlakətlərə düşər olmasını istəmir, gələcəkdə də bunun qarşısını almağa çalışır.

Belə hesab edirik ki, ümumi iqtisadi – sosial məsələlərə dair öz mövqeyimizi bildirmiş, hökumətin nə cür işlənməsinin lazım olduğu haqda təkliflərimizi vermişik.

Bu dövrü partiyanın qanunvericilik təşəbbüsləri dövrü kimi də adlandırmaq olar. Təəsüf ki, bizim bu təkliflərimiz əvvəlcə süngü ilə qarşılanır, əvvəlcədən qəbul edib – etməmək mövqeyi ilə qarşılanır, buna görə də bizdə belə bir fikir formalaşır ki, əgər hökumət təqdim olunan layihələri, təklifləri qəbul etmirsə, onların həyata keçirilməsini istəmirsə və eyni zamanda özöü də heç bir iş görmürsə, deməli, iqtisadi böhran da, sosial gərginlik də daha da dərinləşir. Əgər bu böhranın çıxış yolları bilinməsəydi, onda deyərdik ki, kimlərsə nəyinsə bilməməsi ucbatından böhran yaranır. Lakin Azərbaycanda hamıya, o cümlədən iqtidara da aydındır ki, islahatlar keçirilməlidir və lazımı tədbirlər görülməlidir. İslahatların həyata keçirilməməsi nəticəsində iqtisadi – sosial böhran getdikcə dərinləşir.

Bizim Partiyanın da bütün məsələlərə, xüsusən də iqtisadi - sosial məsələlərə dair parlament, seminarlar, müxtəlif tədbirlər keçirilməsi vasitəsilə bir çox təklifləri verilir. Çox təəssüf ki, bu təkliflərin heç biri nəzərə alınmır.

Böhranın dərinləşməsi məni təkcə nüfuzlu partiyanın Sədri kimi yox, həm də adi vətəndaş kimi narahat etməkdədir. Bu halın nə qədər davam edəcəyi məni daim düşündürür. Verdiyimiz konstruktiv təkliflərin qəbul olunmaması bizdə əsaslı şübhələr doğurur. Məsələn, “Tender haqqında” Qanun layihəsi 1 ildən çoxdur ki, Partiya tərəfindən Milli Məclisə təqdim olunub. Həmin layihə gündəliyə salınıb, lakin indiyə qədər müzakirə olunmayıb. Səbəbini mən belə izah edərdim ki, bu layihə bürokratik təbəqə üçün olduqca təhlükəli qanun layihəsidir. Çünki layihədə nəzərdə tutulur ki, müəyyən səviyyədə sonrakı bütün müqavilələr tender vasitəsilə qəbul olunmalıdır. Tender vasitəsilə qəbul olunursa, nazirlərin də, hökumət rəhbərlərinin də rüşvət alıb həmin müqavilələri kimlərə vermək imkanları itir. Buna görə də hökumət “Tender haqqında” Qanun layihəsinin Milli Məclisdə müzakirə olunmasına mane olur.

“Tender haqqında” Qanun layihəsi qəbul olunmadığı üçün Azərbaycanın dövlət xətti ilə aldığı malların və bağladığı müqavilələrin qiyməti real qiymətlərdən bir neçə dəfə çox olur. Bildiyimiz kimi, Azərbaycanda daim çörəyə böyük ehtiyac var. Ölkəmiz hər il xaricdən külli miqdarda taxıl alır və hər dəfə də şahid oluruq ki, taxıl ucuz olanda yox, məhz qiymətlər iki – üç dəfə qalxandan sonra alınır. Bunun səbəbi odur ki, əvvəlcədən tender vasitəsilə müqavilələr bağlanmır.

Taxılı ayrı – ayrı adamlar alırlar. Nəticədə, həmin adamlar xalqın çörəyinin hesabına varlanırlar. Bütün bunların isə qarşısını almaq üçün lazımi tədbirlər görülmür. Lazımi tədbirlərin görülməsinə dair təkliflərimiz qəbul edilmədikdə, bizdə belə şübhə yaranır ki, bütün bunlar düşünülmüş qaydada və məqsədəyönlü şəkildə həyata keçirilir.

BU gün islahatlar haqqında çox danışlsa da, yazılsa da, heç bir əməli tədbir görülmür. Artıq iş o yerə çatıb ki, Azərbaycanda adambaşına düşən ümumi daxili məhsul 1990 – cı ilin əvvəllərindəndə 2 min dollar təşkil edirdisə, bu gün 150 dollar təşkil edir. Bu isə Afrika ölkələrindəki göstəricilərindən də aşağıdır.

Müqayisə üçün deyək ki, Uqandada bu rəqəm 250 dollardır. Təəssüf doğuran haldır ki, Azərbaycanda həmin göstərici getdikcə aşağı düşməkdədir. Bu isə o deməkdir ki, Azərbaycan indiyə qədər əldə etdiyi nailiyyətləri tezliklə və sürətlə itirə bilər. Respublikamızın uzun illər əldə etdiyi nailiyyətlər sırasında ilk təhsil sistemini, yüksək dərəcədə inkişaf etməyə böyük potensialı olan sənayeni çox qısaq müddətdə itirə bilərik. Sonra onları bərpa etmək üçün biz olduqca ağır problemlərlə rəqləşəcəyiq. Əgər tənəzzülün qarşısı heç olmasa, bundan sonra alınmasa, uzun illər boyu qazandığımız nailiyyətlərin hamısını itirməli olacağyq. Etiraf edəq ki, biz gündən – günə itiririk və bu proses davam edir. Prezidentin də çıxışlarında dəfələrlə islahatlara böyük ehtiyac olduğı vurğulanmışdır. Amma bizim faydalı təkliflərimizə baxmayaraq, islahatlar həyata keçirilmir və belə halın nə üçün mövcud olması barədə sualımıza cavab ala bilmirik.

İslahatların həyata keçirilməsinin səbəblərindən biri də budur ki, keçmiş nomenklatura təbəqəsi vəzifədədir və islahatların keçirilməsinə ən çox maneçilik törədən də onlardır. Bununla yanaşı, Azərbaycanda idarəetmə sistemi dəyişməmişdir. Hər şey keçmiş nomenklatura təbəqəsinin əlindədir. Onalr isə mövqelərini itirməmək üçün islahatların qarşısını alır və nəticədə, Azərbaycanda böhran getdikcə dərinləşir. Biz böhranın qarşısının alınması yollarını göstəririk. Amma təkliflərimiz nəzərə alınmır. Çünki bu gün sağ mərkəz təmayüllü mmüxalifət partiyası kimi fikirlərimiz iqtidarda olanların bəzilərinin fikirləri ilə uyğun gəlmir. Ona görə ki, iqtidarda olanların özləri də yekdil fikirdə deyillər. Bu gün iqtidarda olanların arasında həm dövlət, həm də özəl mülkiyyətlərin müdafiəçiləri var. Həm islahatçılar var, həm də antiislahatçılar. Hökumətin özünün mövcud olub – olmaması isə bilinmir. Belə hesab edirik ki, artıq gecikmək olmaz. Azərbaycanda islahatlar sürətlə aparılmalıdır.

Bəziləri iqtisadiyyatın dövlətin əlində qalmasının və dövlət tərəfindən idarə olunmamasının tərəfdarıdırlar. Biz isə sağ mərkəz təmayüllü partiya kimi dövlətin iqtisadiyyata müdaxiləsinin minimuma endirilməsini istəyirik.

İqtisadiyyatda dövlət yalnız tənzimləyici, təşviqedici rol oynamalı, əhalini bu işlərdə iştirak etməyə həvəsləndirməlidir. Təəssüf ki, bizim hökumətimiz təkə

maneçilik mövqeyində durur. Məlumdur ki, keçmiş SSRİ dağılandan sonra keçmiş müttəfiq respublikaların yeni iqtisadi sistemə - bazar iqtisadiyyatı sisteminə keçməsi labüd idi və bu keçid əvvəl – axır bə^o verəcəkdi. Lakin keçid mərhələsində həmin ölkələrdə nə bə^o verəcəyini bilmək mühüm məsələlərdən biridir.

Biz partiya olaraq belə hesab edirik ki, keçid dövründə hökumətin əsas vəzifələrindən biri yerli i^o adamlarına kömək etməkdən ibarətdir. Onlar üçün şərait yaradılmalı, hüquqlarının müdafiəsi üçün lazımi tədbirlər həyata keçirilməlidir. Ancaq Azərbaycanda bunun əksini görürük. Bu gün ölkəmizdə yeni bazar yaradılıb, amma Azərbaycanın öz iş adamlarına həmin bazarda yer yoxdur. Belə olduğundan, başqa ölkələrdən gələnlər, xarici şirkətlər, Azərbaycanda daha üstün mövqe tuturlar. Məsələn, bizim vətəndaşların təşkil etdikləri banklar dövlətə 45 faiz, xarici banklar 25 faiz, yerli şirkətlər 35 faiz, xarici şirkətlər isə 25 faiz vergi verirlər. Göründüyü kimi hökumət öz vətəndaşları üçün şərait yaratmaq əvəzinə, onların təşəbbüslərinin qarşısını alır və beləliklə, Azərbaycanda bazar iqtisadiyyatına keçidin, gələcək inkişafın qarşısı alınır. Azərbaycanda bu gün iş görə bilən, iş qabiliyyəti olan iş adamlarının təbəqəsi yaradılmasa, ölkənin gələcək inkişafı barədə danışmağa dəyməz. Bu gün ölkə əhalisinin çox cüzi hissəsi fantastik sürətdə varlanır, böyük əksəriyyəti, yəni 99 faizi fantastik sürətdə dilənçiləşir.

Mən belə hesab edirəm ki, bu, tək-cə obyektiv amillərin nəticəsi deyil, həm də indiki hökumətin fəaliyyətsizliyinin, eyni zamanda hökumətdəki bəzi qüvvələrin apardığı məqsədəyönlü düşmənin siyasətinin nəticəsidir. Mən onu ona görə düşmənin siyasəti adlandırıram ki, onlar özümüzünküləri sıxır, başqalarına isə əlverişli şərait yaradırlar. Bunu başqa cür adlandırmaq mümkün deyil. Biz Partiya olaraq dəfələrlə tələb edirik ki, islahatların həyata keçirilməsi üçün lazımi şərait yaradılsın. Azərbaycanda iş adamlarının işləməsi üçün hökumətin xüsusi proqramı olmalıdır. Həmin proqram milli mənafeyə uyğun həyata keçirilməlidir. Əgər yerli iş adamları öz işlərini istənilən səviyyədə qura bilərlərsə, Azərbaycan iqtisadiyyatına qoyulacaq sərmayələr artacaq, nəticədə,

yeni iş yerləri açılacaq və orada azərbaycanlılar işləyəcəklər. Bunun Azərbaycanın dövlət büdcəsinə və əhalisinə xeyri vardır. Əgər yerli iş adamları üçün lazımi təminatlar yaradılmasa, nəticələr fəlakətli olacaqdır. Buna görə də Milli İstiqlal Partiyası əlindən gələni edəcəkdir ki, hökumət yerli iş adamları üçün lazımi təminatlar yaratsın.

İslahatlar təkcə sənaye sahəsində deyil, həm də kənd təsərrüfatı sahəsində də keçirilmir. Bu gün Azərbaycanın kənd təsərrüfatı acınacaqlı vəziyyətdədir. Ölkənin iş adamlarının hüquqlarının müdafiəsinin təmin olunmaması üzündən əhəmin adamlar kiçik bizneslə məşğul olmağa məcburdurlar və hökumət orqanları tərəfindən az soyulmaq üçün ticarət və xidmət sahəsində işləməyə daha çox üstünlük verirlər. Nəticədə isə Azərbaycanın yerli iş adamları artıq xidmətçi kateqoriyasına çevrilirlər. Ölkədə yerli iş adamlarının olmaması, iqtisadiyyatın bərpad vəziyyəti, əhalinin böyük əksəriyyətinin yoxsullaşması isə dilənçilər kateqoriyasının meydana çıxmasına gətirib çıxarmışdır. Yaranmış halın fiziki, iqtisadi tərəfindən başqa, ən ağır tərəfi mənəvi tərəfidir. İnsanlar həyatda mövcud olmaq üçün artıq öz qürurlarından imtina etməli olurlar. Dünən çox qürurlu olan şəxs, bu gün öz iqtisadi vəziyyətini düzəltmək üçün şəxsiyyətini alçaltmaq, dilənmək məcburiyyətində qalır. Bu Azərbaycan üçün ən böyük fəlakətdir. Mənəvi zərbənin nəticələri iqtisadi zərbələrin nəticələrindən daha da ağır olur. Bunun qarşısının alınması Partiyamızın əsas vəzifələrindən biridir və dəfələrlə dediyim kimi biz bu sahədə nə etməli, necə etməli, nə vaxt etməli suallarının cavabını bilirik. İqtisadi – sosial böhranın qarşısının alınması üçün biz dəfələrlə təkliflərimizi vermişik və bundan sonra da verəcəyik. Təkliflərimizin qəbul olunmaması isə bizi qətiyyən ruhdan salmır və onların həyata keçməsi uğrunda mübarizəmizi davam etdirməliyik. Mübarizəni davam etdirməkdə isə məqsədimiz əhalinin çox hissəsinin siyasi fəaliyyətə cəlb olunmasına nail olmaqdır.

Əhalinin 30 faizi siyasi fəaliyyət, 70 faizi isə siyasi biganəlik göstərsə, bu, Azərbaycan üçün ağır nəticələr verə bilər. Partiyaların vəzifəsi əhalini siyasi fəaliyyətə cəlb etmək, onları cəmiyyətdəki layiqli yerlərini tutmalarına

inandırmaqdan ibarətdir. Əgər xalq öz taleyini kiməsə həvalə edirsə, sabah onun bu hakimiyyətdən şikayət etməyə haqqı olmayacaq. Bizim də partiya kimi vəzifəmiz xalqın böyük hissəsini buna inandırmaqdır. Əgər 30 faiz əhali siyasi fəallıq göstərsə, 70 faizi isə öz passivliyini nümayiş etdirsə, deməli, bu 70 faiz əhalinin, yəni böyük seçici kütləsinin arasında iş aparmaq üçün olduqca böyük və geniş meydan var. Bu meydandan əlbəttə ki, tək-cə bizim partiya istifadə etməyəcək. Başqa partiyalar da bu meydandan istifadə edərək, öz tərəfdarlarının sırasını genişləndirməyə çalışacaqdır. Əsas məsələ ideyalar mübarizəsinə xalqı inandırmaqdan ibarətdir ki, bizim məqsədimiz nədir və biz bu məqsədlərə nail olmaq üçün hansı işləri görmüşük. Xalqın bizə inamı rəsmiləşərsə, maddiləşərsə, - xalqın rəsmi inamının maddiləşməsi isə ancaq onların səs-ləri vasitəsilə olur, - biz çox məsələlərin həllində böyük nəticələr əldə edə bilərik. Ancaq biz bunları edə bilməsək, deməli, nəticələrimiz də zəif olacaq. Ondan sonra isə şikayətlənməyə haqqımız da olmayacaq ki, bizə qarşı təzyiqlər göstərilir, bizi sıxırırlar.

Əlbəttə ki, təzyiqlər var. Bu günə qədər Azərbaycanda aparılan təbliğat ona yönəldilib ki, Respublikada təkpartiyalılıq olmalıdır, müxalifətdə dayanmaq isə düşmənçilik deməkdir. Bu sahədə bəziləri hətta hökumətə təklif verirlər ki, müxalifət ləğv olunsun, əhalinin digər hissəsi isə müxalifətdən, o cümlədən bizim partiyadan inciyir ki, biz müxalifət kimi fəaliyyət göstərmirik. Ancaq mən bir məsələni qeyd etmək istədim ki, Azərbaycanın dövlət müstəqilliyi əldə olunana qədər mövcud olan müxalifətlə, müstəqillik qazanıldıqdan sonra mövcud olan müxalifət arasında çox böyük fərq var. Azərbaycan müstəqillik əldə edə-nə qədər biz sovet imperiyasını və kommunist rejimini düşmən elan etmişdik, deməli, onlar da bizi düşmən hesab edirdilər və biz də düşmən-lə mübarizə aparırdıq. Bu mübarizə nəticəsində biz qalib gəldik, bütün Azərbaycan xalqı qalib gəldi və öz dövlət müstəqilliyini bərpa etdi. Ancaq müstəqillik bərpa olunandan sonra müxalifət artıq düşmən müxalifət ola bilməzdi, barışmaz müxalifət ola bilməzdi.

Hökumətlər tərəfindən qanunsuzluqlar edilir. Ancaq bu, heç də bizə əsas vermir ki, qanunsuzluqlara qanunsuzluqlarla cavab verək. Müxalifətdə olan hansısa bir partiya qanunsuzluğa yol verirsə, hökumətin vəzifəsi həmin qanunsuzluğun qarşısını almaqdır. Ancaq qanunsuzluğa qarşı qanunsuz metodla mübahirə aparmaq düzgün deyil. Bizim partiyanı digər partiyalardan fərqləndirən əsas cəhətlərdən biri də iqtidar – müxalifət münasibətləri məsələsidir. Partiya kimi bu dövrdə partiyamızın əsas istiqamətlərindən biri müxalifətin düşməyə çevrilməsinin qarşısını almaq olub. Bizim atdığımız bir çox addımları, etdiyimiz güzəştləri zəiflik kimi başa düşüb, bizi bir az da sıxıblar. Çox sıxandan sonra başa düşüblər ki, daha sıxmaq olmaz, təhlükəlidir. Nəticədə AMİP öz mövqeyini qoruyub saxlaya bilib və dediyim kimi, Azərbaycanın həyatında mühüm rollardan birini oynamaqda davam edir.

Partiyamızın qanunçuluq məsələsində mövqeyi aydın və qətidir. Biz qanunları pozmamaya çalışır və hamını da qanunları pozmamaya çağırırıq. Amma eyni zamanda hökuməti qanunsuz hərəkətlərdən çəkəndirməyə səy göstəririk. Qanunsuzluqların çox olması, Azərbaycan xalqında qanuna inamsızlığın yaranması olduqca ağır nəticələr verə bilər, kimlərsə qanunsuz hərəkətlərə sövq edər. Biz belə halların qarşısının alınmasını istəyirik. Ona görə də hüquqi islahatların keçirilməsinin tərəfdarıyıq.

Bildiyimiz kimi, yeni Konstitusiya qəbul olunub. Bu Konstitusiyanın müəyyən müddəaları ilə razı olmasaq da, Əsas Qanunun qəbulunu hüququ islahatlar və Azərbaycanın dövlətçiliyi istiqamətində atılmış mühüm addım kimi qiymətləndiririk. Digər qanunlar da Konstitusiyaya uyğun hazırlanmalıdır. Biz qanunun olmamasındansa, xoşumuza gəlməyən qanunun olmasını və həmin qanunlara tabe olmağı həm özümüz üçün, həm də həmin qanunları qəbul edənlər üçün vacib sayırıq. Təəssüf ki, hakimiyyətdə olanlar qanun qəbul edildikdən sonra belə hesab edirlər ki, qanunun kağız üzərində qəbul olunması kifayətdir. Yəni beynəlxalq təşkilatlara göstərə bilərik ki, biz insan hüquqlarını, onların hüquqi təminatlarını göstərən qanunlara malikik. Ancaq real həyatda isə, bu qanunlar rol oynamaya bilər, inzibati orqanlar da, hamı da özbaşınalıq edə bilər.

Beləliklə, insanlarda belə bir fikir formalaşdırılır ki, heç bir qanun rol oynamır, yerlərdə o ağıdır, nə deyirsə, həyata keçməlidir. Bu siyasi nihilizmdir. Hüquqi nihilizm isə Azərbaycan üçün ağır nəticələr verə bilər.

Yaxın dövrlərdəki vəzifələrimizdən biri də siyasi maarifləndirmə ilə məşğul olmaqdan ibarətdir. Məqsədimiz təkəcə əhalinin qanunları bilməsinə nail olmaq deyil, eyni zamanda, qanunların həyata keçməsinə, əhalinin hüquqlarının qorunması sahəsində daha fəal iştirak etməkdən ibarətdir. Bu sahədə müəyyən işlər görülüb. Məncə, IV Qurultaydan sonra Partiyanın əsas istiqamətlərindən biri əhalinin hüquqi biliklərinin artırılmasına, öz hüquqlarını bilməsi və bu hüquqların müdafiəsinin təşkili olmalıdır. Partiyamız əhaliyə öz hüquqlarının müdafiəsinin təşkil olunmasında yardımçı olmalıdır. Nə qədər çox insanın hüquqları müdafiə olunacaqsə, Partiyanın tərəfdarları da bir o qədər artacaqdır. Çox vaxt hüquqların pozulması vətəndaşların öz hüquqlarını bilməməsindən və unutmamasından irəli gəlir. Ona görə də hakimiyyət orqanları əhalinin hüquqi biliyinin aşağı səviyyədə olmasından istifadə edərək, onlara təzyiq göstərməklə rüşvət alırlar. Bütün bunların qarşısını almaqda Partiyamızın yerli təşkilatlarının mühüm rolu ola bilər və biz bu məsələlərdə onlara yardımçı olmalıyıq.

Ancaq bunun üçün, təşkilatlarımızın xüsusi fəaliyyət proqramına malik olmaları və həmin proqram əsasında fəaliyyət göstərmələri vacibdir.

Qurultayın çağırılması ilə bağlı məsələyə də toxunmaq istəyirəm. Qurultayın çağırılmasının əsas məqsədlərindən biri Azərbaycanda əsas partiya sayılan Milli İstiqlal Partiyasının yeni Nizamnaməsinin qəbul olunmasıdır. Bu, zərurətdən irəli gəlir. Partiyamız yarandığı dövrdən indiyədək təsis Qurultayında qəbul olunmuş Nizamnamə ilə işləyir. Həmin Nizamnamə və partiyanın o vaxtkı strukturu mövcud dövrə və reallıqlara uyğun idi. Ancaq biz gələcəkdə fəaliyyətimizi genişləndirmək fikrindəyiksə, Partiyanın fəaliyyətini müasir dünya standartlarına uyğunlaşdırmaq istəyiriksə, Nizamnamə də dünya standartlarına uyğunlaşdırılmalıdır. Nizamnamədə bütün məsələlər öz əksini tapmalıdır ki, biz partiyadaxili həyatımızı tənzimləyə bilək.

Yeni Nizamnamə Qurultayın müzakirəsinə təqdim olunub. Əgər o qəbul olunacaqsə, gələcəkdə həmin Nizamnamə əsasında Partiyanın strukturunda dəyişikliklər etməklə, öz fəaliyyətimizi yeni dövrə uyğun quracağıq. Mən nəyə görə yeni dövr deyirəm? Partiyanın fəaliyyətində bir sıra strukturların yaradılmasına böyük ehtiyac var. Bu, təkcə Azərbaycanın daxili məsələləri ilə deyil, həm də Partiyamızın beynəlxalq əlaqələri ilə bağlıdır. Beynəlxalq əlaqələrimiz təkcə Azərbaycanda deyil, eyni zamanda, dünya miqyasında nüfuzlu bir Partiya kimi tanınmağımızı sübut edən faktorlardan biridir. İndiyə qədər fəaliyyətimizdə beynəlxalq məsələlərə həmişə diqqət olub. Ancaq gələcək fəaliyyətimizdə bu diqqəti daha da artırmalıyıq. Dünyanın sağ mərkəz yönli partiyaları ilə əlaqələrimiz, onların təcrübələrindən bəhrələnməyimiz, eyni zamanda onların Azərbaycandakı vəziyyətlə tanış olmaları, bizim Partiya ilə əməkdaşlıq etmələri Azərbaycanın gələcəkdə demokratik cəmiyyət kimi formalaşmasında və bazar iqtisadiyyatı sisteminə keçməsinə mühüm rol oynayan amillərdən biridir. Əgər biz dünyanın yeni sisteminə keçiriksə, dünyada nə baş verdiyini, hansı ölkədə hansı sistemin mövcud olduğunu bilməyimizə ehtiyac var. Bu isə yalnız beynəlxalq əlaqələrin genişlənməsi, Azərbaycan Milli İstiqlal partiyasının dünyanın bir sıra ölkələrində tanınması, nüfuzlu partiyalarla sıx əlaqələrinin olması AMİP – in mövcudluğunu inkar etmək istəyən iqtidardakı bəzi qüvvələri də fikirlərini dəyişməyə məcbur edir. Onlar etiraf etməli olurlar ki, AMİP doğrudan da Azərbaycanın siyasi həyatında mühüm rol oynayan partiyalardan biridir. AMİP bundan sonra da həmin rolu davam etdirəcəkdir. Bu, həm də bizim öz fəaliyyətimizdən asılıdır.

Üç illik fəaliyyətimizənəzər salsaq, deməliyəm ki, fəaliyyətimizdə heç də həmişə yaxşı nəticələr olmayıb. Daxili təşkilatlanmamızda, seçkilərdə iştirakımızda partiyanın içərisində olan çatışmayan cəhətlər, partiya üzvlərinin bəzilərinin isə, ümumiyyətlə, partiyanın ideologiyasından xəbərsiz olması meydana çıxıb. Ona görə də Qurultaydan sonrakı dövrdə sıralarımıza, yeni partiya üzvlərinə olan tələbatı artırmalı və tələbləri gücləndirməliyik. Çünki partiyanın istər rayon səviyyəsində, istərsə də ümumpartiya səviyyəsində

seçilmiş üzvlərinin partiyanın fəaliyyətindən xəbərsiz olmaları, partiyanın ideologiyasından fərqli fikirlər söyləmələri, şəxsi mənafeələrini partiya mənafeələrindən üstün tutmaları yolverilməzdir. Lakin təəssüf ki, bir neçə belə halla rastlaşmışıq. Mən dəfələrlə qeyd etmişəm ki, partiya könüllü orqandır. Partiyaya heç kimi məcburi şəkildə cəlb etməirlər. Kimlərsə könüllü surətdə partiyaya gəlirsə, bu, sayımızın artması, partiyamızın nüfuzunun artması deməkdir. Ancaq könüllü surətdə partiyamıza gələn şəxslər öz hüquqlarını partiyanın Nizamnaməsinə uyğun olaraq məhdudlaşdırırlar. Belə ki, partiya daxil olan hər kəs Nizamnamə əsasında hərəkət edəcəyi barədə öhdəlik götürür. O, həmin öhdəliyi yerinə yetirməyə borcludur. Əgər öhdəliyi yerinə yetirmirsə, könüllü surətdə ya partiyadan uzaqlaşmalı, ya da partiya sıralarında qalaraq tələblərə və Nizamnaməyə tabe olmalıdır. Düzdür bizdə tək – tək belə hallar olub. Bu isə onu göstərir ki, partiyanın əsas özəyi, partiyanın inanılmış, dönməz hissəsi artıq formalaşmış, bərkiyib. Onlar bu 3 – 4 ildə bütün sınaqlardan uğurla çıxıblar. Biz partiyanın gələcəkdə genişlənməsini məhz həmin baza əsasında həyata keçirməliyik. Həmin bazanın nümayəndələri sizlərsiniz, bu zalda oturanlardır.

Bu bazanın dönməzliyinin nəticəsidir ki, yeni Nizamnamədə partiya qəbulu sadələşdirməyi təklif etmişik. Əvvəllər partiyanın formalaşması, yeganə orqanizm kimi bərkiməsi üçün müəyyən dövr lazım idi. Həmin dövrdə II (növbədənkənar) Qurultayımızda qeyd etdiyimiz kimi, partiya üzvlüyünə qəbulda müəyyən məhdudiyyətlər qoyulmuşdu və bəziləri bundan inciyirdilər. Halbuki həmin məhdudiyyətlər partiya kütləvi axının qarşısını almaq, partiya üzvlüyünə gələnləri yoxlayıb sonra qəbul etmək üçün həyata keçirilirdi. Ancaq II (növbədənkənar) Qurultaydan keçən dövrdə partiyanın sınılanmış, dönməz təbəqəsinin formalaşması bizə imkan verir ki, yeni dövrdə üzvlük məsələsində sadələşməyə gedək. İkinci Nizamnaməmiz qəbul olunandan sonra partiya üzvlüyünə qəbul sadələşdiriləcək və sıralarımızı istədiyimiz sayda genişləndirmək imkanı əldə edəcəyik.

Bugünkü Qurultayda biz bir çox yeniliklərlə rastlaşdıq. Bu ilk növbədə, Qurultayın açılışı ilə bağlı idi və partiyanın həyatında belə yenilikləri davam etdirmək fikrindəyik. Azərbaycanda yeniliklər əsasən bizim partiya tərəfindən irəli sürülür. Partiyanın idarə edilməsində də yeniləşməyə doğru addımlar atmağı, yeniliklər tətbiq etməyi qərara almışıq. Həmin yeniliklərdən biri də Qurultayın idarə olunması ilə bağlıdır. Yeni Nizamnaməmizə görə Qurultayın nümayəndələri artıq daimi nümayəndələrdirlər. Onlar gələn Qurultayadək öz səlahiyyətlərini saxlayırlar. Belə ki, yeni Qurultay keçirmək üçün üç il ərzində təzə seçkilər keçirməyə ehtiyac yoxdur. Bu nümayəndələrin hamısı Qurultay nümayəndəsi kimi qalır və istənilən vaxt partiyanın qərarı ilə biz onları çağıraraq qərarlar qəbul edə bilərik.

Yeniliklərdən biri də siyasi məruzə ilə bağlıdır. Siyası məruzədə partiyanın ümumi fikirləri səslənir, qalan hissəsi isə Sizin ixtiyarınıza verilir. Çünki axtarışlarınız zamanı partiyanın gələcək fəaliyyəti necə görmək istədiyinizi bildirməli, təkliflər verməlisiniz. İrəli sürülən təkliflər, deyilən fikirlər nəticəsində qərarlar qəbul ediləcəkdir. Əvvəlki dövrlərdəki kimi, standart bir məruzə və onun ətrafında çıxışların olması mənə, işimizin canlı keçməsinə mane ola bilər. Məhz sizlərin fikirlərini biləndən sonra belə qənaətə gəldim ki, AMİP ölkə həyatında özünün mühüm rolunu qoruyub saxlayıb. Bu, bir adamın, iki adamın partiyada olub – olmamasından asılı deyil. Partiyamız Azərbaycanın siyasi həyatına elə daxil olub ki, onu oradan çıxarmaq, sadəcə, mümkün deyil. AMİP – in gələcəkdə də Respublikamızın mənafeləri naminə faydalı, nəticəli fəaliyyət göstərməsi üçün Qurultayımızın qərarları olduqca mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Ona görə də həmin qərarların qəbul olunmasında hamının fəal iştirakı, hər kəsin öz mövqeyini bildirməsi vacibdir.

Biz formal qərarlar qəbul etməliyik. Əgər formal qərarlar qəbul olunarsa, onlar heç bir əhəmiyyət kəsb etməyəcək. Çünki formal qərarlar həyata keçə bilmir. Ona görə də Qurultayımızın əsas qərarlarının qəbul olunması və onların Azərbaycanın mənafeələrinə uyğun gəlməsi, partiyanın gələcək inkişafı üçün yararlı olması, sizin özünüzdən asılıdır.

Qurultsın açılışı zamanı mən sizi bir dəfə yox, bir neçə dəfə təbrik etdim. Bu gün mən sizi nəinki bir neçə dəfə, hər dəqiqə təbrik etməyə hazıram. Çünki bu bizim Qurultayımızdır. Partiyanın nailiyyətlərinə görə hamı bir – birini təbrik etməli və bunu özünə fəxr bilməlidir. Sizləri, sizin Partiyamıza münasibətinizi və inamınızı görəndə mənim də inamım artır. Xalqı Azərbaycanın gələcəyinə inandırmaq bizim gələcək vəzifələrimizdən biridir. Lakin bunun üçün, ilk növbədə, bizim özümüz inanmalı və başqalarını da inandırmağı bacarmalıyıq. Mən milli istiqlalçıların Azərbaycanın gələcəyinə başqalarını da inandıracağına qəti əminəm.

“Millət” 1 iyun, 1996

Azərbaycan Milli İstiqlal Partiyasının IV Qurultayının Qətnaməsi

Azərbaycan Milli İstiqlal Partiyasının

IV Qurultsı respublikanın və

Partiyanın həyatı üçün məsul

və tarixi bir dövrdə keçir.

Yarandığı vaxtdan bəri çətin sınaqlarla dolu mürəkkəbə yol keçən Milli İstiqlal Partiyası bu sınaqlardan şərəflə çıxmış və özünü nəinki Azərbaycanda, həm də beynəlxalq aləmdə ciddi və nüfuzlu bir siyasi qüvvə kimi təsdiq etmiş, cəmiyyət həyatında daim fəal təsir etməklə, ölkənin taleyi üçün həlledici məqamlarda həmişə öndə olmuş, Respublikanın müstəqilliyinin möhkəmləndirilməsində layiqli rol oynamışdır. Həmin dövr həm də partiyanın təşkilatlanmasının başa çatması və vahid orqanizmə çevrilməsi ilə əlamətdar olmuş, bir sıra pozuculuq cəhdləri AMİP – i sarsıda bilməmiş, əksinə, onun sıraları daha da sıxlaşmış və bu mübarizələrdə mətinləşmişdir. Başqa sözlə, Milli İstiqlal Partiyası Azərbaycan Respublikasının tarixinə həmişəlik daxil olmuşdur.

Qurultayın qəbul etdiyi yeni Nizamnamə onun tarixində mühüm bir hadisə olmaqla, Partiyanın yeni keyfiyyət mərhələsində keçməsinə başa çatdırmaq üçün hüquqi zəmin yaradır.

Qurultay MİP Sədrinin siyasi məruzəsini dinləyərək respublikadakı mövcud ictimai siyasi vəziyyət barədə qeyd edir ki, müstəqil Azərbaycanın dövlət quruculuğu sahəsində yeni siyasi təsisatların yaradılmasını məqbul hesab etsə də, son parlament seçkilərində baş vermiş kütləvi qanun pozuntularına görə onun nəticələrini ədalətsiz sayır, ölkədə demokratik ənənələrin və institutların yaradılması uğrunda mübarizə aparmağı özünün əsas məqsədlərindən biri hesab edir.

Qurultay ölkə əhalisinin sosial – iqtisadi vəziyyətini gündən – günə ağırlaşmasını və respublika iqtisadiyyatının tənəzzülə uğramasını dərin narahatlıqla qeyd edərək, bunun səbəbini istər sənayedə, istərsə də kənd təsərrüfatında iqtisadi islahatların yolverilməz dərəcədə yubadılmasında görür və həmin islahatları sürətləndirməyə çağırır.

Azərbaycan Milli İstiqlal Partiyası dövlətin ərazi bütövlüyünün təmin olunması, Qarabağ müharibəsinin nəticələrinin aradan qaldırılması, qaçqınların doğma yurd – yuvalarına qaytarılması üçün ölkə rəhbərliyinin fəal diplomatik səylərini qeyd etməklə yanaşı, “nə müharibə, nə sülh” vəziyyətini məqbul hesab etmir və Respublika rəhbərliyindən daha təsirli tədbirlər və qətiyyətli addımlar gözləyir.

Qurultay MİP Sədrinin siyasi məruzəsindən ötən dövr ərzində Partiyanın fəaliyyətinə və ölkədəki mövcud ictimai – siyasi vəziyyətə verdiyi qiymətini nəzərə alaraq qət edir:

1. Azərbaycan Milli İstiqlal Partiyasının II Qurultaydan keçən dövr ərzindəki fəaliyyəti qənaətbəxş hesab edilsin. Siyasi məruzə bəyənilsin.
2. AMİP – in yeni Nizamnaməsinin qəbul edilməsi Partiyanın həyatında mühüm hadisə, yeni Nizamnamənin özü isə yeni keyfiyyət dəyişikliyinə zəmin yaradan sənəd hesab edilsin.

3. AMİP yerli təşkilatların yeni Nizamnamə əsasında yenidən qurulmasına başlanılsın və bu iş qısa müddətdə başa çatdırılsın. Partiyanın uçot işləri aparılsın.
4. Partiya üzvlərinin siyasi, elmi və ideoloji cəhətdən maarifləndirilməsi üçün müvafiq tədbirlər hazırlansın və həyata keçirilsin.
5. Yeni Nizamnaməyə uyğun olaraq gənclərlə işin yeni səviyyəyə qaldırılması üçün təşkilati tədbirlər görülsün.
6. Partiyanın rəhbər orqanlarına ölkədə baş verən ictimai – siyasi hadisələrə qiymət verilməsini çevikləşdirmək tapşırılsın.
7. Partiyaya qarşı aparılan təbliğat kampaniyasının qarşısının alınması üçün ideoloji – təbliğat işləri gücləndirilsin.
8. Partiyanın kadr potensialından daha səmərəli istifadə edilməsi məqsədilə kadrların seçilib üzə çıxarılması üçün müvafiq tədbirlər görülsün.
9. Vətəndaşların hüquqlarının qorunması işinin daha yüksək səviyyədə qurulması zəruri hesab edilsin.
10. AMİP – in parlament fraksiyasının işinə kömək məqsədilə Mərkəzi Şura komissiyalarının fəal surətdə qanun yaradıcılığı işi ilə məşğul olması zəruri hesab edilsin.
11. 1995 – ci ilin noyabrında keçirilmiş parlament seçkilərini qeyri – demokratik və onun nəticələrini ədalətsiz hesab edərək Partiyanın bələdiyyə seçkilərinə daha ciddi hazırlaşması üçün ötən seçkilərin təcrübəsini nəzərə almaqla müvafiq tədbirlər planı işlənib hazırlansın.

Azərbaycan Milli İstiqlal Partiyasının IV növbəti Qurultayı cəmiyyətimizin diqqət mərkəzində idi. Yarandığı gündən Azərbaycanın dövlət müstəqilliyini, qanunun aliliyini, insan hüquq və azadlıqlarının toxunulmazlığını, xüsusi mülkiyyətçiliyi özünün ən ali məqsədi elan etdiyinə, Azərbaycanın ictimai – siyasi burulğanını da atdığı düzgün addımlarına, ardıcıl siyasətinə görə AMİP təkcə Respublikamızda deyil, həm də bütün dünyada Azərbaycanın ən nüfuzlu, ən mütəşəkkil Partiyası kimi qəbul edilir. Məhz bunun nəticəsidir ki, Milli İstiqlal Partiyasının beynəlxalq əlaqələri respublikada fəaliyyət göstərən digər

partiyaların əlaqələrindən qat – qat yüksəkdir və AMİP sağ – mərkəz yönlü konservativ partiyaların ittifaqı olan və beynəlxalq təşkilatlar arasında mühüm rollardan birini oynayan Beynəlxalq Demokrat İttifaqı və Avropa Demokratik İttifaqı ilə sıx münasibətlərə malikdir. Bu ilin axırlarında AMİP, keçmiş SSRİ respublikalarında fəaliyyət göstərən partiyalardan ikinci olaraq bu təşkilatlara tam səlahiyyətli üzv seçiləcəkdir.

AMİP – in nüfuzunun və beynəlxalq əlaqələrinin nəticəsidir ki, Qurultayın işində Böyük Britaniya Konservatorlar Partiyasının nümayəndələri, Parlament üzvləri ser Mark Lennoks – Boyd və cənab Naycl Evans, Gürcüstandan isə Ənənəçilər İttifaqının Baş Katibi cənab Qayoz Kordzadze iştirak etmişlər. Qurultayın ünvanına xarici ölkələrdən təbriklər daxil olmuşdur. Adlarını qeyd etdiyimiz xanımlar və cənablar Qurultay nümayəndələrini və bütün milli istiqlalçıları IV Qurultay münasibətilə təbrik edir, Qurultaya uğurlu iş və müvəffəqiyyətlər arzulayırlar.

Almaniya Bundestaqındakı Xristian Demokrat və Xristian Sosial İttifaqları deputat fraksiyası adından cənab **Johan Kohauz** (Bonn, Almaniya);

Almaniya Xristian Sosial İttifaqının Beynəlxalq idarəsinin direktoru cənab **Diter Şmidt** (Münhen, Almaniya);

Türkiyə Ana Vətən Partiyasının Genəl Başqan yardımçısı cənab **İlkər Tüncay** (Ankara, Türkiyə);

BMT – nin Azərbaycandakı Rezident – Koordinatoru və BMT – nin İnkişaf Proqramının nümayəndəsi **Paolo Lembo**;

Fransa Respublika uğrunda Hərəkət Partiyasının Beynəlxalq məsələlər üzrə Katibi və Beynəlxalq Demokrat İttifaqının sədr müavini cənab **Pyer Lelüs** (Paris, Fransa);

Norveç HOYRES Partiyasının Xarici İşlər üzrə nümayəndəsi xanım **Keysi Kulmann**;

Beynəlxalq Demokrat İttifaqının Məsul Katibi cənab **Qraham Vinn** (London, Böyük Britaniya);

Avropa Demokrat ittifaqının Məsul Katibi cənab **Aleksis Vintonnak** (Vyana, Avstriya);

Beynəlxalq Gənc Demokrat İttifaqının Məsul Katibi, Avropa Gənc Konservatorlar Birliyinin sədri cənab **Endryu Rozindell** (London, Böyük Britaniya);

Slovakiya Xristian Demokratik Hərəkəti Partiyasının sədri cənab **Yan Karnoqurski** (Bratislava, Slovakiya Respublikası);

Albaniya Demokratik Partiyasının Baş katibi cənab **Tritan Şenu** (Tirana, Albaniya);

İsrail Likud Partiyası Beynəlxalq İdarəsinin rəhbəri cənab **Zalman Şoval** (Təl – Əviv, İsrail);

Tayvan Kyomintanq Partiyası Beynəlxalq Departamentinin Baş direktoru cənab **Çin Cen Çen** (Taypey, Tayvan);

Yunanıstan Nea Demokratia Partiyasının Beynəlxalq Katibi xanım **Mariyetta Giannakou – Koutsikou** və həmin partiyasının Beynəlxalq əlaqələr idarəsinin başçısı xanım **Papanastasiu** (Afina, Yunanıstan).

Bu təbriklərdən birini – xanım **Mariyetta Giannakou – Koutsikounun** məktubu:

“Azərbaycan Milli İstiqlal Partiyasının sədri, millət vəkili Etibar Məmmədova. Hörmətli cənab Sədri, AMİP – in IV Qurultayı münasibətilə Nea Demokratia Partiyası adından, onun Prezidenti cənab Miltiades Evertin adından və öz adımdan şəxsən Sizi və bütün AMİP – çi dostlarımızı ürəkdən salamlayaraq, Qurultayın yüksək səviyyədə, tam uğurla keçirilməsi ilə bağlı ən xoş arzularımı bildirirəm.

Biz səmimi qəlbdən heyfislənirik ki, böyük həvəsimizə baxmayaraq, Partiyamızın iyunun ortalarında keçirməyə nəzərdə tutduğumuz Milli Konfransına hazırlıq işləri Sizin lütfkar dəvətinizdən faydalanaraq, Qurultayınızda iştirak etmək fürsətindən bizi məhrum edir. Bununla belə, biz AMİP - ə böyük nailiyyətlər və dost Azərbaycan xalqının firavanlığına və regionda ədalətli sülhün bərqərar olmasına yönəlmiş niyyət və məqsədlərinə çatmağı arzulayırıq.”

AMİP Sədri Etibar Məmmədovun Partiyanın V (Fövqəladə) Qurultayında AMİP – in Növbəti Dövr Üçün Nəzərdə Tutulan Yaxın Vəzifələri ilə Bağlı Cıxışı

Bir daha MİP V (fövqəladə) Qurultayının nümayəndələrini, bütün milli istiqlalçılarını Qurultayın başlanması münasibətilə təbrik edir, Qurultayın iştirakçılarna işgüzar əhval – ruhiyyə və nəticəsi olan səmərəli fəaliyyət arzulayıram, MİP V Qurultayı fövqəladə Qurultay adlansa da, Partiyanın həyatında elə bir fövqəladə hadisə baş verməyib. Ona görə də Qurultayımız işçi Qurultay adlana bilər. Qurultayın çağırılması səbəbləri haqqında mətbuatda bir çox mülahizələr irəli sürülüb. Partiyanın daxilində fövqəladə hadisənin baş verməsi barədə mətbuatda müxtəlif cür izahatlar verilməyə çalışılıb, cəmiyyətdə bu fikirlərin yayılmasına, hansısa naməlum səbəbə görə V Qurultayın çağırılmasına ehtiyac duyulması barədə ictimai rəy yayılmasına cəhd göstərilir. Ancaq Qurultay nümayəndələrinə yaxşı məlumdur ki, IV Qurultayda Partiyanın Nizamnaməsi tamamilə dəyişdirildi və müasir dövrün tələbatlarına, dünyanın aparıcı ölkələrinin siyasi partiyalarının qəbul etdiyi ümumi prinsiplərə uyğunlaşdırıldı. Nəticədə AMİP – in Nizamnaməsi nümunəvi Nizamnaməyə və Partiya üzvlərinin həyatında Qanuna çevrildi. Artıq il yarım ki, MİP üzvləri həmin Qanunla yaşayır.

IV Qurultayın müvəffəqiyyətlərinə və səviyyəsinə bütün ölkə şahid oldu. Bu müvəffəqiyyət AMİP – in üzvlərini və tərəfdarlarını daha fəal olmağa və ciddi fəaliyyət göstərməyə vadar etdi. IV Qurultayda bizim əsas məqsədimiz yeni Nizamnaməni qəbul etmək olsa da, bir neçə vəzifəmiz tam həll olunmamış qalmışdı. Həll olunmamış vəzifələrdən biri yeni dövrümüzdə uyğunlaşdırılmaq baxımından Məramnamənin ikinci hissəsində dəyişikliklərin edilməsindən ibarət idi. AMİP – in Məramnaməsini digər partiyaların Məramnamələrindən fərqləndirən əsas cəhət var. Həmin cəhət AMİP – in Məramnaməsinin iki

hissədən ibarət olmasındadır. Məramnamənin birinci hissəsindəki təməl prinsiplər uzun müddət üçün nəzərdə tutulan ideoloji prinsiplərdir. Təməl prinsiplərin dəyişdirilməsi nadir hallarda baş verir. Məramnamənin yaxın dövr üçün nəzərdə tutulan vəzifələrimizdən ibarət ikinci hissəsi isə mütəmadi olaraq dəyişdirilə bilər. İkinci hissəni mütəmadi olaraq təkmilləşdirmək, dövrün tələblərinə uyğunlaşdırmaq Partiyamızın vəzifələrindən biridir.

Növbəti ildə Qurultay çağırılması ötən Qurultayda nəzərdə tutulmuşdu. Bu cür halların baş verə biləcəyi baxımından Qurultay nümayəndələrinin 3 illiyə seçilməsi Nizamnamədə də nəzərə alınmışdı. Qurultay nümayəndələri 3 il müddətinə səlahiyyətlərini saxlayaraq istənilən vaxt Qurultaya toplaşib qərarlar qəbul edə bilərlər. Bu baxımdan da AMİP digər partiyalardan fərqlənir. Çünki istənilən vəziyyətdə 3 il müddətinə fəaliyyət göstərən və qərarları qəbul edən səlahiyyətli orqanımız var. Odur ki, növbəti dövr üçün vəzifələrimizi müəyyənləşdirməyə daim imkanımız var. Bunun üçün yenidən konfranslar və seçkilər keçirməyə ehtiyacımız yoxdur. Bu cür halda Qurultay nümayəndələri də özlərini arxayın hiss edirlər, çünki onların səlahiyyətləri 3 illik müddəti əhatə edir. Düz 3 ildən sonra yenidən rayon təşkilatlarında növbəti Qurultayda təmsil olunmaq üçün konfranslar və seçkilər keçirməklə Qurultayın yeni nümayəndələri formalaşdırılacaqdır.

Bugünkü Qurultayın əsas vəzifəsi, dediyim kimi, ən yaxın dövr üçün vəzifələrimizi müəyyənləşdirməkdir. Azərbaycanın müasir dünyada layiqli yer tutmasına və millətimizin layiqli həyat tərzinə çatmasına nail olmaq AMİP – in əsas vəzifəsidir. Bu, ümumi məqsədimizdir. Partiyanın hər bir üzvü üçün bu məqsəd fəaliyyət mayakına çevrilməli və Partiyanın hər bir üzvü həmin məqsədə doğru getməlidir. Ancaq biz bu məqsədə hansı yollarla və hansı vsitələrlə çatacağımızı Partiya olaraq müəyyənləşdirməliyik. Hamı deyir ki, biz Azərbaycanı inkişaf etmiş öncül bir dövlət kimi görmək istəyirik və Millətimizin rifahı haqqında fikirləşirik. Ancaq buna hansı yollarla və məqsədlərlə nail olmaq çox müxtəlif şeylərdir. Sözdə çox prinsiplər elan etmək olar. Ancaq əməldə həmin prinsiplərin baş verməməsinin şahidi oluruq. Təməl məqsədləri çox

yüksək olan partiyalar dünyada, o cümlədən Azərbaycanda da mövcuddur. Ancaq hakimiyyətləri dövründə bir sıra siyasi təşkilatların proqram prinsiplərindən kənara çıxmalarının və başqa yolları tutmalarının şahidi olmuşuq. Azərbaycanın siyasi həyatında mühümlüyü, ciddiliyi ilə seçilən bir partiya kimi vəzifəmiz ölkə əhalisinin və vətəndaşlarının fikirlərini təklif etdiyimiz yola dəvət etməkdən, həmin yolun doğruluğuna, Azərbaycanın irəliyə gedən dövlətə çevrilməsi üçün düzgün seçilməsinə inandırmaqdan ibarətdir. Ancaq bundan başqa Məramnamədə konkret hissələr var və bu ikinci hissədə nəzərdə tutulub. Onlar əvvəlcə biz özümüz dəqiqləşdirməli və müzakirə nəticəsində onların doğruluğuna, düzgünlüyünə özümüzü inandırmalıyıq. Yalnız bundan sonra inamımız əsasında digərlərini də inandıрмаğa çalışmalıyıq. Biz nəyə görə bu məsələlərə çox diqqət yetiririk. Bu məsələlərə bu cür diqqət yetirilməsi Azərbaycanın bugünkü vəziyyəti ilə əlaqədardır. Azərbaycanın əhalisi son dövrdə olduqca böyük təlatümlərin, dəyişikliklərin, siyasi çaxnaşmaların şahidi olub. Kiçik dövr ərzində ölkənin əhalisinin şüuruna bu qədər təzyiqlər olanda, onun əks nəticələri olur. Belə ki, müəyyən dövrdə çaxnaşmalar əhalinin fəallaşmasına gətirib çıxara bilər. Lakin sonradan bəzən bu cür fəallaşmanın ardınca ümumi inamsızlıq yaranır. 88 – ci illərin sonlarında Milli – Azadlıq uğrunda başlayan hərəkət dövründə Azərbaycan xalqı bir yumruq kimi birləşərək çox böyük nailiyyətlər əldə etmişdi. Hərəkət dövründə xalqın ən böyük nailiyyəti Azərbaycanın müstəqilliyi oldu. Həmin dövrdə Azərbaycan xalqının əksər hissəsi istisnasız olaraq siyasi fəallıq göstərdi və heç də təsadüfi deyildi ki, 1989 – cu ildə siyasi fəallığına görə Azərbaycan xalqı dünyada “ilin xalqı” elan olunmuşdu. Ancaq Azərbaycanın müstəqillik qazanmasından sonra xalqın böyük hissəsinin ümitsizliyə qapılmasının və siyasi fəaliyyətdən kənarlaşdırılmasının şahidi olduq. 12 noyabr Parlament seçkiləri də göstərdi ki, Azərbaycanda əhalinin cəmi üçdə bir hissəsi siyasi cəhətdən fəaldır. Əhalinin diğər üçdə iki hissəsinin siyasi fəaliyyətlə maraqlanmaması, buna pis baxması, yeritdiyi siyasətin nəticəsində hakimiyyətə, dövlət institutlarına inamsızlığı, nəticədə ən qorxulu hala – mövcud qanunlara inamsızlığa gətirib

çıxarır. Bu, fikrimizcə, olduqca neqativ və dözülməz haldır. Ona görə də biz hesab edirik ki, siyasi fəaliyyətlə məşğul olan siyasi partiyanın ən ümdə vəzifəsi əhalinin siyasi fəallığına nail olmaq və öz payını səsler vasitəsilə qazanmaqdan ibarətdir.

Partiyamızın yaxın dövr üçün vəzifələri təqdim olunan layihədə tezislər şəklində konkretləşdirilib. Ancaq bu, müəyyən konkretlikdir. Hər bir seçki üçün ayrıca proqram qəbul edilməsi nəzərdə tutulur. Onları biz hər seçki vaxtı partiya üzvlərinin köməkliyi ilə qəbul edəcəyik və həmin proqramlar bizim fəaliyyət proqramımıza çevriləcək.

Yaxın dövr üçün bizim əsas vəzifəmiz əhali arasında yaranmış inamsızlığı aradan qaldırmaqdır. İnamsızlığı aradan qaldırmaq üçün yeni layihənin tezisində göstərilib ki, əsas vəzifəmiz insanların qanunçuluq şəraitində şəxsi müstəqilliyini, siyasi azadlığını, siyasi inkişaf üçün imkan bərabərliyini təmin edən demokratik cəmiyyət quruculuğunu reallaşdırmaq istiqamətində Partiyanın fəaliyyətini genişləndirməkdən ibarətdir.

Bu tezis Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasında da öz əksini tapıb. Ancaq bu gün Azərbaycanda yaranmış vəziyyətin ən qorxulu tərəflərindən biri ondan ibarətdir ki, insanların Konstitusiyadan nəinki xəbərləri yoxdur, heç Konstitusiya ilə maraqlanmırlar. Əgər Əsas Qanun əhalini maraqlandırmırsa, Konstitusiya ilə maraqlanmayanların öz hüquqlarını lazımi səviyyədə bilməməsi şübhə doğurmur. Öz hüquqlarını bilməyən əhali, təbii ki, hüquqlarını müdafiə edə bilmir. Məhz əhalinin qanunlara bələd olmamasından istifadə edilərək, Azərbaycanda qanunlara inamsızlıq atmosferi yaradılıb. Azərbaycan vətəndaşlarının böyük əksəriyyəti, demək olar ki, savadlı olsa da, qanunlara əhəmiyyətsiz bir kağız kimi baxır, onları oxumur və qanunlarla maraqlanmır. Qanunların ikinci dərəcəli faktor kimi qəbul olunması cəmiyyətdə xoşagəlməz əhval – ruhiyyə yaradır. Azərbaycanda qanunların yerinə ayrı – ayrı, konkret şəxslər və şəxsiyyətlər, özündə qanunu təcəssüm etdirən insanlar var. Bu cür hal idarə, təşkilat, ölkə səviyyəsində hökm sürür. Ayrı – ayrı vəzifəli şəxslərin dedikləri əhali üçün qanuna çevrilir və əhali onların dedikləri sözlərlə oturub –

durmaq məcburiyyətində qalır. Ona görə də cəmiyyətdə qanunların bilgisizliyi əmələ gəlir.

Bizim digər partiyalardan əsas fərqimiz ondan ibarətdir ki, biz fəaliyyətimizdə qanunlara riayət edən və qanunların təmin olunmasını hamıdan tələb edən partiyayıq. Konstitusiyanın müəyyən məhdudiyyətlərinə böyük iradlarımız olsa da, Konstitusiya bu gün qüvvədədirsə, onu qəbul etməyə məcbur olan insanlarıq və heç olmasa, onların əsasında işləməyi başqalarından tələb etməyi bacarmalıyıq. Konstitusiya partiya kimi bizim xoşumuza da gələ bilər, gəlməyə də bilər. Bizim partiya kimi vəzifəmiz Əsas Qanuna söykənib insanların hüquqlarını onlara izah etməkdən və onların həyata keçməsinə nail olmaqdan ibarətdir.

Bu gün biz fəaliyyətimizi genişləndirməliyik. Dediym kimi əsas məsələ Konstitusiyaya riayət olunmasına nail olmaqdır. Konstitusiyaya əməl etmək sırası vətəndaşlardan deyil, ilk növbədə, Konstitusiya əsasında işləyən dövlət orqanları və onları təkid edən şəxslərdən tələb olunmalıdır. MİP – in qarşısında duran vəzifələrdən biri vəzifəli şəxslərin Konstitusiyaya və qanunlara hörmət etməsinə nail olmaqdır. Buna necə nail ola bilərik, Təkcə bu vəzifəni elan etməklə, ondan şüar kimi istifadə etməklə bu məqsədə nail ola bilmərik. Yeganə yol partiya kimi fəaliyyətimizi genişləndirib əhalinin siyasi fəallığına nail olmaqdır. Əhalini inandırmalıyıq ki, onlar yumruq kimi birləşib fəaliyyətlərini genişləndirərək siyasi cəhətdən fəallaşmalı, qanunların icrasını, əməl olunmasını tələb etməyə başlamalıdır. Bu cür fəaliyyətlə əhali əvvəl – axır vəzifəli şəxslərin qanunlara əməl etmələrinə nail ola biləcəklər. Bizim vəzifəmiz əhalinin bu cür siyasi fəallığına nail olmaqdan ibarətdir.

AMİP Azərbaycanda ən böyük, ən güclü partiyalardan biri olmaqla yanaşı, hamının etiraf etdiyi kimi, ən mütəşəkkil, ən yaxşı təşkil olunmuş Partiyadır. Azərbaycanın bütün inzibati – ərazi bölgələrində AMİP – in təşkilatları var. Rayonlardakı yerli təşkilatlarımızın yaxın dövr üçün birinci vəzifəsi onların rayonlarını MM – də təmsil edən deputatların fəallaşmasına nail olmaqdır. 1995 – ci il noyabrın 12 – də keçirilən Parlament seçkilərindən biz çox narazıyıq.

Həmin seçkilər böyük qanun pozuntuları, zorakılıq və saxtakarlıqla keçirilib. Bunu hamı bilir. Ancaq bu saxtakarlıq artıq baş verib. Biz reallıqdan çıxış edərək MM – də rayonları təmsil edən deputatları, hansı yolla olursa – olsun, rayon təşkilatları vasitəsilə fəallaşdırmalıyıq. Deputat kimi fəallaşmaq onların vəzifə borcudur. Rayonlardan seçilən deputatlar təmsil etdikləri rayonların vətəndaşlarının hüquqlarını müdafiə etməlidirlər. Ancaq əhali ayrı – ayrılıqda onları buna məcbur edə bilməz. Bu, mütəsəkkillik tələb edir. Məhz rayon təşkilatları vasitəsilə əhalini bu istiqamətə yönəltməklə həmin deputatların siyasi cəhətdən fəallaşmasına nail olmaq olar. Onların fəallığı nəticəsində hansısa insanların hüquqları müdafiə oluna, tələbatları ödənilə bilər. Bu cür fəaliyyət göstərməyin nəticəsi ola bilər. Bu cür fəaliyyət göstərməyin nəticəsi ola bilər. Nəticəli fəaliyyət isə yerli təşkilatlara olan inamın artmasına gətirib çıxarar. Bu istiqamətdə işləmək, həmin deputatlara təzyiq göstərməklə onları işləməyə məcbur etmək rayon təşkilatlarının yaxın dövr üçün ən mühüm vəzifələrindən biridir və bu istiqamətdə işləmək heç bir qanuna zidd deyil. Əsas qanunların təmini ilə məşğul olmaq, qanunları bilməyənlərin rayon təşkilatları vasitəsilə hüquqlarının müdafiəsinə yönəlməlidir.

AMİP – in Konstitusiyada nəzərdə tutulan hakimiyyətin bölünməsi məsələsinə öz baxışları var. AMİP – in əsas vəzifələrindən biri hökumətin, yəni icra hakimiyyətinin fəaliyyətinə münasibətini mütəmadi olaraq bildirməkdən, onun fəaliyyətinin qanun çərçivəsinə salınmasına nail olmaqdan ibarətdir. Hazırda hakimiyyət bölgüsü Konstitusiyada elan olunsada, hakimiyyət ali icra hakimiyyətinin əlindədir. Ali icra hakimiyyəti isə konkret olaraq Prezidentin əlindədir. Qeyd etdiyim kimi, Konstitusiyada çox böyük ziddiyyətlər, məhdudiyyətlər var. Hakimiyyət bölgüsü elan olunsada, hakimiyyətin bir qolunu təmsil edən məhkəmə ali icra hakimiyyəti tərəfindən təyin olunur. Deməli, ali icra hakimiyyəti tərəfindən təyin olunan məhkəmə onun tabeliyində olur. Buna görə də biz məhkəmənin müstəqilliyi haqqında danışa bilmərik. Ona görə də bizim vəzifələrimizdən biri gələcəkdə bu neqativ halın aradan qaldırılmasına və məhkəmənin müstəqilliyinə nail olmaqdan ibarətdir. Əgər bu

istiqamətdə fəaliyyət göstərməsək, gələcəkdə biz bu gün ağır vəziyyətdə olan məhkəmələrin bürokratik aparatın üçüncü dərəcəli üzvlərinə çevrilməsinin şahidi ola bilərik. Bu isə yolverilməzdir və Partiyamızın vəzifələrindən biri məhkəmə hakimiyyətinin müstəqilliyinə nail olmaqdan ibarətdir. Partiyamız bu məsələlərə mütəmadi olaraq öz münasibətini bildirməlidir. Məhkəmələrin müstəqil olması üçün əhalinin və çox təəssüflər olsun ki, bəzən məhkəmə hakimlərinin maariflənməsi ilə də məşğul olmalıyıq. Çünki, bəzən bizim hakimlər özlərini icra hakimiyyətinin tabeliyində olan işçilər kimi aparırlar. Hakimlərin bu cür davranışı qanunların pozulmasına və birtərəfli qaydada həyata keçirilməsinə, nəticədə isə insanların hüquqlarının tapdalanmasına, onlarda qanunlara inamsızlığın yaranmasına, ölkə üzrə qanunların olmaması və işlənməməsi haqqında təsəvvür yaranmasına, hamının real vəziyyətlə barışmasına gətirib çıxarır. Real vəziyyət isə öz taleyini kiminsə ixtiyarına tapşırmaktan ibarətdir. Bu isə apatiya ilə nəticələnir. Heç kəs heç nəyə inanmır və yaranmış bu cür vəziyyətdə siyasi demokratiyadan danışmağa dəyməz. Bizim fikrimizcə, icra hakimiyyəti, yəni hökumətin əsas vəzifəsi vətəndaşlara xidmət etmək, onların azadlıqlarını qorumaq və onların imkan bərabərliyinə şərait yaratmaqdan ibarətdir. Yaradılmış bərabərliyin nəticəsində, insanların bacarıqlarına görə fəaliyyətləri meydana çıxır və onlar öz şəxsi arzularına çata bilirlər. Digər tərəfdən insanın arzuları təkcə şəxsi arzulardan ibarət deyil. Çox vaxt insanlar başqalarına, cəmiyyətə xidmət etmək, hansısa fəaliyyət göstərmək arzusunda olur. Bu cür istəklərin reallaşması üçün hökumət ölkədə əmin – amanlıq və asayiş yaratmalıdır. Ancaq bugün icra hakimiyyətinin hər bir şeyə nəzarət etmək və heç kimin qarşısında hesabat verməməsi halı ilə üzləşirik. Partiya kimi vəzifələrimizdən biri hökumətin Parlament qarşısında hesabatlı olmasına nail olmaqdan ibarətdir. İcra hakimiyyətlərini fəaliyyətlərinə görə hesabat vermələrinə, qanunların icrasına görə onlara nəzarət edilməsinə nail olmalıyıq. Qanunverici orqan olan Parlament qanunların hökumət tərəfindən icrasına nəzarət etməyə nail olmalı və bu hüququnu həyata keçirməlidir. Biz hər gün qanunların həyata keçməməsi ilə rastlaşırıq. Qanunların həyata keçməməsi

hökumətin özbaşına fəaliyyət göstərməsinə, heç kimin qarşısında hesabat verməməsinə və gündəlik olaraq qanunların pozulmasına gətirib çıxarır. MM – in iclasında bir daha bunun şahidi olduq. Dövlətin 1998 – ci il üçün büdcəsinin müzakirəsi zamanı hökumət nümayəndələrinin Parlamentdə özlərini aparması və qanuna münasibətləri məsələsinə toxunmaq istərdim. Hökumətin nümayəndəsi olan maliyyə naziri çıxış edərkən onun nəzərinə çatdırıldı ki, onların qərarı qanuna ziddir. Maliyyə naziri həmin qanunun yaxşı yazılmadığını, qanunun ona mane olduğunu bildirərək qanuna riayət etməməsinə haqq qazandırmaq istədi. Bu, nazirin Parlament qarşısında etdiyi çıxışdır. Təəssüf ki, nazirin qanuna, qanunverici orqan olan Parlamenta, xalqa hörmətsizliyini Parlament çox sakitliklə qəbul etdi. Bütün bunların nəticəsində hökumət öz üzərində nəzarət görməyəndə özbaşınalıq etməyə başlayır, qanunları, insan hüquqlarını pozmağa başlayır, hökumət üzvləri öz şəxsi mənaflarını ön plana çəkir. Belə olduqda isə Azərbaycanın iqtisadi, siyasi, təhlükəsizlik mənafları arxa plana keçir. Nəzarətsizlik şəraiti onlara istədiklərini etməyə imkan verir. Beləliklə, yenə də əziyyət çəkən xalq olur. Azərbaycan xalqının bugünkü iqtisadi, sosial vəziyyəti gələcəkdə Azərbaycanın ağır vəziyyətlə üzləşə biləcəyindən xəbər verir. Amma hökumət nümayəndələri çıxışlarında sosial, iqtisadi vəziyyətin o qədər də ağır olmadığını, hətta digər ölkələrə nisbətən daha yaxşı olduğunu bildirirlər. Təəssüf ki, Azərbaycanda qanunlara riayət olunmaması, demokratik şəraitin yaradılmaması hökumətin birtərəfli qaydada iş aparması ilə nəticələnir. Hökumət nümayəndələri öz dediklərini deyir, cavab almaq hüququ olan digərlərinin səsini isə eşitmək belə istəməirlər. Bu da nəticə etibarilə əhəlinin vəziyyətinin daha da ağırlaşmasına gətirib çıxarır. Çünki yuxarıdan başlayan qanun pozuntuları aşağıya getdikcə özbaşınalığa çevrilir. Azərbaycanda özbaşınalığın bugünkü təzahürü və ən fəlakətli nəticəsi rüşvətxorluq və korrupsiyadır. Bu, Azərbaycanın bir nömrəli bəlasıdır. Nəyə görə bir nömrəli bəlasıdır? Çünki əgər rüşvətxorluğun səviyyəsi müəyyən olunmuş həddi aşarsa, kütləvi xarakter alarsa, adi həyat normasına çevrilirsə, bu cəmiyyətin çürüməsi, dağılması prosesi deməkdir. Azərbaycanın bugünkü

vəziyyətinin daha da ağırlaşmasına qətiyyəən yol vermək olmaz. Çünki rüşvətxorluq və korrupsiya kimi eybəcər təzahürlərdən əhalinin böyük bir hissəsi əziyyət çəkir. Bunun qarşısını almaq partiya kimi bizim ən böyük vəzifələrimizdən biridir. Bunun qarşısını nə ilə ala biləcəyimiz hamıda sual doğura bilər. Çıxış yolu yenə də siyasi fəaliyyəti genişləndirməkdə, əhalinin siyasi fəallığına, maariflənməsinə nail olmaqda, onların hüquqlarını müdafiə etməkdədir.

Hamının siyasi cəhətdən maariflənməsi partiyanın qarşısında duran əsas vəzifələrdən biridir. Siyasi maariflənmə haqqında ayrıca fəaliyyət proqramı yaradılacaq və onun necə həyata keçirilməsi müəyyən olunacaq. Biz insanların təkcə öz hüquqlarını tanımalarına deyil, həm də hüquqlarını müdafiə etməyə hazır olmalarına, müqavimət qabiliyyətinin artmasına nail olmalıyıq.

Vətəndaşlarımızın müqavimət istəyi və qabiliyyəti olmalıdır ki, onlar hüquqlarının tapdalanması ilə barışmasınlar. Bunun üçün isə onların söykənə, arxalana biləcəyi bir siyasi təşkilat olmalıdır. Həmin siyasi təşkilat da məhz AMİP olmalıdır. İlk növbədə buna nail olmaq lazımdır. İnanıram ki, yerli təşkilatları hət bir rayonda əhalinin müdafiəçisinə çevrilə bilər. Sadəcə, bunun üçün fəaliyyəti genişləndirmək lazımdır. Mövcud şərait maariflənmə istiqamətində çox böyük addımlar atılmasını tələb edir. İlk növbədə, insanların nəyisə dəyişməyin mümkünlüyünə inamını bərpa etmək lazımdır. Çünki bu gün əhalinin böyük əksəriyyətinin beyninə hər hansı bir şeyi dəyişməyin qeyri – mümkün olduğu, şəraitlə barışmağın labüdlüyü yeridilib. Bu cür vəziyyətlə barışmaq ümitsizlik mərhələsinə gətirib çıxarır. Ümitsizlik isə ən pis əlamətdir. Buna heç cür yol verilməməlidir. Belə halların, o cümlədən rüşvətxorluq və korrupsiyanın qarşısını almaq üçün aşkarlığa şərait yaratmaq, neqativ halların üzə çıxmasına çalışmaq və məhz bundan sonra tədbirlər görülməsinə nail olmaq lazımdır. Əlbəttə, bu, olduqca çətin prosesdir. Başlanğıcda 10 cəhddən biri nəticə verə bilər. Ola bilsin ki, 10 cəhd də heç bir nəticə verməsin. Ancaq bundan qorxmaq, ruhdan düşmək lazım deyil. Əksinə, cəhdləri davam etdirməklə nəyə isə nail olmaq olar. Əldə edilən hər bir nəticə yeni – yeni

ümidlər yaradacaq. Bunun da effekti sizə inamı olanların sayının artmasında özünü göstərəcək. Bu cür cəhdlərin sayəsində çinovniklər, bürokratik aparatın məmurları hərəkətlərində bir qədər özlərinə hesabat verməyə məcbur olaraq, nədənsə çəkinməyə başlayacaqlar. Bu isə onların özbaşınalığına sərhəd qoyacaq. Beləliklə, ilk mərhələdə belə halların kütləviliyinin qarşısını almaq olar. Ancaq biz təkcə siyasi fəallıqla rüşvətxorluğun qarşısını almağı mümkün hesab etmirik. Partiya olaraq hesab edirik ki, rüşvətxorlara və əmlak talan edənlərə qarşı inzibati cəza tədbirləri də görülməlidir. Lakin bunlar da bir nəticə verməyəcək. Partiya kimi fikirləşirik ki, ümumi nəticə əldə etməyin ən əsas yolu iqtisadi mexanizmlər hazırlamaqdır. Rüşvətxorluğu kütləvi xarakter almağa məcbur edən amil insanların ehtiyacıdır. Ondan sonra isə rüşvət “xəstələri” – hərislər gəlir. Ancaq rüşvətxorluğun daha çox yayılması ehtiyacdən irəli gəlir. Əgər insanlar minimum tələbatı ödəyəcək qədər maaş almırlarsa, deməli onlar ailələlərini, özlərini dolandırmaq üçün kənardan vasitələr axtarmalıdırlar. Bu isə çox vaxt qanunların pozulması ilə baş verir. Qanunların pozulmasına göz yuman adam öz payını istəyir. Deməli, o da, ona nəzarət edən şəxs də qanunu pozur. Beləliklə, rüşvət zəncirvari olaraq aşağıdan yuxarıya qədər gedib çıxır. Bunun qarşısını almaq üçün iqtisadi mexanizmlər haqqında fikirləşmək lazımdır. İqtisadi mexanizmlərin yaradılmasının ən yaxşı yolu hökumətin iqtisadi, vergi siyasətinə aiddir. Hazırda Azərbaycanda vergilərin yüksək dərəcəsinin şahidiyik. Bu cür siyasətin nəticəsində Azərbaycanda iqtisadi fəaliyyət göstərmək istəyən təbəqənin işləri olduqca ağırlaşır. Partiya olaraq xüsusi sahibkarlığın, özəl sektorun tərəfdarıyıq və Azərbaycanın gələcəyini bunun inkişafında görürük. Biz hesab edirik ki, demokratik cəmiyyətdə xüsusi mülkiyyət siyasi demokratiyadan ayrılmazdır. Xüsusi mülkiyyət olmayan yerdə demokratiya ola bilməz. İnsanların hüquqları qorunmalı və xüsusi mülkiyyətin yaradılmasına imkan verilməlidir. Bu imkanı vermək məhz hökumətin vəzifəsidir. Ancaq bugünkü Azərbaycan hökuməti keçmiş partiya, sovet nomenklaturasından ibarətdir. Onlar isə heç bir zaman Azərbaycanda özəl sektorun inkişafına imkan verməyəcəklər. Demək bizim vəzifəmiz belə münasibəti dəyişmək, özümüzün

idarəetməyə doğru addım atmağımızdan ibarətdir. Dəyişmək deyəndə biz heç də qanuna zidd bir şey nəzərdə tutmuruq. Biz indiyə qədər Azərbaycanın qanunlarına riayət etməklə fəaliyyət göstərmişik. Biz heç vaxt Azərbaycan qanunlarını pozmamışıq və başşqalarından da onları pozmamağı tələb etmişik. Bundan sonra da bu istiqamətdə fəaliyyət göstərəcəyik. Bizim hakimiyyətə gəlməyimizin yolu ancaq qanundan, demokratik seçkilərdən keçir. Demokratik seçkilərə nail olmaq bizim qarşımızda duran ən mühüm vəzifələrdən biridir. Qarşıda bələdiyyə seçkilərində iştirak etmək kimi böyük bir vəzifə durur. Lakin, birinci növbədə, bələdiyyə sisteminin yaradılmasına, bələdiyyə seçkilərinin keçirilməsinə nail olmaq, sonra isə bələdiyyə seçkilərində iştirak etmək lazımdır. Bu, yenə də Konstitusiyaya ilə, qanunlarla bağlıdır. Biz dəfələrlə iqtidar nümayəndələrinə Konstitusiyaya özlərinin yazdığını və xalqa məcburi surətdə qəbul etdirdiyini xatırladır və heç olmasa, bu qanunlara özlərinin hörmət etməsini tələb edirik. Yalnız onların qanunlara hörmət etdikləri təqdirdə, biz bu Konstitusiyaya hörmət edə bilərik. Əgər onlar qəbul etdikləri qanunları özləri pozurlarsa, bizim əlmizdə daim onlara təzyiq etmək üçün əsas var. Qəbul olunmuş Əsas Qanunda bələdiyyə sisteminin yaradılması və seçkilərin keçirilməsi üçün iki il müddət müəyyənləşdirilib. Artıq 2 il keçib. Qanunu ilk növbədə icra etməli olan vəzifəli şəxs qanun xoşuna gəlmədiyi üçün ona əməl etmir. Qanunu qəbul etməli olan MM – in bir neçə üzvü isə bildirir ki, bələdiyyələr haqqında qanunu qəbul edilməməsi böyük fəlakətə səbəb olmaz. Ona görə də qanunun qəbul edilməsi iqtidarın buna hazır olmasına qədər gözləyə bilər.

Yerli özünüidarə olmayan yerdə demokratiya ola bilməz. Demokratiyanın əsas atributlarından, cəmiyyətin azadlığının şərtlərindən biri yerli özünüidarədir. Bu da bələdiyyə formasında həyata keçməlidir. Bizim əsas vəzifəmiz bələdiyyə seçkilərinin keçirilməsinə nail olmaq və seçkilərə hazır olmaqdan ibarətdir. Bunun üçün Partiya fəaliyyətini genişləndirməlidir. Əgər bələdiyyələr yoxdursa, deməli yerlərə təyin olunmuş adamlar rəhbərlik edirlər. Təyin olunmuş adamlar isə əhali qarşısında deyil, təyin edən şəxs qarşısında cavabdehdir. Belə şəxslər

heç bir vaxt əhalinin mənafeyini müdafiə etməyəcəklər. Deməli, Partiya olaraq vəzifəmiz əhalini bələdiyyələrin əhəmiyyətinə və seçkilərin nəticələrinin mümkünlüyünə inandırmaqdan ibarətdir. Bizim əsas vəzifələrimizdən biri əhalini qanunların icrasının mümkünlüyü ilə yanaşı, seçkilərdə nəticə əldə etmənin mümkünlüyünə inandırmaqdan ibarətdir. Bayaq qeyd etdim ki, əhalinin yalnız üçdə biri siyasi cəhətdən fəallıq göstərə bilir. 95 – ci il Parlament seçkiləri zamanı biz bunun şahidi olduq. Əhalinin təxminən üçdə biri seçkilərdə iştirak etmişdi.

Bəzən pariyaların sosial bazaları haqqında müxtəlif fikirlər söylənilir. Siyasi partiyalar bir – birindən kimisə almağa, öz tərəfinə çəkməyə çalışırlar. Bizim heç kimin sosial bazasını öz tərəfimizə çəkməyə ehtiyacımız yoxdur. Bizim vəzifəmiz seçkidə iştirak etməyən passiv hissəni - əhalinin üçdə ikisini öz tərəfimizə çəkməkdən və onları siyasi cəhətdən fəallaşdırmaqdan ibarət olmalıdır. Çünki bu gün bir, sabah digər partiyaya qulluq edən başqasına sədaqətli olmayıbsa, bizə də sədaqətli olmayacaq. Yəni biz əhalinin qeyri – fəal hissəsini siyasi cəhətdən fəallaşdırmaq və Partiyaya yönəltmək istiqamətində fəaliyyət göstərməliyik.

Partiyamız yarananda bildirmişdik ki, Partiya olaraq bizim vəzifəmiz bütün seçkilərdə iştirak etməkdir. Növbəti ildə daha bir seçki gəlir: Prezident seçkiləri. Prezident seçkiləri Azərbaycanın siyasi həyatında çox mühüm rol oynayacaq bir mərhələdir. Bu günə qədər biz Partiya olaraq bu mərhələyə ciddi şəkildə hazırlaşmışıq və bundan sonra da yaxın dövr üçün ən əsas vəzifələrimizdən biri həmin seçkilərə hazırlaşmaq, həmin seçkilərə qədər əhalinin fəallığına nail olub saxtakarlığın, qanunsuzluqların qarşısını almaqdan ibarətdir. Seçkilər zamanı qanunsuzluqların, saxtakarlıqların qarşısını təkcə kimdənsə qanunlara riayət etməsini tələb etməklə, saxta qanunsuzluqları qeyd etməklə almamalıyıq.

Qanunsuzluqlar o vaxt baş verir ki, əhalinin passiv hissəsi seçkilərdə fəal iştirak etmir. Seçkilərdə iştirak etməmək qanunsuzluqlar və saxtakarlıq üçün ən yaxşı şərait yaradır. Vəzifəmiz onları fəallaşdırıb seçkiyə cəlb etməkdən, ən əsası isə demokratik seçkinin mümkünlüyünə inandırmaqdan ibarətdir. Biz bunu bir neçə

dəfə demişik, yenə də təkrar edirik. ƏGƏR AZƏRBAYCAN XALQI BİR DƏFƏ, HEÇ OLMASA BİR DƏFƏ ÖZ SİYASİ FƏALLIĞININ, SEÇKİLƏRİN NƏTİCƏSİNİ GÖRSƏ, ONDAN SONRA ARTIQ AZƏRBAYCANDA DEMOKRATİK İNKİŞAFIN QARŞISINI HEÇ NƏ VƏ HEÇ KİM ALA BİLMƏZ. AMİP – in vəzifəsi həmin fəallığa nail olmaqdan ibartədir.

Bu gün qərşidan gələn Prezident seçkiləri ilə bağlı çox söz – söhbətlər gəzir. Müxtəlif variantlar müzakirə edilir. Konstitusiyaların mövcudluğu barədə bizə suallar veilir və AMİP – in hansı tərəfə baxacağı müzakirə obyektinə çevrilir. AMİP – in heç bir tərəfə baxmayacağını açıq surətdə bəyan edirəm. AMİP – in öz yolu var, indiyə qədər o yolla gedir və biz sabah da, 1998 – ci il Prezident seçkilərində də o yolla gedəcəyik. Bu gün AMİP Azərbaycanda mövcud olan 3 əsas siyasi qüvvədən biridir. Bu gün və dünən hakimiyyətdə olan siyasi qüvvələr və onların ətrafında xırda partiyalar, bir də ayrılıqda götürülmüş AMİP. AMİP təkbaşına bu qüvvələrin hər birinə bərabərdir. Bu siyasi qüvvələrə baxanda görürük ki, biri dünən hakimiyyətdə olub, o birisi bu gün hakimiyyətdədir. Deməli, biri Azərbaycanın dünəni, digəri bugünüdür, biz isə sabahıyıq. Azərbaycanın sabahının AMİP – lə bağlı olmasına heç kimin şübhəsi olmamalıdır. Bizim gələcək fəaliyyətimiz də məhz Azərbaycanın sabahına istiqamətləndirilməlidir. Ancaq bunları həyata keçirmək üçün bizim qarşımızda bir çox mühüm vəzifələr durur. Həmin mühüm vəzifələr Azərbaycanın taleyinə, sabahına, gələcəyinə aid olan bir çox məsələlərə bu gün münasibət bildirməklə, onların Azərbaycanın mənafeyinə uyğunlaşdırılmasına nail olmaq üçün cəhd göstərməkdən, bu cəhdlərdən usanmaqdan və bu cəhdlərin nəticəsini əldə etməkdən ibarət olmalıdır.

Bu gün Azərbaycanın ən mühüm problemlərindən biri əhalinin sağlamlığı ilə bağlı vəziyyətdir. Azərbaycanın səhiyyə sistemində hakimiyyət tərəfindən bu cür biganəlik varsa və səhiyyənin maliyyələşdirilməsi dayandırılırsa, əhalinin sağlamlığı özbaşına buraxılırsa, bu gələcəyə qoyulmuş bomba deməkdir. Çünki bu gün səhiyyənin maliyyələşdirilməsinin azaldılması, səhiyyə işçilərinin

normal yaşaya bilməməsi o deməkdir ki, insanların xəstəlikləri statistikada gizlədilir. Çünki insanlar həkimə müraciət edə bilmirlər. Azərbaycanın indiki şəraitində hər şey pullu xidmətə keçdiyi üçün insanlar evdə sakit ölməyə məhkumdurlar. İnsanların xəstəlikləri müalicə, profilaktika olunmasa, bu gələcək, hələ yaranmamış nəslin xəstə yetişməsinə gətirib çıxaracaq. Biz bu gün hər hansı bir xəstəliyin müalicəsinə bir manat xərcləməliyəksə, sabah on, birisi gün yüz manat xərcləməli olacağıq. Gələcəkdə bu, Azərbaycan üçün ağır bir yükə çevriləcək.

Belə ağır vəziyyət təhsil sistemində də müşahidə olunur. Təhsil sisteminin pozulması ağır nəticələrə gətirib çıxaracaq. Azərbaycana sovet dövründən pis – yaxşı təhsil sistemi və baza miras qalıb. Hazırda Azərbaycan müəllimlərinin, təhsil sistemi işçilərinin vəziyyəti çox ağırdır və bu, onları təhsil sistemindən uzaqlaşmağa məcbur edir. Məktəblərin bazalarının dağılması orta təhsilin səviyyəsinin aşağı düşməsinə, ən qorxulusu isə budur ki, məktəblərdə rüşvət kimi neqativ halların artmasına gətirib çıxarır. Rüşvətin məktəblərə ayaq açması gələcək nəslin məənəviyyatına olduqca pis təsir göstərir və nəticə etibarilə məənəvi pozğunluğa gətirib çıxaracaq. Belə halın qarşısını almaq üçün biz hökumətə təsir və təzyiq imkanlarını genişləndirməli, hökumətdən təhsil sisteminə və təhsil işçilərinə münasibəti yaxşılaşdırmağı tələb etməliyik. Hökumət nümayəndələri büdcədə pulun olmadığını bəhanə gətirərək büdcədən maliyyələşən təhsilə daha çox vəsait ayırmağın qeyri – mümkünlüyünü deyər bilərlər. Biz isə həmişəki kimi indi də deyirik ki, hökumətin xalq qarşısında götürdüyü öhdəliklərin ən ümdəsi büdcəni doldurmaq, büdcəni formalaşdırmaqdır. Əgər hökumət büdcəni formalaşdırarsa, böyüdə bilmirsə, deməli, o yaxşı hökumət deyil. Mən yenə də sizə MM – in iclasından bir misal demək istəyirəm. Maliyyə naziri bildirdi ki, əlavə mənbələr haqqında təkliflərimizi onların nəzərinə çatdırıb bilərik. Mən cavab verdim ki, “əlavə mənbələr” çox geniş məfhumdur. Siz sadəcə həmin mənbələri büdcəyə daxil etmək üçün yox, cibiniz üçün işlədirsiniz. Başqa mənbələri bir kənara qoyaq. Qanunda nəzərdə tutulmuş bir mənbə var. “Özəlləşdirmə proqramı haqqında”

Qanunun 12 – ci maddəsində göstərilib ki, özəlləşdirmədən əldə olunan vəsait büdcəyə getməlidir. Məlum oldu ki, həmin vəsait büdcəyə daxil olmayıb. Bu isə 100 milyardlarla puldur. Maliyyə nazirindən soruşanda ki, vəsait büdcəyə niyə daxil olmayıb? Cavab verir ki, nə edirsiniz edin, həmin vəsaiti büdcəyə daxil etməyəcəyik. Budur bugünkü hökumətin fəaliyyəti. Hökumətin mövcud olan mənbələrindən başqa məqsədlər üçün istifadə etmələrinin nəticəsində müəllimlər ac, mövcud olan mənbələrdən istifadə etməmələrinin nəticəsində xəstələr dərmansız qalırlar. Ona görə də biz daim hökumətin fəaliyyətinin yarıtmazlığını onların nəzərinə çatdırmalıyıq. Əhali də bilməlidir ki, bir çox hallarda hökumətin bəhanələrinin heç bir əsası yoxdur. Azərbaycanda kifayət qədər sosial – iqtisadi inkişaf üçün imkanlar var. Sadəcə olaraq həmin imkanlardan ayrı – ayrı şəxslər, hökumət nümayəndələri büdcəni deyil, öz ciblərini doldurmaq üçün istifadə edirlər. Bu cür özbaşınalığın qarşısını almaq üçün onların üzərində ictimai nəzarəti formalaşdırmaq lazımdır. İctimai nəzarət KİV və əhalinin vasitəsilə həyata keçməlidir. İctimai nəzarətdə bir tərəfdən mətbuat, digər tərəfdən yerli təşkilatların vasitəsilə siyasi partiyalar iştirak etməlidir. Bu, hər hansı bir müsbət nəticə əldə etməyə imkan verir. Hökumətə nəzarət olmadıqda, məmurların dağıdıcılıqla məşğul olmasından bezən insanlar belə neqativ hallarla barışmalı olacaqlar. Lakin ictimai nəzarət təşkil edilərsə, daim faktlar aşkarlanacaq. Cəza tədbirləri görülməsi kütləvi xarakter alanda məmurlar çəkinməyə və öz fəaliyyət dairələrini yavaş – yavaş daraltmağa məcbur olacaqlar. Ancaq biz bununla barışsaq və kənara çəkilsək, rüşvətxorluq və korrupsiya ilə məşğul olan məmurlar hədlərini aşacaqlar. Onların özbaşınalığının qarşısının alınması üçün yeganə yol siyasi fəallıq və onların üzərində ictimai nəzarətdir.

Azərbaycanın qarşısında duran ən böyük problemlərdən biri müharibədir. Hamıya məlumdur ki, Azərbaycanın əzərisinin 20 faizi işğal olunub, 1 milyon qaçqın var. 7 milyonluq ölkə üçün 1 milyon qaçqın ağır yüküdür. Bu, dövlət və büdcə üçün də ağır yüküdür. Ən əsası isə qaçqınların özləri özlərinə ağır yüküdür. Onlar 4 ildir ağır şəraitdə yaşayırlar və 4 ildən çox açıq hava, qaçqınlıq

şəraitində yaşamaq həmin insanların gələcəyini çox böyük təhlükə altına qoyur. O şəraitdə böyüyən uşaqların sağlam gələcəyi şübhə doğurur, çünki onların sağlamlığının və təhsilinin olduqca aşağı səviyyədə olması çox ağır nəticələrə gətirib çıxaracaq.

İndi ATƏT – in Minsk qrupu çərçivəsində danışıqlar gedir və bu danışıqlara bizim də münasibətimiz bildirilməlidir. Məramnaməmizdə göstərilir ki, xarici məsələlərdə, xüsusən müharibə və Azərbaycanın təhlükəsizliyi məsələlərində bizim bir prinsipimiz var: Azərbaycanın milli mənafeyi. Azərbaycanın milli mənafeləri heç vəchlə pozulmamalı, onlara toxunulmamalıdır. Azərbaycanın iqtisadi, siyasi, hərbi mənafeləri həmişə irəli çəkilməlidir. Bu məsələ ilə bağlı, əlbəttə, bizim münasibətimiz bildirilməlidir. Bu münasibəti indi mən bildirəcəyəm. Əslində həmin münasibət bir neçə dəfə mətbuat vasitəsilə ictimaiyyətin nəzərinə çatdırılıb. Biz əlbəttə ki, dinc yolla münaqişənin həllinin tərəfdarıyıq. Ancaq bu dinc yol sonsuz olmamalıdır. Onun müddəti göstərilməlidir. Partiya olaraq fikrimiz onndan ibarətdir ki, Azərbaycan öz ərazisini, vətəndaşlarını qoruyacaq həddə güclü silahlı qüvvələrə malik olmalıdır. Biz də bütün məsələlərin diplomatik, danışıqlar yolu ilə həllinin tərəfdarıyıq. Ancaq partiya olaraq hərbi doktrinanı müdafiə edirik və gələcəkdə də hakimiyyətə gəlsək bunu dövlət prinsipinə çevirməliyik. Çünki milli mənafeələrini qorumaq üçün Azərbaycan ordusundan, hərbi qüvvəsindən istənilən halda istifadə etmək hüququnu özündə saxlamalıdır. Bu hüquq təcavüzkarı cilovlamaq, Azərbaycanın torpaqlarını, tələblərini və əhalisinin mənafeyini müdafiə etmək üçün bizə olduqca zəruridir. Biz bu hüququ özümüzdə saxlamalıyıq. Bu hüququ həyata keçirmək üçün bizim kifayət qədər güclü silahlı qüvvələrimiz olmalıdır. Silahlı qüvvələrin yaradılması Azərbaycanın qarşısında bir nömrəli, mən deyərdim ki, ən əsas vəzifədir. Ancaq silahlı qüvvələrin yaradılması, onların formalaşması təkcə maddi texniki imkanlarla deyil, həm də mənəvi vəziyyətlə ölçülməlidir. Əgər Azərbaycan hökumətini təmsil edən insanların birinin də övladı hərbi xidmətdə deyilsə, onda hansı mənəviyyatdan, ruh yüksəkliyindən danışmaq olar? Birinci növbədə ona

nail olmaq lazımdır ki, Dövlət və Millət qarşısında hərbi borcu yerinə yetirmək hamıya aid olsun. Bu borc təkcə əhalinin iqtisadi cəhətdən zəif, müdafiəsiz təbəqəsi üçün nəzərdə tutulmamalıdır. Hakimiyyətdə olanlar əhaliyə öz övladlarını orduya göndərməklə, dövlət qarşısında öz borclarını yerinə yetirməklə nümunə göstərməlidirlər. Yalnız bundan sonra digərlərindən də orduda xidmət etməyi tələb etmək olar. Gələcəkdə isə bu nümunənin nəticəsində artıq tələb etməyə də ehtiyac qalmaz. Gənclərimiz əsgəri borcu yerinə yetirməyi özləri üçün şərəf hesab edirlər və heç bir vaxt ordudan yayınmağa cəhd göstərməzlər. Yayınmağa cəhd göstərəndə isə yaxınları özləri onlardan üz döndərər. Buna nail olmaq lazımdır və AMİP – in müharibəyə münasibəti bundan ibarətdir.

Danışıqların gedişinə gəldikdə isə, mən şəxsən həmin danışıqlara münasibətimi bildirmişəm. Bu gün yenə də bildirirəm ki, təklif olunan variant Azərbaycan üçün indiki halda böyük təhlükədir: 6 rayonun boşaldılması, ondan sonra Şuşa – Laçın rayonları və Dağlıq Qarabağın statusu haqqında danışıqlar. Təklif olunan bu varianta o halda getmək olar ki, Azərbaycanın danışıqlara nə qədər müddət ayrılması və həmin müddətə başa çatması barədə böyük dövlətlər tərəfindən verilmiş qarantiyası əldə olunsun. Əgər buna əməl edilməsə, boşaldılan 6 rayonda Azərbaycanın hərbi qüvvələri yerləşdirilsin. Əgər DQ ətrafındakı işğal olunmuş ərazilər boşaldılacaqsə və ora beynəlxalq qüvvələr yerləşdiriləcəksə, bu o deməkdir ki, qalan 2 rayon və DQ haqqında danışıqlar 10 illərlə uzadıla bilər. Azərbaycan öz imkanlarından istifadə etmək hüququndan məhrum ola bilər. Münasibətimiz bundan ibarətdir ki, boşaldılan rayonlarda Azərbaycan ordusu yerləşdirilməsi şərti ön plana çəkilməlidir. Bu, gələcəkdə həmin məsələnin həllinə nail olmağa qarantiyadır. Əks təqdirdə, bu danışıqların 10 illərlə uzadılması prosesi gedə bilər. Nəticədə Azərbaycan uduza bilər. Söhbət təkcə hərbi cəhətdən uduzmaqdan deyil, mənəvi cəhətdən uduzmaqdan, əhalinin, Azərbaycan vətəndaşlarının özlərinə inamlarını itirməsi təhlükəsindən gedir. Bu təhlükənin qarşısı alınmalıdır.

Yaxın dövr üçün vəzifələrimiz təxminən bunlardan ibarətdir. Bu vəzifələr sizə layihə şəklində təqdim olunub. Qurultay nümayəndələri təklif olunan layihəyə öz münasibətlərini bildirsinlər. Təqdim olunan layihədə göstərilən tezis prinsiplər 95 – ci il Parlament seçkiləri zamanı Seçki manifestində nəzərə alınmışdı. Müəyyən düzəlişlərlə Sizin ixtiyarınıza verilib. Sizin münasibətinizdən asılı olaraq yaxın dövr üçün vəzifələrimizi müəyyənləşdirərkən onlar əsas prinsiplərə və fəaliyyət proqramımız üçün əsasə çevriləcəklər. Gələcək proqramımızı bunun əsasında qurmaq Sizin münasibətinizdən asılıdır.

Digər tərəfdən Qurultayın çağırılmasının səbəblərindən birincisi Məramnamədə dəyişikliklər olsa da, ikinci səbəbi fürsətdən istifadə edərək keçən Qurultayda qəbul etdiyimiz Nizamnaməyə bəzi dəyişikliklərin, əlavələrin edilməsini nəzərdə tutmağımızdır. Çünki Nizamnamə partiyanın qanunudur. Qanun ancaq işləndiyi dövrdə dəyişiklikləri qəbul etmək tələbatını üzə çıxarır. Keçən Qurultaydan ötən müddət ərzində partiya təşkilatlarının fəaliyyəti nəticəsində biz müəyyən dəyişikliklər edilməsi zərurəti ilə rastlaşmışıq. Çünki bu işin gedişində üzə çıxıb. Nizamnaməyə ediləcək dəyişikliklər indi təklif olunacaq və bu barədə Fuad Ağayev məlumat verəcək. O qədər də ciddi dəyişikliklər deyil. İşimizi daha da təkmilləşdirmək üçün partiyanın strukturunda dəyişikliklər edilməsi nəzərdə tutulub. MŞ – nın tərkibi yenidən seçiləcək. Bu struktur dəyişikliyinə aid deyil. MŞ – nın keçən Qurultayında seçilən tərkibi bir az passivlik göstərüb. Xüsusən komissiyaların fəaliyyəti o qədər də güclü olmayıb. Bu da tərkibə seçilən partiya üzvlərinin imkanları ilə bağlı olub. Mən keçən Qurultayda dəfələrlə demişdim ki, əsasən Bakıda yaşayan partiya üzvlərinin MŞ – ya namizədlikləri verilsin. Çünki rayonlarda yaşayanların gəlib – getmək imkanları bir o qədər də yoxdur. Ən əsası işə işləmək həvəsi olan partiya üzvlərinin namizədlikləri irəli sürülsün. Ancaq partiyamızda həmişə seçilmək həvəsi güclü olur və nəticədə də istənilən fəallığa nail olmadıq. Ona görə də tərkibin yenidən seçilməsi gündəliyimizə daxildir. Dediym kimi digər əsas məsələ partiyanın, MŞ – nın strukturunda dəyişiklikdir. MŞ – nın strukturunu

təkmilləşdirmək üçün qərara almışıq ki, RT sədrləri MŞ – nın üzvləri olsunlar.

MŞ – nın digər üzvləri isə seçki nəticəsində formalaşın.

Keçən dövr ərzində mövcud olan struktur fəaliyyət göstərib, yaxşı nəticələri var. Bu, xüsusi ilə partiyanın icra strukturuna – katibliyə aiddir. Ayrı – ayrı sahələrdə katibliyin fəaliyyəti kifayət qədər mütəşəkkil, yüksək olub. Demək olar ki, bütün rayonlarda yeni Nizamnaməyə uyğun olaraq konfranslar keçirilib, seçkili orqanlar formalaşdırılıb. Rayon təşkilatları ilə Mərkəz təşkilatı arasında arasında əlaqələr formalaşib. Yerli təşkilatlarla əlaqələr mütəmadi xarakter alıb. Digər tərəfdən partiyanın özünün daxili fəaliyyətdən əlavə geniş beynəlxalq fəaliyyəti olub. Həmin fəaliyyət nəticəsində partiyanın tərkibində Gənclər təşkilatı yaradılıb. GT – nin yaradılmasında məqsəd gənclərin fəallığını artırmaqdan və onların beynəlxalq miqyasda sıxmasından ibarətdir. Nəticədə də AMİP GT bir neçə beynəlxalq təşkilatların üzvlüyünə seçilib.

GT – nin sağ mərkəzyönlü partiyaların beynəlxalq təşkilatlarına üzv olmasından əlavə, AMİP – in özünün də beynəlxalq təşkilatlara üzvlük məsələsi bu yaxınlarda həll olunmalıdır. Keçən həftə AMİP – in BDİ – yə üzvlüyünün növbəti mərhələsini həll etmək üçün qonaqlarımızın gəlişinin şahidi oldunuz.

Həmin növbəti mərhələ yerdə partiya ilə, ölkədəki vəziyyətlə tanış olub arayış yazılmasından ibarət idi. 6 – cı sonuncu mərhələ isə hələ keçirilmə yeri müəyyənləşdirməyən BDİ – nin 1998 – ci il zirvə toplantısında baş verməlidir.

AMİP – in təşkilata üzvlük məsələsinə həmin zirvə toplantısında baxılacaq.

Güman edir və inanırıq ki, bu məsələ müsbət həll olunacaq. AMİP

Azərbaycandan BDİ – nin üzvlüyünə daxil olan ilk partiya olacaq. AMİP

Demokratik şəraitdə keçiriləcək seçkilərdə iştirak etmək üçün çox böyük üstünlüklərə malik olan partiya olduğunu bir daha sübut edəcək. Dediymiz

kimi, partiyanın əsas vəzifəsi ölkədəki seçkilərdə iştirak etməkdir. Biz

seçkilərdə iştirak edəcəyik. Biz özümüzə əminik, özümüzə inanırıq. Əsas məsələ

öz inamımızın əsasında əhalinin də böyük əksəriyyətini qanun çərçivəsində bu

inama cəlb etməkdən, inandırmaqdan, siyasi fəallıqlarına nail olmaqdan,

səslərini qazanmaqdan ibarətdir. Onların səslərini biz təkcə partiya və özümüz

üçün qazanmırıq. Həmin səsləri Azərbaycanın gələcəyi, sabahı üçün qazanırıq. Mən inanıram ki, sizin köməkliyinizlə biz o səsləri qazanacaq və qələbəyə nail olacağıq.

AMİP haqqında deyilmiş fikirlər

Əbülfəz Elçibəy: AXC sədri

“Etibar bəy by günün Etibarı deyil! O, millətin vicdanının gözüdür”.

AMİP foto – video studiyasının cari arxivi.

11 noyabr, 1990 – cı il

Professor Cəmil Həsənlı:

“Etibar bəyde millətin mənafeyini hər şeydən uca tutmaq üçün təkrarsız cəsarət və potensial imkanlar vardır”.

“Millət” 18 aprel, 1992

Xalq şairi Xəlil Rza Ulutürk:

“Mən Etibar bəyi elə bir zirvədə görürəm ki, onun prezident olması milli ideallarımıza yol açmaq deməkdir”.

“Millət” 25 aprel, 1992

İsa Qəmbər – “Musavat” partiyasının başqanı:

“Əgər AXC öz məqsədlərinə çatmağa bilməsə AMİP növbəti, mümkün variant kimi mövcud olmalıdır. Milli İstiqlal Partiyasını bu mənada ümid yeri adlandırmışam”.

“Millət” 19 sentyabr, 1992

Tamerlan Qarayev:

“Zənnimcə, AMİP müxalifətdə olduğu dövrdə daha da mətinləşəcək və misilsiz demokratik təcrübə toplayacaqdır. Ümidvaram ki, AMİP hakimiyyətə gəlsə, bu təcrübəni unutmayacaqdır”.

“Millət” 12 sentyabr, 1992

Yan Varmen Hoven – Hollandiyanın fəvqəladə və səlahiyyətli səfiri: “AMİP güclü müxalifətdir”.

“Millət” 21 noyabr, 1992

İsgəndər Həmidov:

“Milli azadlıq hərəkatında öz yerləri olan adamların hər birinin yolunda mən həyatımdan keçərəm. Bunların sırasına Etibar Məmmədov da daxildir”.

“Millət” 27 may, 1993

Leyla Yunusova:

“Əgər E. Məmmədov və İ. Qəmbər müraciət və bəyanatlara birgə imza atırlarsa, dəyirmi stol arxasında müzakirələrdə birgə iştirak edirlərsə, bu artıq Azərbaycanın siyasi həyatında çox mühüm bir dəyişiklikdir”.

“Millət” 8 dekabr, 1993

Rövşən Cavadov:

“Etibar Məmmədov Azərbaycan milli – azadlıq hərəkatında öz yerini tutan layiqli siyasi xadimlərdəndir. AMİP milli – azadlıq mübarizəsində öz rolunu oynayıb və oynamaqdadır”.

“Millət” 15 iyul, 1994

Georgi Sisikistas – Yunanıstan Yeni Demokratiya Partiyasından parlament üzvü.

“Etibar Məmmədovun müxalifəti çox müdrik, çox ağıllı, çox yetkindir. Mən bunu başa düşürəm. Bəs azərbaycanlılar necə, başa düşürlərmi? Başa

düşmürlərsə, buna çox təəssüflənirəm. Bu gün Siz müxalifətdəsiniz və şübhəsiz öz siyasətinizin, mübarizənizin bariz nəticəsi olaraq, xalqı inandıra biləcəksiniz ki, biz hakimiyyəti təşkil etməyə, onu idarə etməyə daha layiqliyik”.

“Millət” 04 dekabr, 1997

Sabir Rüstəmxanlı – VHP – nin sədri:

“Milli İstiqlal Partiyası öz təşkilatçılıq və ümumiyyətlə iş aparmaq qabiliyyəti ilə partiyalara nümunə ola bilən bir səviyyədir. Onun fəaliyyəti nəticəsində Azərbaycanın siyasi təfəkküründə istiqlalçılıq, azadlıqsevərlik anlayışı formalaşmış. Bu artıq böyük işdir”.

Sərdar Cəlaloğlu – ADP – nin Baş katibi:

“AMİP – in ən böyük uğuru o olub ki, Azərbaycanda ilk kütləvi partiya kimi yaranıb, formalaşmış, ortaya özünə qədər olan partiyalardan çox – çox güclü bir qüvvə çıxara bilib”.

Zərdüşt Əlizadə - ASDP – nin həmsədri:

“AMİP Azərbaycanın müasir siyasi həyatında xüsusi yeri və rolu olan partiyadır... AMİP – in milli burjuaziyasının formalaşmasında əhəmiyyətini inkar etmək mümkün deyil”.

“Millət”, 16 oktyabr, 1993

Nizami Süleymanov – Müstəqil Azərbaycan Partiyasının sədri:

“AMİP yarandığı gündən Azərbaycanda gedən siyasi proseslərdə fəal iştirak etmiş və etməkdədir. Bu partiyasız respublikamızın siyasi həyatını təsəvvür etmək qeyri - mümkündür”.

“Millət” 16 iyul, 1994

Zəlimxan Yaqub – şair:

“Adından göründüyü kimi AMİP millətin istiqlalı ilə, Azadlığı ilə, müstəqilliyi ilə, xoşbəxt taleyi ilə bağlı imkanı daxilində əlindən nə gəlibsə edib”.

“Millət” 11 iyul, 1996

Tomas Yanq – İngiltərənin Azərbaycandakı keçmiş səfiri:

“Milli İstiqlal Partiyası çox güclü bir təşkilatdır və onun çox güclü siyasəti var”.

“Millət” 11 iyul, 1996

Eldar Quliyev (kinorejissor):

“Etibar bəyin hansı yollar keçdiyini mən bilirəm. Ona görə də inanıram ki, onun fikirləri təsadüfi olmayıb, ürəkdən gələn sözlərdir. İnanıram ki, Azərbaycanın binasını tikməyə bu partiyanın öz kərpici olacaq”.

“Millət” 11 iyul, 1996

Həsənağa Turabov – (Xalq artisti):

“AMİP mənim ən çox sevdiyim partiyadır. Ona görə də mən bu partiyanı dəstəkləyirəm”.

“Millət” 11 iyul, 1996

Avni Çarsancaqlı – Türkiyə Cümhuriyyəti Ana Vətən partiyasının Baş katibi:

“Türkiyənin Ana Vətən partiyası ilə Azərbaycan Milli İstiqlal Partiyası bir almanın iki hissəsidir”.

2 iyul, 1998

AMİP foto – video studiyasının cari arxivi

Mais Səfərli – “Yurddaş” Partiyasının sədri:

“Mən belə hesab edirəm ki, bu gün Etibar Məmmədov Azərbaycanı Heydər Əliyevdən qat – qat yaxşı idarə edə bilər”.

“Millət” 8 sentyabr, 1998

Cəlil Nağıyev – prof. Asiya Universitetinin rektoru:

“E. Məmmədovu Azərbaycan demokratik hərəkatı liderlərinin biri kimi qəbul edirəm. Onun siyasi imkanı həddindən artıq güclüdür. İnarıram ki, o böyük bacarıqla dünya siyasətində öz yerini tapa biləcək”.

“Millət” 10 sentyabr, 1998

Afaq Bəşirqızı – Xalq artisti

“Etibar vətəninin və xalqının bu gününü də, sabahını da azad, xoşbəxt görmək istəyən oğuldur. Mən ona tuşlanan güllənin qarşısına sinəmi verərəm”.

“Millət” 10 oktyabr, 1998

AMİP: İNKİŞAFIN XRONİKASI

- 1991-

15 oktyabr – Azərbaycan Milli İstiqlal Partiyasının yaradılması barədə Təşkilat Komitəsinin bəyannaməsi haqqında Azərbaycan Dövlət Televiziyasında məlumat verilməsi.

16 oktyabr – Azərbaycan Milli İstiqlal Partiyasının yaradılması barədə Təşkilat Komitəsinin bəyannaməsinin “Millət” qəzetinin sınaq sayında dərc edilməsi

- 1992-

21 fevral – Azərbaycan Milli İstiqlal Partiyası Təşkilat Komitəsinin ilk iclası:
Tərkibi: Etibar Məmmədov, Nazim İmanov, Şadman Hüseynov, Fuad Ağayev, Vilayət Quliyev, Elçin Əfəndiyev, Şərqiyyə Ələkbərova, İsa Məmmədov, Bəxtiyar Nəcəfov, Eldar Salayev, Babək Hüseynoğlu, Məmməd Araz, Vaqif Kərimov.

5 – 6 mart – Ayaz Mütəllibovun Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü, milli təhlükəsizliyini təmin edə bilməməsi iulə bağlı etiraz mitinqlərinin təşkili, parlamentdə MİP Təşkilat Komitəsinin sədri E. Məmmədovun çıxışı

30 mart – televiziya ilə xalqa müraciət və mitinqin ləğvi

31 mart – AMİP Təşkilat Komitəsi TK – nın Sədri Etibar Məmmədovun Azərbaycan Respublikası Prezidentliyinə namizədliyini irəli sürmüşdür.

20 aprel – AMİP lideri E. Məmmədov Fələstin dövlətinin iqtisadiyyat və maliyyə naziri **Tayfuq əl – Hüseyni** və **Yasir Ərəfatın** siyasi müşaviri, onun şəxsi nümayəndəsi **Əbu Xalid Ləhami** qəbul etmişdir.

5 may – AMİP lideri, millət vəkili E. Məmmədov Türkiyə Respublikasının Baş naziri Süleyman Dəmirəllə görüşmüşdür.

16 may – AMİP Sədri E. Məmmədov Azərbaycan televiziyası ilə çıxış edərək Prezidentlik uğrunda kampaniyanı dayandırıdığını bildirdi.

22 may – AMİP lideri E. Məmmədov Almaniya Federativ Respublikasının Moskvadakı səfirliyinin birinci katibi **Aridt Fraytaq fon Lorinqhofeni** onun xahişi ilə qəbul etmişdir.

3 – 4 iyul – Azərbaycan Milli İstiqlal Partiyasının təsis qurultayı. Etibar Səlidar oğlu Məmmədovun yekdilliklə AMİP sədri seçilməsi.

7 iyul – AMİP Mərkəzi Şurasının I iclasında AMİP – in ilk Siyasi Şurası seçildi.

SŞ üzvləri Hüseynov Şadman, Ağayev Fuad, Quliyev Vilayət, Elçin, Ələkbərova Şərqiyyə, Məmmədov İsa, Nəcəfov Bəxtiyar, Salayev Eldar, Qabil Hüseynli, Hüseynoğlu Babək

AMİP ilk katibləri: Bədəlov Nadir, Kərimov Vaqif, Cəlilov Gündüz vəzifələrinə görə AMİP SŞ – nın tərkibinə daxil oldular.

17 iyul – AMİP Azərbaycan Respublikası Ədliyyə Nazirliyi tərəfindən dövlət qeydiyyatına alınmış ilk partiyadır.

3 oktyabr – AMİP Mərkəzi Qərargahında MİP sədri E. Məmmədov Barselona Olimpiadasının çempionları Nazim Hüseynovu və Valeri Belekini, məşqçilər Ç. Şamilov və A. Axundzadəni qəbul etmişdir.

18 noyabr – AMİP Sədri E. Məmmədov MİP Mərkəzi Qərargahında Hollandiya və Danimarkanın fəvqəladə və səlahiyyətli səfirləri Yan Varmen Hoven və Niyeks Tillişi onların xahişi ilə qəbul etmişdir.

20 noyabr – 1 dekabr – E. Məmmədovun rəhbərlik etdiyi AMİP nümayəndə heyəti Yunanistanın Nea Demokratia partiyasının dəvəti ilə Afinaya səfər edir.

11 dekabr – AMİP sədri E. Məmmədov BMT – nin Azərbaycandakı nümayəndəsi, səfir, doktor Mahmud əl – Səidi onun xahişi ilə qəbul etmişdir.

- 1993 -

19 fevral – AMİP sədri E. Məmmədov MİP Mərkəzi Qərargahında ABŞ Konqresinin üzvü Breq Laflini və onu müşayiət edən şəxsləri qəbul etmişdir.

22 fevral – AMİP lideri, millət vəkili E. Məmmədovla Azərbaycan Tibb Universitetinin tələbə, müəllim və professor heyətinin görüşü keçirilmişdir.

25 fevral – AMİP sədri E. Məmmədov MİP Mərkəzi Qərargahında Nelson Letski başda olmaqla ABŞ Demokratik Partiyasının tərkib hissəsi olan Milli Demokratiya İnstitutunun nümayəndə heyətini qəbul etmişdir.

2 aprel – Azərbaycan dövlət müstəqilliyini əldə etdikdən sonra ilk dəfə fəvqəladə vəziyyət elan olunur və AMİP bunun əleyhinə çıxış edir.

13 – 20 aprel – AMİP sSədriin müavini prof. Nazim İmanovun başçılıq etdiyi nümayəndə heyəti ABŞ – ın Viskonsin Universiteti tərəfindən keçirilən və Otrə Asiya problemlərinə həsr olunan konfransda iştirak etmək üçün ABŞ – a səfər edib.

18 aprel – Etibar Məmmədov başda olmaqla AMİP rəhbərliyi Türkiyə səfirliyində olmuş və Turqut Özalın vəfatı münasibətilə baş sağlığı vermişdir.

18 aprel – AMİP Sədri E. Məmmədov AMİP Mərkəzi Qərargahında Azərbaycanda səfərdə olan İsveçrə Respublikasının maliyyə naziri Otto Ştixi müşayiət edən jurnalistləri qəbul etmişdir.

10 may – AMİP Sədri E. Məmmədov AMİP Mərkəzi Qərargahında “Panoramo İtaliya” qəzetinin müxbiri Bruno Krimini qəbul qəbul etmişdir.

25 may – AMİP Sədri E. Məmmədov AMİP Mərkəzi Qərargahında Misir ərəb respublikası Xalq Məclisinin xarici işlər komitəsinin sədri doktor Məhəmməd Əbd Əllaax başqa olmaqla Misir parlamentinin nümayəndələrini qəbul etmişdir.

30 may – AMİP Sədri, millət vəkili E. Məmmədov AMİP Mərkəzi Qərargahında Böyük Britaniya parlamentinin Azərbaycanda səfərdə olan nümayəndə heyətini qəbul etmişdir.

3 iyun – AMİP Sədri E. Məmmədov AMİP Mərkəzi Qərargahında Pol Saymon başda olmaqla ABŞ senatının nümayəndə heyətini qəbul etmişdir.

3 iyun – Milli Məclisdə iqtidar tərəfindən hazırlanan və daxili qüvvələrə qarşı işlənəcək hərbi plan haqda AMİP Sədri, millət vəkili E. Məmmədovun xəbərdarlığı.

25 iyun – AMİP Sədri, millət vəkili E. Məmmədov ABŞ “Helsinki Votç” təşkilatının sədri, Nyu – York sosial – tədqiqat institutunun rektoru Conatan Fanton və onun köməkçisi Kurt Soderlandı qəbul etmişdir.

7 iyul - AMİP Sədri E. Məmmədov MİP Mərkəzi Qərargahında ABŞ – ın Azərbaycandakı fəvqəladə və səlahiyyətli səfiri cənab Riçard Maylsı və İran İslam Respublikasının səfiri ağayi Əli Əsgər Nəhavəndiani onların xahişi ilə qəbul etmişdir.

19 iyul – AMİP Sədri Etibar Məmmədov Türkiyə Cümhuriyyətinə qısa müddətli səfərdən qayıtmışdır.

11 sentyabr – Mərkəzi Şuranın iclasında AMİP Siyasi Şurasının yeni tərkibi seçilmişdir.

18 oktyabr – AMİP Sədri E. Məmmədov AMİP Mərkəzi Qərargahında Gürcüstanda yaşayan soydaşlarımızın bir qrupunu, “Qeyrət Xalq Hərəkatı” idarə heyətinin üzvlərini qəbul etmişdir.

26 oktyabr – AMİP Sədri E. Məmmədov ATƏM Şurasının sədri, İsveç Xarici İşlər Naziri Baronessa Maf Uqlas başda olmaqla ATƏM nümayəndə heyəti ilə görüşmüşdür.

29 oktyabr – AMİP Sədri E. Məmmədov partiyanın qərargahında ABŞ – ın Azərbaycandakı səfiri vəzifəsini icra edən cənab Robert Finklə görüşmüşdür.

16 yanvar – AMİP Sədri E. Məmmədov Gürcüstan Milli İstiqlal Partiyasının sədri İrakli Sereteli ilə birgə əməkdaşlıq haqqında saziş imzalayıblar.

28 fevral – 10 mart – Etibar Məmmədovun rəhbərlik etdiyi AMİP nümayəndə heyəti ABŞ Milli Demokratiya İnstitutunun direktoru cənab Nelson Ledskinin dəvəti ilə ABŞ – a səfər edir.

21 – 23 mart – Millət vəkili Ş. Hüseynovun başçılıq etdiyi nümayəndə heyətinin “Rusiyanın birliyi və həmrəyliyi” partiyasının rəhbəri Serqey Şaxray və S. Stankeviç ilə Moskvada rəsmi görüşü.

11 – 17 aprel – estoniya Milli İstiqlal Partiyası ilə əlaqələrin inkişaf etdirilməsi məqsədilə AMİP nümayəndə heyətinin Tallinə səfəri.

11 may – AMİP “Bişkek protokoluna” etiraz əlaməti olaraq Milli Müqavimət Hərəkatının yaradılması təşəbbüsündə bulunur.

AMİP sədri Etibar Məmmədovun müraciətilə Azərbaycanın 29 siyasi partiyası və 14 millət vəkili AMİP Mərkəzi Qərargahında Milli Müqavimət Hərəkatının yaradılması haqqında Bəyanat qəbul edir.

12 may – AMİP Sədri E. Məmmədov Türkiyə respublikasının ölkəmizdəki səfiri Altan Karamanoğlunu qəbul etmişdir.

17 may – AMİP Sədri E. Məmmədov MİP Mərkəzi Qərargahında ABŞ – ın Azərbaycandakı səfiri cənab Riçard Kozlariçi qəbul etmişdir.

15 sentyabr – AMİP Sədri E. Məmmədov MİP Mərkəzi Qərargahında Mühafizəkarlar Partiyasından Böyük Britaniya parlamentinin üzvü cənab Harold Ellestonu qəbul etmişdir.

27 sentyabr – AMİP Sədri E. Məmmədov MİP Mərkəzi Qərargahında Beynəlxalq Valyuta Fondunun ikinci Avropa şöbəsinin direktoru Oldinq Sini və BFV – nin Azərbaycandakı nümayəndəsi Mete Durdacı qəbul etmişdir.

22 – 27 oktyabr – Türkiyə Respublikasında fəaliyyət göstərən Azərbaycan Kültür Mərkəzinin dəvəti ilə E. Məmmədovun rəhbərlik etdiyi AMİP nümayəndə heyəti Mərkəzin bərpa qurultayında iştirak etmək üçün İstanbula səfər edir.

14 noyabr – AMİP Sədri E. Məmmədov İngiltərənin Xarici İşlər Nazirliyinin baş məsləhətçisi Riçard Bonu, Zaqafqaziya və Orta Asiya şöbəsinin müdiri Linda Daffildi və səfir Tomas Hanqı qəbul etmişdir.

6 dekabr – AMİP qanunvericilik təşəbbüsündə bulunaraq “Tender haqqında” Azərbaycan Respublikasının qanun layihəsini Milli Məclisin müzakirəsinə çıxarır.

8 dekabr – AMİP Sədri E. Məmmədov MİP Mərkəzi Qərargahında Almaniya Federativ Respublikasının ölkəmizdəki fəvqəladə və səlahiyyətli səfiri cənab Mixael Şmunku qəbul etmişdir.

15 dekabr – AMİP Sədri E. Məmmədov partiyanın mərkəzi qərargahında “İlektoral Reform Konsaltansi Servises” təşkilatının üzvləri Maykl Medaukraft, Corc Haninqham, Klif Efortdan ibarət nümayəndə heyətini qəbul etmişdir.

17 dekabr – AMİP Sədri E. Məmmədov partiyanın mərkəzi qərargahında Yunanistanın Azərbaycandakı fəvqəladə və səlahiyyətli səfiri cənab Panayotis Karakasisi qəbul etmişdir.

19 dekabr – AMİP Sədri E. Məmmədov AMİP Mərkəzi Qərargahında İsrailin Azərbaycandakı fəvqəladə və səlahiyyətli səfiri cənab Eliezor Hotvatı qəbul etmişdir.

- 1995 -

24 – 31 yanvar – AMİP Sədri Etibar Məmmədovun rəhbərlik etdiyi AMİP nümayəndə heyəti Böyük Britaniya Xarici İşlər Nazirliyinin dəvəti ilə B. Britaniyaya rəsmi səfər edir.

Səfər zamanı AMİP – lə Böyük Britaniyanın Konservatorlar Partiyası arasında bu partiyanın tarixində ilk dəfə olaraq əməkdaşlıq prinsipləri haqqında yazılı Kommunique imzalanmışdır.

27 yanvar – AMİP sədri E. Məmmədovun partiyanın Binəqədi RT – nın fəalları ilə görüşü keçirilmişdir.

17 mart – AMİP Azərbaycanda dövlət çevrilişinin əleyhinə çıxır.

18 mart – 2 aprel – AMİP Mətbuat Xidmətinin rəhbəri Elnur Xəlilov ABŞ – ın Milli Demokratiya İnstitutunun dəvəti ilə “Demokratik proseslər və seçkilər” mövzusunda keçirilən semiarda iştirak etmişdir.

4 may – AMİP qanunvericilik təşəbbüsündə bulunaraq “Azərbaycan Respublikasının Parlamentinə seçkilər haqqında” Azərbaycan respublikasının qanun layihəsini Milli Məclisin müzakirəsinə çıxarır.

9 – 16 may – Böyük Britaniyanın Konservatorlar Partiyasının dəvəti ilə 12 nəfərdən ibarət AMİP nümayəndə heyəti Londona səfər edir.

Səfər MİP – in Konservatorlar Partiyasının parlament seçkilərində topladığı təcrübə ilə tanışlıq məqsədi güdürdü.

9 – 12 iyul – Etibar Məmmədovun rəhbərlik etdiyi AMİP nümayəndə heyətinin İsrailin “Likud” – Milli Liberal Hərəkatının Sədri, İsrailin baş naziri cənab Benyamin Netanyahu-nun dəvəti ilə Təl – Əvivə səfəri.

28 iyul – 22 avqust – AMİP Sədrinin müşaviri Əhməd Abbasbəylinin ABŞ – ın Beynəlxalq İnkişaf Agentliyi və Təhsilin İnkişafı Akademiyasının rəsmi dəvəti ilə ABŞ – a səfəri.

27 avqust – 3 sentyabr – Eş Məmmədovun rəhbərlik etdiyi AMİP nümayəndə heyətinin Beynəlxalq Demokratik İttifaqının zirvə toplantısında iştirak etmək üçün Cənubi Koreyanın paytaxtı Seul şəhərinə səfəri.

6 sentyabr – AMİP Sədri E. Məmmədov partiyanın mərkəzi qərargahında ABŞ – ın Milli Demokratiya İnstitutunun Azərbaycan üzrə nümayəndəsi xanım Coanna Levinsonu və həmin institutunun əməkdaşı Co Fouldu qəbul etmişdir.

16 sentyabr – Parlament seçkiləri ilə əlaqədar AMİP II (növbədənkənar) Qurultayını keçirir.

10 – 17 oktyabr – E. Məmmədovun rəhbərlik etdiyi AMİP nümayəndə heyəti Böyük Britaniyanın Konservatorlar Partiyasının dəvəti ilə həmin təşkilatın Qurultayında iştirak etmək üçün Londona səfər edir.

12 noyabr – AMİP Parlament seçkiləri zamanı kütləvi qanun pozuntuları və saxtakarlığa baxmayaraq 8 % - lik baryeri aşaraq Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisində 3 nümayəndə ilə təmsil olunur.

- 1996-

13 yanvar – AMİP Sədri E. Məmmədov partiyanın Nizami RT – nın qərargahında təşkilatın fəalları ilə görüşmüşdür.

23 yanvar – AMİP Sədri E. Məmmədov Almaniyadakı Fridrix Nauman Fondunun Orta, Cənub – Şərq və Şərqi Avropa üzrə müşaviri cənab Volfonq Conu qəbul etmişdir.

24 yanvar – AMİP Sədri E. Məmmədov partiyanın Xətai RT – nın fəalları ilə görüşmüşdür.

14 fevral – AMİP Sədri E. Məmmədov MİP Mərkəzi Qərargahında ABŞ – ın ölkəmizdəki fəvqəladə və səlahiyyətli səfiri cənab Riçard Kozlariçlə görüşmüşdür.

28 fevral – AMİP Sədri E. Məmmədov partiyanın Yasamal RT – nın fəalları ilə görüş keçirmişdir.

28 fevral - AMİP Sədri E. Məmmədov AMİP Mərkəzi Qərargahında Böyük Britaniyanın Konservativ və Yunionist partiyasının nümayəndələri cənab Donald Stüart və cənab Toni Kerneli qəbul etmişdir.

13 mart – AMİP Sədri, millət vəkili Etibar Məmmədov partiyanın Əzizbəyov rayon təşkilatının fəalları ilə görüşmüşdür.

15 aprel – AMİP lideri, millət vəkili Etibar Məmmədov Türkiyənin Baş naziri **Məsud Yılmazla** görüşmüşdür.

19 aprel – AMİP Sədri E. Məmmədov AMİP Mərkəzi Qərargahında Livianın Azərbaycandakı müvəqqəti işlər vəkili M. P. Pü Heyzamı qəbul etmişdir.

22 aprel – AMİP Sədri E. Məmmədov AMİP Mərkəzi Qərargahında İran İslam Respublikasının Azərbaycandakı fəvqəladə və səlahiyyətli səfiri Əlirza Bıqdeli cənablarını qəbul etmişdir.

27 aprel – AMİP Sədri E. Məmmədov partiyanın baş iqamətgahında İsrail dövlətinin Azərbaycandakı fəvqəladə və səlahiyyətli səfiri cənab E. Hotvatı qəbul etmişdir.

29 aprel – AMİP Sədri E. Məmmədov MİP Mərkəzi Qərargahında ABŞ – ın Avropadakı Təhlükəsizlik və Əməkdaşlıq Komissiyasının ictimai əlaqələr üzrə

direktoru cənab Çadvin Boru, ABŞ konqresinin əməkdaşı cənab Maykl Oksu və ABŞ səfirliyinin ikinci katibi cənab Maykl Boşaratı qəbul etmişdir.

24 – 25 may – AMİP IV Qurultayını keçirir.

31 may – AMİP Sədri E. Məmmədov partiyanın mərkəzi qərargahında Yunanistanın respublikamızdakı fəvqəladə və səlahiyyətli səfiri cənab Panayotis Karakasisi qəbul etmişdir.

26 iyun – AMİP Sədri, millət vəkili E. Məmmədov Avropa Parlamerntinin nümayəndə heyətinin rəhbəri Antonios Trakatellis ilə görüşmüşdür.

16 – 23 – iyul – Böyük Britaniyanın Konservatorlar Partiyasının fəvəti ilə AMİP nümayəndə heyəti Londona səfər edir.

Səfər MİP nümayəndə heyətinin Konservatorlar Partiyasının yerli təşkilatlarının fəaliyyəti ilə, partiyanın idarəolunma təcrübəsi ilə tanışlıq məqsədi güdürdü.

26 avqust – AMİP Sədri E. Məmmədov Gəncədə milli istiqlalçılarla görüşmüşdür.

19 sentyabr – AMİP Sədri E. Məmmədov Milli Demokratiya İnstitutunun Bakıdakı təmsilçisi xanım Coanna Levinsonu və siyasi məsələlər üzrə müşaviri cənab Adam Sabatini qəbul etmişdir.

1 – 6 oktyabr – AMİP Gənclər Təşkilatı nümayəndəsi Anar Cəfərov Londonda keçən Avropa Gənc Mühafizəkarlar Təşkilatının XII və Beynəlxalq Demokrat Gənclər İttifaqının XI icra toplantısında iştirak edir.

Həmin toplantıda AMİP Gənclər Təşkilatı adı çəkilən təşkilatlara üzv qəbul edilir.

30 oktyabr – AMİP Sədri E. Məmmədov Rusiya Federasiyasının Respublikamızdakı səfirinin siyasi məsələlər üzrə müşaviri **Viktor Romaşovu** onun xahişi ilə qəbul etmişdir.

31 dekabr – AMİP Sədri E. Məmmədov AMİP Mərkəzi Qərargahında Avropa Gənc Mühafizəkarlar Təşkilatının sədri **Endryu Rozindelli**, vitse – prezident **Endryu Briffiti**, İslandiya Gənc Mühafizəkarlar Təşkilatının Sədri **Buş Piderseni**, Avropa Gənc Mühafizəkarlar Təşkilatının icraçı katibi **Lüdavit Totsu** qəbul etmişdir.

3 noyabr – AMİP Mərkəzi Qərargahında yazıçı İsi Məlikzadənin xatirə gecəsi keçirilmişdir.

20 noyabr – AMİP sədri, millət vəkili E. Məmmədov Türkiyənin Azərbaycandakı fəvqəladə və səlahiyyətli səfiri Faruk Loloğlunu qəbul etmişdir.

23 noyabr – AMİP sədri E. Məmmədov Norveçin Türkiyədəki səfiri cənab **Sveyn Stari** və Bakıdakı baş konsul cənab **Harold Finvini** qəbul etmişdir.

5 – 9 dekabr – AMİP sədri E. Məmmədov başda olmaqla AMİP nümayəndə heyəti Beynəlxalq demokratik ittifaqın Avstraliyanın paytaxtı Kanberra şəhərində keçirilən icraçı toplantısında iştirak etmişdir.

- 1997 -

22 yanvar – AMİP Mərkəzi Qərargahında partiyanın sədri, millət vəkili E. Məmmədov Böyük Britaniya Xarici İşlər Nazirliyi Şərqi Avropa Departamentinin rəhbəri cənab Filipp Toması qəbul etmişdir.

1 mart – AMİP sədri E. Məmmədovun Mərkəzi Qərargahda gənclərlə görüşü.

26 mart – AMİP Mərkəzi Qərargahında siyasi partiyaların Gənclər təşkilatları rəhbərlərinin iştirakı ilə Dəyirmi Masa keçirilmişdir.

4 aprel – AMİP Mərkəzi Qərargahında şair Eldar İsmayılın yaradıcılıq gecəsi keçirilmişdir.

16 aprel – AMİP Sədri E. Məmmədovun respublikanın təhsil işçilərinin nümayəndələri ilə görüşü.

8 – 18 aprel – Böyük Britaniyanın Konservatorlar Partiyasının dəvəti ilə AMİP nümayəndə heyəti B. Britaniyada parlament seçkiləri kampaniyasını müşahidə etmək məqsədilə Londona səfər edib.

25 aprel – AMİP Sədri, millət vəkili E. Məmmədov Türkiyə Cümhuriyyətinin Azərbaycandakı səfiri cənab Osman Faruk Loloğlunu partiyanın mərkəzi qərargahında qəbul etmişdir.

2 iyun – AMİP Sədri E. Məmmədovun Mərkəzi Qərargahda Azərbaycandakı Rus icmasının nümayəndələri ilə görüşü.

3 iyul – AMİP Mərkəzi Qərargahında Partiyanın 5 illik yubileyi ilə bağlı Partiya qurucularının iştirakı ilə Dəyirmi Masa keçirilmişdir.

7 iyul – Azərbaycan Milli İstiqlal Partiyasının təsis olunmasının 5 – ci ildönümü “Sinema klubda” qeyd olunmuşdur.

10 noyabr – AMİP Sədri E. Məmmədov partiyanın mərkəzi qərargahında Norveç Krallığının Türkiyədəki səfiri cənab **Sveyn Seteri** qəbul etmişdir.

1 dekabr – E. Məmmədov AMİP Qərargahında Böyük Britaniyanın Konservatorlar Partiyasının sədr müavini, parlament üzvü **Riçard Teyc** və Yunanıstan Demokrat Partiyasının üzvü **Georgi Tzitsikistası** qəbul etmişdir.

- 1998 -

26 yanvar – AMİP sədri E. Məmmədov ABŞ – ın Azərbaycandakı fəvqəladə və səlahiyyətli səfiri Stenli Eskuderonu qəbul etmişdir.

27 yanvar – AMİP sədri, millət vəkili E. Məmmədov Türkiyənin Azərbaycandakı fəvqəladə və səlahiyyətli səfiri Osman Loloğlunu qəbul etmişdir.

2 mart – AMİP sədri, millət vəkili E. Məmmədov ABŞ Beynəlxalq Respublikaçılar İnstitutunun proqram direktoru Devid Denexini qəbul etmişdir.

18 mart – AMİP sədri, millət vəkili E. Məmmədov AFR Bunderstaqında Azad Demokratlar Partiyası Fraksiyasının sədr müavini və xarici siyasət üzrə spikeri, Avropa Şurası Parlament Assambleyasının “Demokratlar və İslahatlar Qrupu”nun Liberal fraksiyasının sədr müavini cənab Ulrix İlmeri AMİP Mərkəzi Qərargahında qəbul etmişdir.

8 aprel – AMİP Sədri E. Məmmədov Gürcüstan parlamentinin üzvü, Abxaziyanın Azadlıq təşkilatının sədri Boris Kokubavanı qəbul etmişdir.

18 aprel – AMİP Mərkəzi qərargahında AMİOP sədri, millət vəkili E. Məmmədovun gənclərlə növbəti görüşü keçirilmişdir.

24 – 25 aprel – AMİP sədri, millət vəkili E. Məmmədov başda olmaqla AMİP nümayəndə heyəti Avropa Demokrat İttifaqının dəvəti ilə Avstriyanın Zalsburq şəhərində keçirilən toplantıda xüsusi qonaq statusu ilə iştirak etmişdir.

23 may – AMİP Mərkəzi Qərargahında professor Əli Əliyevin “Əlincə yaddaşı: Naxçıvan 1914 - 1992” kitabının prezentasiyası keçirilmişdir.

1 iyun – AMİP Mərkəzi qərargahında tarixçi alimlərin iştirakı ilə BDU – nin dosenti Kərim Şükürovun “Azərbaycan tarixi” kitabının prezentasiyası keçirilmişdir.

2 iyun – AMİP sədri, millət vəkili E. Məmmədov ABŞ – ın Azərbaycandakı fəvqəladə və səlahiyyətli səfiri cənab Stenli Eskuderonu MİP mərkəzi qərargahında qəbul etmişdir.

14 -15 iyun – AMİP Mərkəzi Şurasının iclasında “Etibar” Seçici Birliyinin yaranması və AMİP Sədri Etibar Səlifər oğlu Məmmədovun Azərbaycan Respublikası Prezidentliyinə namizədliyinin irəli sürülməsi.

30 iyun – AMİP sədri, millət vəkili E. Məmmədov AFR Bunderstaqının üzvü Bernat Erleri qəbul etmişdir.

1 – 2 iyul – “Bakı Əyləncə Mərkəzində” Milli İstiqlal Partiyası Böyük Britaniyanın “Konsetrvatorlar” Partiyası ilə birgə “Mühafizəkarlıq və Demokratiya” mövzusunda Beynəlxalq Konfrans keçirir.

Konfransda Konservatorlar partiyasından Krispen Blant (Böyük Britaniya parlamentinin üzvü), Türkiyədən M. Yılmazın başçılıq etdiyi “Ana Vətən” partiyasının sədr müavini Avni Çarsancaqlı, Gürcüstan Ənənəçilər İttifaqının Baş katibi Qayoz Korkadze, eləcə də Azərbaycanın bir sıra siyasi partiyalarının və xarici səfirliklərin nümayəndələri iştirak etmişdir.

7 iyul – “Bakı Əyləncə Mərkəzi”ndə Milli İstiqlal Partiyasının yaranmasının 6 illik yubiley tədbiri keçirilmiş, AMİP Sədri Etibar Məmmədov təbrik niqti ilə çıxış etmişdir.

14 – 23 iyul – AMİP sədri E. Məmmədovun Respublikaçılar Partiyasının Milli Komitəsinin sədri Cim Nikolsonun dəvəti ilə Amerikaya rəsmi səfəri. Səfər

zamanı onu MİP Deputat fraksiyasının üzvləri Ş. Hüseynov və N. İmanov müşayət etmişdir.

1 avqust – AMİP sədri, millət vəkili E. Məmmədov ölkəmizdə rəsmi səfərdə olan ATƏT – in seçki məsələləri üzrə müşavirləri Nikolay Vulçanov və Anders Karlsonu partiyanın iqamətgahında qəbul etmişdir.

8 avqust – Doğru Yol Millətçi Gənclər Təşkilatı qarşından gələn prezident seçkilərində AMİP sədri Etibar Məmmədovun namizədliyini müdafiə etmək haqqında qərar qəbul etmişdir.

15 avqust – Azərbaycan Naminə Alyans Partiyasının Sumqayıt Təşkilatı bütövlükdə AMİP - ə kömək barədə bəyanat qəbul etmişdir.

8 sentyabr – AMİP Sədri E. Məmmədov MİP Mərkəzi Qərargahında Niderlandın sabiq müdafiə naziri, senator **Villem van Egeleni**, Beynəlxalq Liberal İttifaqının proqram rəhbəri **Yan Vayersi**, Hollandiya Liberal Partiyasının Beynəlxalq əlaqələr üzrə katibləri **Arne Gensen** və **Szabo Zsoltu** və Hollandiya Liberal Partiyasının Beynəlxalq əlaqələr üzrə katibinin müavini Rocer van de Veterinqi qəbul etmişdir.

Görüşdə Fridrix Nauman Fondunun məsləhətçisi Volfqanq Yan iştirak etmişdir.

9 sentyabr – AMİP sədri E. Məmmədov Norveçin Azərbaycandakı səfiri Olav Berstadı, Norveçin Xarici İşlər Nazirliyinin əməkdaşları ATƏT üzrə əlaqələndirici Rune Aaşeymi və nazirliyin idarə rəisinin müzvini Leidlöv Namtvedti qəbul etmişdir.

10 sentyabr – AMİP Sədri E. Məmmədov Mərkəzi Qərargahda ABŞ Milli Demokratiya İnstitutunun nümayəndəsi Pat Marlou qəbul etmişdir.

11 sentyabr – Azərbaycan Respublikası Prezidentliyinə namizəd Etibar Məmmədov ATƏT – in Azərbaycana göndərdiyi beynəlxalq müşahidəçilər qrupunu qəbul etmişdir.

12 sentyabr – Azərbaycan Respublikası Prezidentliyinə namizəd E. Məmmədov MİP Mərkəzi Qərargahında ABŞ Milli Demokratiya İnstitutunun nümayəndə heyətini qəbul etmişdir.

16 – 17 sentyabr – AMİP sədri, Azərbaycan Respublikası Prezidentliyinə namizəd E. Məmmədovun Göyçay, Gəncə, Ağdaş rayon seçiciləri ilə görüşü.

20 sentyabr – Bərdə və Mİngəçevir rayonu seçiciləri ilə görüşü

27 sentyabr – Lənkəran və Salyan seçiciləri ilə görüş

29 sentyabr – E. Məmmədovun Qazax və Tovuz rayonu seçiciləri ilə görüşü

31 sentyabr – E. Məmmədovun Quba seçiciləri ilə görüşü

1 oktyabr – Sumqayıt şəhər seçiciləri ilə görüş

8 oktyabr – Bakının Füzuli meydanında seçicilərlə görüş

9 oktyabr – Azərbaycan Respublikası Prezidentliyinə namizəd Etibar

Məmmədov seçkiləri müşahidə üçün ölkəmizə gəlmiş **Zdraka Byusiçin** rəhbərlik etdiyi Avropa Şurasının Parlament Assambleyasının nümayəndə heyətini qəbul etmişdir.

Həmin gün Etibar Məmmədov Yapiniyanın “Asaxi” qəzetinin müxbiri Masasi Pokibusini və Moskvanın “TV Mərkəz” teleşirkətinin müxbirini qəbul etmişdir.

10 oktyabr – AMİP sədri E. Məmmədov seçkiləri müşahidə etmək üçün ölkəmizə gəlmiş **səfir Mark Palmerin** rəhbərlik etdiyi ABŞ Respublikaçılar İnstitutunun nümayəndə heyətini qəbul etmişdir.

Görüşdə ABŞ Beynəlxalq Respublikaçılar İnstitutunun müşahidə qrupunun üzvləri Loren Kreyner, Qreys Mou, Cudi Van Rest, Patrisiya Stolneyker iştirak etmişlər.

11 oktyabr – **Azərbaycan Respublikasının Prezident seçkiləri günü.**

16 oktyabr – Konstitusiya Məhkəməsi qarşısında etiraz piketi. AMİP gəncləri KM – nin H. Əliyevin prezident seçilməsi haqda qeyri – qanuni qərarını fitlə qarşıladılar.

24 oktyabr – 11 oktyabr prezident seçkilərinin nəticələrinin saxtalaşdırılmasına etiraz əlaməti olaraq Milli Bank – Ali Məhkəmə istiqamətində küçə yürüşü.

5 noyabr – AMİP sədri Etibar Məmmədov MİP Mərkəzi Qərargahında Norveçin İqtisadi Araşdırmalar Mərkəzinin direktoru **Torlif Hoqlandi** və “Ətraf mühitin qorunması və iqtisadi əməkdaşlıq” Beynəlxalq kataloqunun redaktoru **Helqe Berqesen**i qəbul etmişdir.

6 noyabr – AMİP – MAP arasında birgə əməkdaşlıq haqqında saziş imzalanıb.

7 noyabr – Prezident seçkilərinin nəticələrinin elan olunmasına etiraz əlaməti olaraq, Milli İstiqlal Partiyasının, metronun Elmlər Akademiyası stansiyasından MSK – nın qarşısınadək yürüşü polis və güc strukturlarının zorakılığına və yürüş iştirakçılarına tutulan amansız divanlara baxmayaraq həyata keçirildi. Aksiya zamanı millət vəkilləri Şadman Hüseynov, Nazim İmanov və dinc yürüş iştirakçıları müxtəlif dərəcəli bədən xəsarətləri aldılar.

9 noyabr – AMİP – in təşəbbüsü ilə müxtəlif siyasi təmayüllü partiya liderləri bir mamsa arxasında oturaraq ümummilli mənafe naminə bir araya gəlməyin mümkünlüyünü nümayiş etdirdilər.

“Hyatt Regency” otelində 11 oktyabr Prezident seçkilərinin nəticələrinin tanınması ilə bağlı birgə bəyanata 27 siyasi partiya lideri imza atdı.

14 – 17 noyabr – AMİP sədri Etibar Məmmədovun və millət vəkili Nazim İmanovun Beynəlxalq Demokratik İttifaqın Honq – Konq və Tay – Pey şəhərlərində keçirilən illik icraçı toplantısına səfəri.

Yoplantıda 1998 – ci il 11 oktyabr seçkilərinin saxtaaşdırılması ilə bağlı xüsusi qətnamə qəbul edildi.

23 noyabr – Səfərin yekunlarına həsr olunmuş mətbuat konfransı.

- 1999 -

16 fevral – AMİP sədri Etibar Məmmədov Mərkəzi Qərargahda Bi – Bi – Si – nin müxbirinə müsahibə vermişdir.

17 fevral – AMİP Mərkəzi Apparatında bir sıra siyasi partiya və təşkilatların rəhbərlərinin iştirakı ilə “Naxçıvan Muxtar Respublikasının 75 illiyi və Azərbaycanın ərazi bütövlüyü” mövzusunda Dəyirmi Masa keçirilmişdir.

18 fevral – AMİP Sədri Etibar Məmmədov Qırmızı Xaç Beynəlxalq Komitəsinin Azərbaycandakı nümayəndəsi **Fridrun Mederi** qəbul etmişdir.

18 fevral – AMİP Sədri Etibar Məmmədov İran İslam respublikasının Azərbaycandakı səfiri Əli Rza Biqdelini qəbul etmişdir.

25 fevral – 93 sayılı Dəvəçi – Xaçmaz dairəsindən AR Milli Məclisinə üzv seçilmiş YAP üzvü, YAP Dəvəçi RT sədri Cəbrayıl Əhmədov AMİP sıralarına keçməsi haqqında MİP Sədrinə ərizə ilə müraciət edərək partiyaya daxil olmuşdur.

4 mart – AMİP Sədri, millət vəkili E. Məmmədov partiyanın Mərkəzi Qərargahında Milli Demokratiya İnstitutunun Azərbaycan təmsilçiliyinin rəhbəri **Tomas Barrini** və MDİ – nin siyasi partiyalarla əlaqələndiricisi **Piter van Praaq**ı qəbul etmişdir.

18 mart - AMİP Mərkəzi Qərargahında E. Məmmədovun 11 oktyabr prezident seçkilərindən sonra partiya sıralarına daxil olmuş yeni üzvlərlə görüşü keçirilmiş və onlara partiya biletləri təqdim olunmuşdur.

20 mart – 8 sayılı 3 – cü Yasamal dairəsindən AR Milli Məclisinə üzv seçilmiş Gülnarə Qurbanova AMİP sıralarına keçməsi barədə AMİP Sədrinə ərizə ilə müraciət etmiş və partiyaya qəbul edilmişdir.

23 mart – AMİP Mərkəzi Qərargahında “Azərbaycan tarixi” çoxcildli kitabının I cildinin müzakirəsinə həsr olunmuş Dəyirmi Masa keçirilmişdir.

29 mart – AMİP Mərkəzi Qərargahında “Struktur islahatları: fərqli baxış” mövzusunda Dəyirmi Masa keçirilmişdir.

30 mart – AMİP Amerikanın Milli Demokratiya İnstitutu ilə birgə “Bələdiyyə seçkilərinə hazırlıq” mövzusunda seminar keçirilmişdir.

1 aprel – AMİP Sədri Etibar Məmmədov AMİP Mərkəzi Qərargahında ATƏT – in Demokratik İnstitutlar və İnsan Hüquqları Ofisinin məsləhətçisi **Nikolay Vulçanovu** və onun rəhbərlik etdiyi nümayəndə heyətini qəbul etmişdir.

8 aprel – AMİP sədri E. Məmmədov MİP Mərkəzi Qərargahında IFES (Seçki sistemləri üzrə Beynəlxalq Fond) Azərbaycan üzrə proqram meneceri Alan Uolla görüşüb. Görüşdə bələdiyyə seçkilərinə hazırlıq məsələləri müzakirə olunub.

8 aprel – MİP Sədri Etibar Məmmədov MİP Mərkəzi Qərargahında Qarabağ Uğrunda Ümummilli Azərbaycan hərəkatının təşəbbüs qrupunun üzvlərini qəbul etmişdir.

10 aprel – AMİP Sədri E. Məmmədov “Nyu – York Tayms” qəzetinin müxbiri Stefan Kindzer ilə görüşmüşdür.

16 aprel – AMİP, Müsavat, AXCP, ADP və digər müxalifət partiyalarından olan 17 nəfər millət vəkili (Demokratik Blok) MM rəhbərliyinin antidemokratik iş prinsipinə etiraz əlaməti olaraq parlamentin iclaslarında iştirak etməmək haqqında qərar qəbul etmişlər.

26 aprel – AMİP Mərkəzi Qərargahında “ictimai siyasi həyatda millətçilik: tarix və müasirlik” mövzusunda Dəyirmi Masa keçirilmişdir.

26 aprel – AMİP Sədri, millət vəkili Etibar Məmmədov və Nazim İmanov Beynəlxalq Demokratik İttifaqın Mayamidə keçiriləcək illik icraçı toplantısında iştirak etmək üçün ABŞ – a yola düşmüşlər.

27 aprel – AMİP Mərkəzi Qərargahında Amerikanın Milli Demokratiya İnstitutunun direktoru **Tomas Barri**, ADİ – nin siyasi partiya treneri **Piter van Praaq** tərəfindən “Seçki kampaniyasının əsas elementləri” mövzusunda trening seminarı keçirilmişdir.

1 may – ABŞ – ın Mayami şəhərində 56 ölkənin sağ – mərkəzçi partiyalarını özündə birləşdirən Beynəlxalq Demokratik İttifaqın icraçı toplantısında AMİP yekdilliklə bu təşkilatın tam hüquqlu üzvlüyünə qəbul edildi.

2 – 3 may - AMİP nümayəndə heyəti ABŞ – ın Vaşinqton şəhərində Milli Demokratiya İnstitutunun 24 üzvü, eləcə də

Harold Hongju Koh – Dövlət Departamentində Demokratiya, İnsan haqqları və əmək bürosu, Dövlət katibinin müavini

Səfir Donald W. Keyser, Dağlıq Qarabağ münaqişəsi və Yeni müstəqil dövlətlərdəki regional münaqişələr üzrə xüsusi səfir.

Bill Taylor – Yeni müstəqil Dövlətlərə ABŞ yardımının koordinatoru,

Jonathan Elkind – Milli Təhlükəsizlik Şurası, Rusiya, Ukrayna və Avrasiya departamentinin direktoru

Victoria Nuland – Yeni müstəqil dövlətlər üzrə Yüksək Səfirin müavini,

Margo Squire – Direktor, Demokratik Təşəbbüs Departamenti

Wendu Silverman – Demokratiya, İnsan haqqıları və Əmək bürosu,
Daria Fane – Azərbaycan üzrə koordinatoru və başqaları ilə fərdi görüşlər keçirmişlər.

10 may – AMİP Sədri E. Məmmədovun Amerika səfərinin yekunlarına həsr olunmuş geniş mətbuat konfransı.

12 may – AMİP Sədri E. Məmmədov Türkiyə Respublikasının ölkəmizdəki səfirinin müavinləri **Şəbnəm İncəsü** və **Ümit Yardımı** qəbul etmişdir.

14 may – AMİP Sədri E. Məmmədov ABŞ – ın ölkəmizdəki səfirinin siyasi müşaviri, II katib, siyasi şöbənin rəhbəri **Maykl Boşaratı** qəbul etmişdir.

22 may – AMİP Sədri E. Məmmədov Türkiyə Respublikasının ölkəmizdəki səfiri **cənab Qədri Ecevit Tezcanla** görüşmüşdür.

25 may – AMİP Sədri E. Məmmədov Reyter agentliyinin Bakıdakı rezident müxbiri **xanım Selina Vilyamsı** AMİP Mərkəzi Qərargahında qəbul etmişdir.

29 may – 9 iyun – AMİP Sədrinin Beynəlxalq məsələlər üzrə müavini İlqar Məmmədovun Britaniya Şurası və “Faynənşl Tayms” qəzetinin təşəbbüsü ilə keçirilən “Avropanın gələcəyi” mövzusunda konfransda iştirak etmək üçün Brüssel, Berlin, London şəhərlərinə səfəri.

9 iyun – AMİP Sədri E. Məmmədov Liviya Cümhuriyyətinin ölkəmizdəki fəvqəladə və səlahiyyətli səfiri cənab Nasir Abdul Səmi və siyasi məsələlər üzrə müşavir Məhəmməd Əl Cəidi MİP Mərkəzi Qərargahında qəbul etmişdir.

19 iyun – AMİP Sədri E. Məmmədov MİP Mərkəzi Qərargahında Beynəlxalq Respublikaçılar İnstitutunun proqram koordinatoru xanım Patrisiya Stolnakeri qəbul etmişdir.

20 – 28 iyun – AMİP Sədrinin müavinləri Məhərrəm Zülfüqarlı (Mətbuat və Təbliğat məsələləri üzrə) və Adnan Novruzov (Təşkilat məsələləri üzrə) ABŞ Respublikaçılar İnstitutunun Bolqarıstan Respublikasının Sofiya, Plovdev və Trnova şəhərlərində keçirdiyi proqramda Bələdiyyə seçkilərindən əvvəl ilkin seçkiləri müşahidə etmiş və müxalifətdaxili koalisiya yaranmasının təcrübəsini öyrənmişlər.

21 iyun – AMİP Sədri Etibar Məmmədov AMİP Mərkəzi Qərargahında Türkiyə Cümhuriyyətinin ölkəmizdəki fəvqəladə və səlahiyyətli səfiri cənab Qədrü Ecevit Tezcanı qəbul etmişdir.

23 – 26 iyun – AMİP Sədrinin Beynəlxalq əlaqələr üzrə müavini İlqar Məmmədov “Gürcüstan Ənənəçilər İttifaqı” partiyasının V qurultayında iştirak etmişdir.

24 iyun – AMİP Mərkəzi Qərargahında Azərbaycan Milli İstiqlal Partiyasının Sədri E. Məmmədov və Azərbaycan Xalq Hərəkatı Partiyasının Sədri Nəsir Ağayev birgə əməkdaşlıq haqqında saziş imzalamışlar.

25 iyun – Milli Məclis rəhbərliyi Demblok üzvlərinin tələblərini qəbul etdikdən sonra parlamenti tərk etmiş 17 millət vəkili MM – in iclaslarında öz işlərini bərpa etmişlər.

28 iyun – AMİP Sədri E. Məmmədov AMİP Mərkəzi Qərargahında IFES (Seçki sistemləri üzrə Beynəlxalq Fond) fondunun Avropa və Asiya dövlətləri üzrə baş məsləhətçisi **xanım Filiz Qrinfildi** və azərbaycan üzrə proqram məvəcəri **Alan Uollu** qəbul etmişdir.

28 – 29 iyun – AMİP Deputat Fraksiyasının üzvü, millət vəkili Şadman Hüseynovun Xanlar rayonunda seçicilərlə görüşü keçirilmişdir.

1 iyul – AMİP Sədri E. Məmmədov AMİP Mərkəzi Qərargahında Rumıniyanın Azərbaycandakı fəvqəladə və səlahiyyətli səfiri **Tasin Cemili** qəbul etmişdir.

6 iyul – “Hyatt Regency” otelində Azərbaycan Milli İstiqlal Partiyasının təsis olunmasının 7 – ci ildönümü qeyd olunmuşdur.

7 iyul – AMİP Sədri E. Məmmədov ABŞ – ın Milli Demokratiya İnstitutunun Azərbaycan üzrə təmsilçisi **Piter van Praaqı** AMİP Mərkəzi Qərargahında qəbul etmişdir.

8 iyul – Azərbaycan Milli İstiqlal Partiyası ilə Tərəqqi Partiyası arasında birgə əməkdaşlıq haqqında saziş imzalanmışdır.

10 iyul – AMİP Deputat Fraksiyasının üzvü, millət vəkili Nazim İmanovun Şəki rayon seçiciləri ilə görüşü keçirilmişdir.

11 iyul – AMİP Deputat Frkasiyasının üzvü, millət vəkili Şadman Hüseynov Ağdaş rayonunun seçiciləri ilə görüşmüşdür.

14 iyul – AMİP Sədri E. Məmmədov Milli Təhlükəsizlik Şurasının Rusiya və Avrasiya üzrə məsləhətçisi **Corc Koltu** və ABŞ səfirliyinin siyasi şöbəsinin əməkdaşı **Maykl Spekarti** AMİP Mərkəzi Qərargahında qəbul etmişdir.

20 iyul – “Hyatt Regency” otelində AMİP – in təşəbbüsü ilə “Azərbaychanda insan haqları: praktiki və nəzəri cərhivə” mövzusunda konfrans keçirilmişdir.

23 iyul – AMİP Sədri E. Məmmədov AMİP Mərkəzi Qərargahında “H. Əliyev iqtidarının yeni qanun pozuntuları” mövzusunda Mətbuat konfransı keçirərək Milli Məclisdə III oxunuşdan sonra qəbul olunmuş “Bələdiyyə seçkiləri haqqında” qanuna Prezident Apparatında edilən qanunsuz əlavələr haqqında KİV - ə məlumat vermişdir.

24 iyul – AMİP Sədri E. Məmmədov AMİP Mərkəzi Qərargahında ABŞ – ın ölkəmizdəki səfirliyinin Siyasi şöbəsinin yeni rəhbəri **xanım Şerri Holideyi** qəbul etmişdir.

26 iyul – 1 avqust – tarixlərində AMİP Sədrinin Beynəlxalq Məsələlər üzrə müavini İlqar Məmmədov “Açıq Cəmiyyət” İnstitutunun təşəbbüsü ilə Budapeşt şəhərində keçirilən seminarda iştirak etmişdir.

31 iyul – AMİP Deputat Frkasiyasının üzvü, millət vəkili Şadman Hüseynin Zaqatala, 1 avqustda Qax rayonunun seçiciləri ilə görüşü keçirilmişdir.

7 avqust – AMİP Deputat Fraksiyasının üzvü, millət vəkili Nazim İmanovun Qəbələ rayonunun seçiciləri ilə görüşü keçirilmişdir.

11 avqust – AMİP Sədri E. Məmmədov AMİP Mərkəzi Qərargahında Gürcüstan Ənənəçilər İttifaqının Baş katibi **Qayoz Korkadzeni** qəbul etmişdir.

21 avqust – Türkiyədə baş vermiş və xeyli insan tələfatı ilə nəticələnmiş zəlzələ ilə əlaqədar MİP sədri E. Məmmədov Türkiyə Cümhuriyyətinin Prezidenti **S. Dəmirəl** və Baş nazir **B. Ecevit** cənablarına baş sağlığı vermişdir.

23 avqust - Azərbaycan Respublikası Prezidentliyinə namizədlər E.

Məmmədov, N. Süleymanov və Ə. Mehdiyev 11 oktyabr prezident seçkilərinin

nəticələrinin ləğv edilib yeni prezident seçkilərinin keçirilməsi haqda bəyanat imzalamışlar.

24 avqust – AMİP Mərkəzi Apparatında “Azərbaycanda partiyalararası əməkdaşlıq məsələləri: problemlər və perspektivlər” mövzusunda Dəyirmi Masa keçirilmişdir.

26 avqust – AMİP Sədri E. Məmmədov AMİP Mərkəzi Qərargahında Beynəlxalq Respublikaçılar İnstitutunun Azərbaycan üzrə rezident koordinatoru **cənab Con Elvisi** qəbul etmişdir.

4 sentyabr – Azərbaycan Respublikası Prezidentliyinə namizədlər E. Məmmədov, N. Süleymanov və Ə. Mehdiyev 11 oktyabr prezident seçkilərinin nəticələrinin ləğv edilib yeni prezident seçkilərinin keçirilməsi haqda növbəti bəyanat imzalamışlar.

5 sentyabr – AMİP Mərkəzi Şurasının növbəti iclası keçirilmişdir. MŞ partiyanın Bələdiyyə seçkilərində iştirakı məsələsini 23 oktyabr 1999 – cu il tarixdə keçiriləcək növbəti VI Qurultayda baxılacağı haqda qərar qəbul etmişdir. AMİP MŞ “Azərbaycan Respublikasında keçiriləcək “Bələdiyyə seçkiləri haqqında” və “Azərbaycan – Ermənistan münaqişəsi ilə bağlı” bəyanat qəbul etmişdir.

8 sentyabr – AMİP Qadın və ailə komissiyası ictimai siyasi partiya və təşkilatların qadın təmsilçilərinin iştirakı ilə “Dağlıq Qarabağ problemi qadınların gözü ilə” mövzusunda Dəyirmi Masa keçirmişdir.

9 sentyabr – AMİP Sədri E. Məmmədov AMİP Mərkəzi Qərargahında ABŞ – ın respublikamızdakı səfirliyinin siyasət şöbəsinin rəhbəri **xanım Şerri Holideyi** qəbul etmişdir.

16 – 17 sentyabr – AMİP Sədri E. Məmmədov və MİP Deputat Fraksiyasının üzvü N. Müzəffərli Beynəlxalq Demokratik İttifaqın Berlin şəhərində keçirilən VII Zirvə toplantısında iştirak etmişdir.

24 – 25 sentyabr – AMİP “Hyatt Regency” otelində “Post Kommunist keçid dövrünün siyasi iqtisadi” mövzusunda Beynəlxalq Konfrans keçirmişdir.

Konfransda Böyük Britaniyadan gəlmiş prof. D. Qouland, D. Frayn və Gürcüstan Ənənəçilər Birliyinin Baş katibi Q. Korkadze məruzələrlə çıxış etmişlər.

1 oktyabr – AMİP Sədri E. Məmmədov AMİP Mərkəzi Qərargahında ABŞ – ın ölkəmizdəki səfiri cənab **S. Eskuderonu qəbul** etmişdir.

9 oktyabr – AMİP – in Dağlıq Qarabağ probleminin həlli istiqamətində iqtidarın apardığı güzəşt siyasətinə qarşı müxalifətin Motodromdakı keçirilən ümumi mitinqində iştirakı.

